

**UCHWAŁA NR XVII/183/2016
RADY GMINY LUBACZÓW**

z dnia 6 czerwca 2016 r.

**w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów na
lata 2016 -2022**

Na podstawie art. 18, ust. 2, pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst Dz. U.z 2015 r. 1515 z późn. zm.) oraz art. 16 ust. 1 i art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163)

Rada Gminy Lubaczów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów na lata 2016-2022 w brzmieniu stanowiącym Załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały zleca się Wójtowi Gminy Lubaczów.

§ 3. Nadzór nad wykonaniem uchwały powierza się Komisji Budżetowej Rady Gminy Lubaczów.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Gminy Lubaczów

Roman Cozac

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY LUBACZÓW NA LATA 2016-2022

LUBACZÓW, MAJ 2016

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I MERYTORYCZNE UZASADNIENIE OPRACOWANIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	3
1.1. PODSTAWA PRAWNA STRATEGII.....	4
1.2. POWIĄZANIE STRATEGII Z POLSKIMI AKTAMI PRAWNYMI.....	5
1.3. ZGODNOŚĆ Z PRAWEM WSPÓLNOTOWYM	8
ROZDZIAŁ II PROCES WYPRACOWANIA STRATEGII.....	10
ROZDZIAŁ III CHARAKTERYSTYKA GMINY LUBACZÓW	12
3.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	12
3.2. SPOŁECZEŃSTWO	15
3.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	23
ROZDZIAŁ IV ANALIZA SWOT.....	36
4.1. OGÓLNA SYTUACJA SPOŁECZNA GMINY	37
4.2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY	39
4.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	40
4.4. POMOC SPOŁECZNA	42
4.5. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ.....	44
4.6. PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH.....	45
4.7. PRZEMOC W RODZINIE.....	46
ROZDZIAŁ V DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ	48
5.1. POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ.....	48
5.2. DIAGNOZA POTRZEB SPOŁECZNYCH	49
5.3. PROBLEMY SPOŁECZNE W GMINIE LUBACZÓW	53
ROZDZIAŁ VI PLANOWANIE DZIAŁAŃ	67
6.1. MISJA I WIZJA GMINY LUBACZÓW	67
6.2. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I ZADANIA	68
6.3 HARMONOGRAM WDRAŻANIA STRATEGII NA LATA 2016 - 2022.....	77
ROZDZIAŁ VII MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	81
7.1. SYSTEM MONITOROWANIA STRATEGII	81
7.2. EWALUACJA STRATEGII.	84
ZAŁĄCZNIKI	89

Rozdział I

MERYTORYCZNE UZASADNIENIE OPRACOWANIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Lubaczów jest podstawowym dokumentem określającym politykę społeczną gminy Lubaczów. Polityka ta, będąc jednym z zadań samorządu, przejawia się w postępie społecznym i dążeniu do zaspokajania potrzeb wszystkich mieszkańców gminy.

Dynamiczne uwarunkowania rozwojowe stawiają przed samorządem gminnym zadania z zakresu polityki społecznej. Zmieniające się istotne problemy społeczne decydują o tym, że władze samorządowe oraz inne instytucje na poziomie gminnym stają przed koniecznością podejmowania długofalowych działań. Wzrost zakresu zadań stawianych przed instytucjami pomocy społecznej spowodowany jest zwiększającym się ich ciężarem gatunkowym i stopniem trudności generowanym takimi czynnikami, jak redukcja zatrudnienia, deficyt nowych miejsc pracy, wzrost kosztów związanych z ochroną zdrowia i rehabilitacją osób niepełnosprawnych.

Zaprezentowane w strategii zintegrowane i zrównoważone rozwiązywanie problemów sfery społecznej pozwala na przyjęcie nowych rozwiązań, w celu ograniczenia niekorzystnych zjawisk i pobudzania aktywności społecznej. Opracowanie strategii w zakresie polityki społecznej wynika z konieczności zaplanowania skoordynowanych działań, które w określonej przestrzeni, czasie i sytuacji społeczno-gospodarczej, przy uwzględnieniu środków, jakie będą do dyspozycji, a także możliwych do uruchomienia regionalnych zasobów, wywołają oczekiwane efekty. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Działania te opierają się na zasadach programowania, subsydiarności, koncentracji, elastyczności i otwartości. Istotą nowego modelu działania pomocy społecznej, kreującej politykę społeczną – a w jej obszarze strategię rozwiązywania problemów społecznych – jest jej uspołecznienie zarówno w procesie planowania, jak też realizacji.

Strategia polityki społecznej, wychodząc naprzeciw wyzwaniom i oczekiwaniom społecznym, ma się przyczyniać do poprawy warunków życia mieszkańców. Dokument ten powinien dać odpowiedź na pytanie: **Jak – uwzględniając aktualną sytuację społeczną oraz obecne uwarunkowania zewnętrzne – optymalnie wykorzystać wszystkie istniejące szanse na rzecz intensyfikacji postępu społecznego?** Strategia wyznacza najważniejsze

kierunki działania dla regionu w zakresie planowania zadań. Zawiera cele i ich rozwinięcia, w stopniu stanowiącym podstawę do formułowania programów realizowanych na terenie gminy Lubaczów, które stanowią podstawę do zbudowania spójnego i skutecznego systemu instytucjonalnej ochrony bezpieczeństwa swych obywateli. Daje to możliwość i gwarancję zaspokojenia różnorodnych potrzeb, dążeń, aspiracji i oczekiwań zarówno pojedynczych osób jak i grup. Istotą tej strategii jest odpowiednie planowanie, rozwiązujące najważniejsze problemy społeczne. Sformułowanie celów szczegółowych i operacyjnych na poziomie gminy wiąże się z dość jednoznacznymi i konkretnymi zapisami w ustawach. Dobrem nadrzędnym strategii rozwiązywania problemów społecznych jest człowiek – jego potrzeby zarówno w kontekście indywidualnym, jak i społecznym. Strategia jest dokumentem opisującym, analizującym i wartościującym zjawiska w tym obszarze rzeczywistości, od którego zależy stworzenie wizji godnego życia zarówno jednostki, jak też grupy społecznej jako całości. W praktyce stanowi skuteczny instrument realizacji przyjętych założeń dla osiągnięcia stanu określonego w wizji.

Strategia jest dokumentem programowym dla samorządu zdecydowanego stworzyć nowoczesne formy rozwiązywania problemów społecznych oraz wspierać przedsięwzięcia instytucji, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i osób.

Przedstawione opracowanie gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ma charakter otwarty z uwagi na możliwość pojawienia się nowych uwarunkowań społeczno-gospodarczych, które determinować będą weryfikację i aktualizację przygotowanych programów. Długofalowa polityka społeczna nie ma ściśle określonego horyzontu czasowego. Cele strategiczne zawarte w strategii długoterminowej, rozumianej jako proces, nie posiadają domkniętego czasookresu ze względu na ich otwarty charakter. Strategia jest określona na 5 lat.

Państwo Członkowskie Unii Europejskiej ma obowiązek prowadzenia w ramach Unii wspólnych działań wspierających, uzupełniających i koordynujących w szeroko pojętej dziedzinie ochrony ludności i rozwoju kapitału ludzkiego. Opracowanie strategii jest warunkiem pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na realizację projektów dotyczących sfery społecznej zarówno z budżetu państwa, jak też funduszy Unii Europejskiej.

1.1. PODSTAWA PRAWNA STRATEGII

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów tworzona jest z mocy **Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej** (Dz. U. 2015 nr 0 poz. 163), która w art. 17 ust. 1 pkt 1 nakłada na gminy obowiązek „opracowania i realizacji gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Art. 17, ust. 1, pkt. 1 Ustawy o pomocy społecznej określa zakres konstruowanej strategii, w której priorytetowe działania wiążą się ściśle z opracowaniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

1.2. POWIĄZANIE STRATEGII Z POLSKIMI AKTAMI PRAWNYMI

Zgodność z krajowymi aktami prawnymi

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów jest zgodna z założeniami polityki państwa, a także ustaw kompetencyjnych nakładających na administrację rządową i samorządową określone obowiązki. Działania zawarte w Strategii oparte są na postanowieniach innych krajowych aktów prawnych, a w szczególności:

- Ustawy z dnia 29 maja 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2010 nr 234 poz. 1536);
- Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2011 nr 43 poz. 225);
- Ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości, przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2016 poz. 487);
- Ustawy dnia z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2016 poz. 224);
- Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2016 poz. 645);
- Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2011 nr 127 poz. 721);
- Ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. 2015 poz. 114).

- Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie(Dz. U. 2005 nr 180 poz. 1493).
- Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2013 r., Nr 135)

Zgodność ze Strategią Rozwoju Gospodarczego Gminy Lubaczów na lata 2007-2015

Zadania niniejszej strategii są zgodne, uzupełniające i wspierające wobec założeń Strategii Rozwoju Gospodarczego Gminy Lubaczów oraz z następującymi celami strategicznymi rozwoju gminy:

1. Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy;
2. Wzrost konkurencyjności gminy poprzez rozbudowę infrastruktury drogowej, ochrony środowiska, energetycznej i teleinformatycznej;
3. Rozwój rolnictwa jako elementu funkcjonowania lokalnej gospodarki;
4. Poprawa warunków życia mieszkańców, w szczególności poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną oraz wszechstronny rozwój kapitału społecznego;
5. Rozwój turystyki na terenie Gminy poprzez wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Zgodność z regionalnymi i wojewódzkimi dokumentami strategicznymi, w tym:

- **ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lubaczowskim na lata 2013-2020**

Cele strategiczne rozwiązywania problemów społecznych:

1. Kompleksowa i profesjonalna jakość usług w Pomocy Społecznej;
2. Wspieranie osób niepełnosprawnych i osób starszych;
3. Poprawa stanu zdrowia i zwiększenie dostępu do usług specjalistycznych;
4. Promocja zatrudnienia oraz aktywacja lokalnego rynku pracy;
5. Rozwój kultury, edukacji i zagospodarowania wolnego czasu;
6. Poprawa stanu i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Powiatu Lubaczowskiego;
7. Zapobieganie i przeciwdziałanie problemom uzależnień.

- **ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020. Aktualizacja 2013 – 2020**”. W strategii przyjęto następującą wizję rozwoju:

„W 2020 roku województwo podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców.”

W strategii wyodrębniono cztery obszary polityki rozwoju:

1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka;
 2. Kapitał ludzki i społeczny;
 3. Środowisko i energetyka;
 4. Sieć osadnicza.
- z Wojewódzkim Programem Pomocy Społecznej na lata 2009- 2015
 - z Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2012-2016
 - z Regionalnym Planem Działań na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podkarpackim na lata 2012– 2020".
 - z Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
 - ze Strategią Lokalnej Grupy Działania „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej”:
 - Cel I: Podniesienie jakości życia na obszarze objętym LSR poprzez rozwój turystyki przy wykorzystaniu walorów kulturowych, przyrodniczych i historycznych regionu:
 1. Rozwój usług turystycznych;
 2. Poprawa stanu infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej;
 3. Promocja walorów turystycznych regionu, informacja oraz wsparcie szkoleniowe;
 - Cel II: Podniesienia poziomu aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców
 1. Podniesienie aktywności społecznej mieszkańców;
 2. Podniesienie aktywności gospodarczej mieszkańców.
 - Roczny program współpracy Gminy Lubaczów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2015 roku.

Zgodność z dokumentami krajowymi:

- **Zgodność ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020**

Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia.

Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

- **Zgodność z Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**

Zawarte w Strategii działania wynikają z postanowień Ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości, przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 1356); szczególnie zaś z art. 1, 2, 4 i są spójne z założeniami polityki określonej w Narodowym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

- **Zgodność z Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji.**

- **Zgodność z Narodowym Programem Zdrowia**

Działania przedstawione w Strategii są zgodne z założeniami zawartymi w Narodowym Programie Zdrowia, szczególnie zaś z celem operacyjnym zakładającym *zmniejszenie i zmianę struktury spożycia alkoholu oraz zmniejszenie szkód zdrowotnych spowodowanych alkoholem.*

1.3. ZGODNOŚĆ Z PRAWEM WSPÓLNOTOWYM

Prawo wspólnotowe (*acquis communautaire*) nie ingeruje w systemowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej obowiązujące w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Funkcjonuje jednak polityka społeczna Unii koordynująca narodowe polityki społeczne w zakresie koniecznym z punktu widzenia funkcjonowania wspólnoty.

Zgodność ze strategiami europejskimi

Jednym z wiodących celów Unii Europejskiej jest wyrównywanie poziomu rozwoju krajów i regionów. Polska uczestniczy w polityce społeczno – gospodarczej Unii, co oznacza między innymi korzystanie z funduszy unijnych. W obszarze polityki społecznej jest to:

Europejski Fundusz Społeczny (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 1784/1999/WE) jest głównym instrumentem wspierającym działania podejmowane w ramach:

- Europejskiej Strategii Zatrudnienia; zawarte w filarze Równość Szans: aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, wykluczeniu społecznemu, promowanie równych szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy, aktywizacja zawodowa kobiet oraz rozwój powszechnego kształcenia.
- Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL; zawarte zwłaszcza w działaniach:
 - Promowanie rynku pracy otwartego dla wszystkich poprzez ułatwianie wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom, które doświadczają dyskryminacji,
 - Wzmocnienie krajowej strategii gospodarki społecznej poprzez podnoszenie jakości zatrudnienia w sektorze usług oraz rozwój zatrudnienia socjalnego,
 - Godzenie życia rodzinnego i zawodowego oraz ponowna integracja zawodowa kobiet i mężczyzn poprzez rozwój i promocję elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy.

Rozdział II

PROCES WYPRACOWANIA STRATEGII

Do prac nad wypracowaniem Strategii zaproszeni zostali przedstawiciele instytucji publicznych i organizacji społecznych z terenu gminy Lubaczów, tworząc Zespół Roboczy ds. Opracowania i Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubaczów, w następującym składzie:

1. Wiesław Kapel – wójt gminy Lubaczów
2. Mariusz pieróg – sekretarz gminy Lubaczów
3. Stefan Chomyszyn – kierownik Referatu Rozwoju i Promocji
4. Maria Oleszycka – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej

Przebieg procesu wypracowania strategii

Proces przygotowania dokumentu składał się z następujących etapów:

- organizacja procesu planowania strategicznego;
- diagnoza sytuacji społecznej gminy;
- planowanie działań;
- opracowanie dokumentu.

W celu zastosowania partycypacyjnego modelu opracowania strategii przeprowadzono w listopadzie, grudniu 2014 r. i styczniu 2015 r. łącznie trzy spotkania warsztatowe, w których uczestniczyli członkowie zespołu zadaniowego oraz zaproszeni goście, łącznie 65 osób. Celem spotkań była:

1. Diagnoza sytuacji społecznej w gminie Lubaczów, w tym:

- analiza sytuacji społecznej w gminie w oparciu o dane statystyczne oraz opinie środowisk społecznych i przedstawicieli instytucji społecznych;
- analiza doświadczeń w rozwiązywaniu problemów społecznych;
- dotychczasowa współpraca instytucji i organizacji społecznych na rzecz społeczności lokalnej;
- formułowanie wizji rozwoju społecznego gminy (SWOT);

2. Analiza problemów społecznych oraz zasobów społecznych w gminie, w tym:

- identyfikacja i kategoryzacja problemów społecznych w gminie;
- analiza przyczyn zjawisk społecznych, wzajemnych korelacji;

- określanie zasobów społecznych gminy;
- badanie potrzeb społecznych oraz zakresu ich zaspokojenia;
- ocena poziomu integracji społecznej.

3. Formułowanie założeń strategii rozwiązywania problemów społecznych w oparciu o partycypację społeczną i zasady rozwoju społecznego, w tym:

- analiza zasad rozwoju społecznego;
- formułowanie misji rozwoju społecznego w korelacji z wizją rozwoju gminy;
- formułowanie celów strategicznych;
- określanie celów oraz kierunków działań w gminie;
- określanie sposobu zarządzania realizacją strategii;
- określenie działań zespołu wdrożeniowego;
- ustalenie zasad monitoringu;
- opracowanie procedur ewaluacji.

Bazą do opracowania diagnozy społecznej zawartej w strategii były materiały i analizy statystyczne gromadzone przez instytucje takie, jak: Urząd Gminy Lubaczów, baza danych regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubaczowie, Komisariat Policji w Lubaczowie, Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej, placówki oświatowe, kulturalne oraz wyniki anonimowych ankiet na temat występujących w gminie problemów i oczekiwań.

Rozdział III

CHARAKTERYSTYKA GMINY LUBACZÓW

3.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

3.1.1. Położenie i charakterystyka

Gmina wiejska Lubaczów położona jest w powiecie lubaczowskim w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego przy granicy z Ukrainą. Usytuowana jest u ujścia rzeki Sołotwy do rzeki Lubaczówki, dopływu Sanu. Charakterystyczne jest położenie gminy Lubaczów względem miasta Lubaczowa - gmina półpięścieniem otacza miasto. Pozostałymi sąsiadami gminy Lubaczów są: na północ miasto i gmina Cieszanów, na zachód gmina Oleszyce, na północny wschód gmina Horyniec, na południe gmina Wielkie Oczy i przejście graniczne w Korczowej. Powierzchnia gminy Lubaczów, z siedzibą w Lubaczowie, należy do jednej z większych w województwie podkarpackim i wynosi 203 km².

Mapa powiatu lubaczowskiego

źródło: <https://www.osp.org.pl>

Gmina Lubaczów posiada 23 sołectwa: Antoniki, Bałaje, Basznia Dolna, Basznia Górna, Borowa Góra, Budomierz, Dąbków, Dąbrowa, Hurcze, Karolówka, Krowica Hołodowska, Krowica Lasowa, Krowica Sama, Lisie Jamy, Młodów, Mokrzyca, Opaka,

Piastowo, Podlesie (w jego skład wchodzi osada Huta Kryształowa), Szczutków, Tymce, Wólka Krowicka, Załuże. Największymi wsiami gminy są: Lisie Jamy (1111 mieszkańców), Basznia Dolna (919), Młodów (914), Załuże (790), Krowica Sama (730). Najmniej mieszkańców liczą wsie: Podlesie (61), Huta Kryształowa (78), Budomierz (104) i Mokrzyca (127). Podmiejskimi wsiami są: Opaka, Dąbrowa, Lisie Jamy, Młodów, Antoniki. Najdalej od Lubaczowa (ponad 10 km) położone są miejscowości: Krowica Sama, Budomierz, Basznia Górna, Podlesie i Tymce.

3.1.2. Zasoby przyrodnicze

Teren gminy Lubaczów znajduje się w obszarze Płaskowyżu Tarnogrodzkiego, który jako mezoregion zajmuje wschodnią część Kotliny Sandomierskiej, z granicą wyznaczoną przez doliny rzek Sanu, Tanwi i Szkła. W dolnym odcinku rzeki Lubaczówki obszar gminy położony jest na wysokości około 199 m n.p.m. wznosząc się w górę rzeki do wysokości 222 m n.p.m. Różnice wysokości terenu przekraczają aż 15 m, spadki dochodzą do 10 %, a lokalnie nawet więcej.

Lokalny klimat jest zaliczany do strefy umiarkowanej, z zabarwieniem kontynentalnym. Obszar ten posiada jeden z najdłuższych, na tle kraju, okresów wegetacyjnych (225 dni), co sprzyja bogactwu flory i fauny.

Ziemie na terenie gminy Lubaczów charakteryzują się piaszczystym lub pylastym podłożem. Występują tu przede wszystkim gleby bielcowe, pseudobielcowe oraz mady klasy III, IV i V. Stanowi to pewne ograniczenie dla wydajności produkcji rolnej.

Na terenie gminy Lubaczów występują zasoby surowców mineralnych i kopalin: złoża gazu ziemnego, złoża siarki rodzimej, złoża ilów nadających się do produkcji ceramiki budowlanej, ruda darniowa (obecnie nieeksploatowana). Eksploatację gazu ziemnego w rejonie Lubaczowa rozpoczęto w 1957 r. Sześć lat później na terenie gminy Lubaczów utworzone zostały dwa obszary górnicze gazu: „Uszkowce” i „Lubaczów”. Obecnie eksploatowany obszar górniczy gazu „Lubaczów 1” obejmuje powierzchnię 2080 ha, co stanowi 10% obszaru gminy. Na terenie gminy Lubaczów, w części obszaru górniczego, znajduje się kilkanaście eksploatowanych odwiertów gazowych. Drugim naturalnym bogactwem gminy jest złoża siarki rodzimej szacowane na około 150 mln ton (powierzchnia obszaru wynosi około 3675 ha, co stanowi około 20% powierzchni gminy). Dzięki złożom ilów wykorzystywanych w produkcji ceramiki budowlanej został założony Obszar Górniczy Ilów.

Lasy w gminie Lubaczów stanowią 36,9 % powierzchni gminy czyli 7891,46 ha. Ponad 93% ich powierzchni stanowią lasy publiczne. Najbardziej zalesione obszary gminy Lubaczów znajdują się w jej południowej i południowowschodniej części, tj. na pograniczu z Ukrainą oraz na pograniczu z gminami Wielkie Oczy i Oleszyce. Przeważają lasy mieszane, w których dominują sosny. Część gminy Lubaczów znajduje się na terenie Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego utworzonego w 1989 r. W Opacie znajduje się leśny Rezerwat „Kamienne”, utworzony w 2004 r. w celu ochrony świetlistej dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum* z licznymi chronionymi i rzadkimi roślinami w runie. Na obszarze gminy znajduje się aż 13 pomników przyrody, m. in. aleja lipowa oraz pomnikowe dęby na terenie parku podworskiego w Hucie Kryształowej, dęby szypułkowe w leśnictwach Krowice i Budomierz.

3.1.3. Walory kulturowe

Charakterystyczne dla gminy Lubaczów jest jej kresowe dziedzictwo kulturowe z zabytkami przypominającymi o żyjących tu przed wojną prawosławnych Ukraińcach i protestanckich osadnikach niemieckich. Większość kultury materialnej, w tym dziedzictwo folwarków, nie przetrwała wojennej zawieruchy, szczególnie dotkliwej na terenach Kresów Wschodnich. Do dziś nie zachowała się również (a na dodatek nie wiadomo, gdzie dokładnie się znajdowała) słynna manufaktura szkła kryształowego, stworzona przez hetmana polnego koronnego Adama Mikołaja Sieniawskiego w XVIII w. Powstawały w niej cenione w Europie kryształowe żyrandole, świeczniki i zastawy stołowe.

Wśród zabytków, które warto wymieniać w przewodnikach turystycznych są m.in.

- Folwark Gołuchowskich (gorzelnia XIX/XX) na obecnym przysiółku Huta Kryształowa we wsi Podlesie (daw. Smolin);
- Rządówka i zabudowania gospodarcze folwarku Gołuchowskich (XIX/XX) we wsi Basznia Dolna;
- Folwark Gołuchowskich, aleja lipowa (XIX/XX) we wsi Opaka;
- Cmentarz ewangelicki, nagrobki (XIX-XX) we wsi Dąbków;
- Cmentarz ewangelicki (1 poł. XIX w.) we wsi Podlesie;
- Cmentarz przycerkiewny obok cerkwiska, (nagrobki XIX-XX) we wsi Załuże;
- Drewniany Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego we wsi Krowica Sama (1933);
- Drewniana Cerkiew p. w. św. Dymitra we wsi Szczutków (1904);

Klimat dawnej podlubaczowskiej wsi oddają zabytki zaliczane do tzw. małej architektury sakralnej, czyli krzyże i kapliczki przydrożne. Najstarsze kamienne krzyże

w Lisich Jamach pochodzą z XVII w. Podobne z XIX w. znajdują się w Baszni Dolnej i Załużu. Figury kamienne zachowały się w kapliczkach w Młodowie i Krowicy Samej, drewniane w Borowej Górze, Karolówce, Krowicy Samej i Załużu.

Wiejska architektura użytkowa tutejszych terenów posiada znaczne walory turystyczne. Dawne młyny wodne w Baszni Dolnej i Budomierzu (pocz. XX w.) oraz niewielkie, drewniane kuźnie np. w Lisich Jamach, Szczutkowie do dziś zachowały malowniczy charakter. Cenną spuścizną jest tradycyjna zabudowa drewniana mieszkalno-gospodarcza budynków uszeregowanych w jednym ciągu, z poprzecznie ustawionymi stodołami. Najwięcej zamieszkanym budynków powstałych przed II wojną światową znajduje się w Baszni Dolnej (21), Młodowie (18), Załużu (16), Baszni Górnej (13) i Opace (11).

Mieszkańcy gminy oraz jej władze mają coraz większą świadomość walorów kulturowych swojej ziemi oraz korzyści, jakie może przynieść sąsiedztwo Lubaczowa. Oferta kulturalna dla odwiedzających gminę z roku na rok staje się coraz bardziej urozmaicona. Najbardziej rozpoznawalną marką turystyczną gminy Lubaczów jest rokroczny Festiwal Kultur i Kresowego Jadła w Baszni Dolnej.

3.2. SPOŁECZEŃSTWO

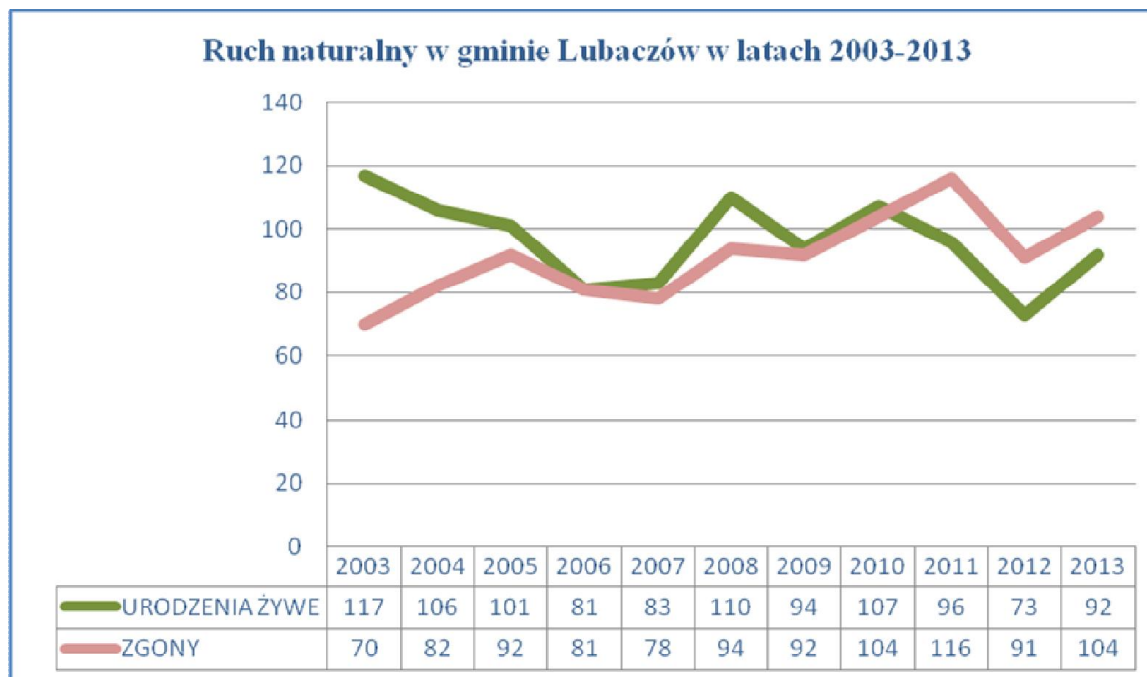
3.2.1. Sytuacja demograficzna

Wg danych na koniec 2013 r. gmina Lubaczów liczy 9118 mieszkańców. W porównaniu z danymi z 2006 r. (przytoczonymi w poprzedniej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów) wartość ta nie uległa znaczącej zmianie – wówczas gminę zamieszkiwało 9133 osoby. Mieszkańcy gminy stanowią 16% ludności powiatu lubaczowskiego. Gęstość zaludnienia wynosi 45 osób na 1 km² i jest podobna do wskaźnika powiatu lubaczowskiego (43,77 osób na 1 km²).

STRUKTURA LUDNOŚCI GMINY LUBACZÓW W 2013 R.	WARTOŚCI
Stan ludności ogółem, w tym:	9118
mężczyźni	4597
kobiety	4521
Ludność w wieku przedprodukcyjnym ogółem	1813 (19,9%)
Ludność w wieku produkcyjnym ogółem	5839 (64%)
Ludność w wieku poprodukcyjnym ogółem	1466 (16,1%)

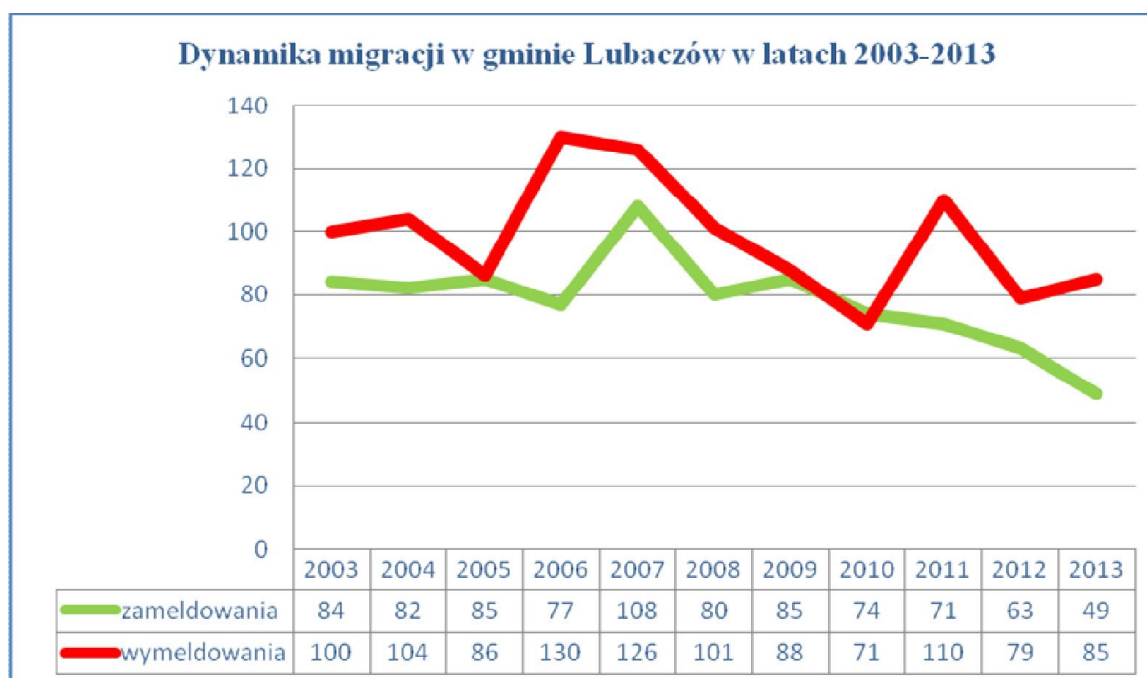
Stan z 2013 r. wg danych Głównego Urzędu Statystycznego

Od lat w gminie Lubaczów zauważalna jest tendencja spadkowa przyrostu naturalnego. Od 3 lat odnotowuje się ujemny przyrost naturalny ludności. W 2011 było to [-20], w 2012 [-18], w 2013 [-12]. Jest to przede wszystkim wynik malejącej liczby urodzeń i rosnącej ostatnimi laty liczby zgonów.

Opracowanie na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS, 2014 r.

Saldo migracji, czyli różnica między napływem a odpływem ludności, w gminie Lubaczów wynosi -36 na 1000 ludności. Od lat daje się tu zaobserwować tendencja spadkowa – dużo więcej mieszkańców emigruje z gminy, niż nowych się w niej osiedla.

Opracowanie na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS, 2014 r.

Odsetek ludności w wieku produkcyjnym w gminie Lubaczów jest taki sam jak w powiecie lubaczowskim i wynosi 64% (w województwie podkarpackim jest to 63,7%), zaś odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (19,9%) jest o 1,3% wyższy od statystyki powiatowej. Ze strukturą wieku powiązany jest wskaźnik obciążenia demograficznego, pokazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym – dla gminy Lubaczów wynosi on 56,2 (podobny wynik ma powiat lubaczowski).

Analiza struktury wieku (z podziałem co 10 lat) pokazuje, że największą grupę wśród mieszkańców gminy Lubaczów zajmują młodzi ludzie w wieku 20-29 lat. W tym przypadku wynik 17% nie jest w pełni miarodajny, ponieważ część tych osób, z powodu wyjazdu na studia lub do pracy, jest jedynie formalnie zameldowana w domu rodzinnym. Kolejną dużą grupę wiekową stanowią osoby w wieku 30-39 i 40-49 lat. Proporcjonalnie do liczby mieszkańców mało jest dzieci i młodzieży. Dzieci w wieku do 9 lat jest mniej niż wszystkich seniorów powyżej 70 lat.

W większości grup wiekowych jest nieco więcej mężczyzn niż kobiet. Wyraźna przewaga kobiet widoczna jest w starszych przedziałach – wśród osób, które przekroczyły 70 rok życia jest niecałe 35% mężczyzn.

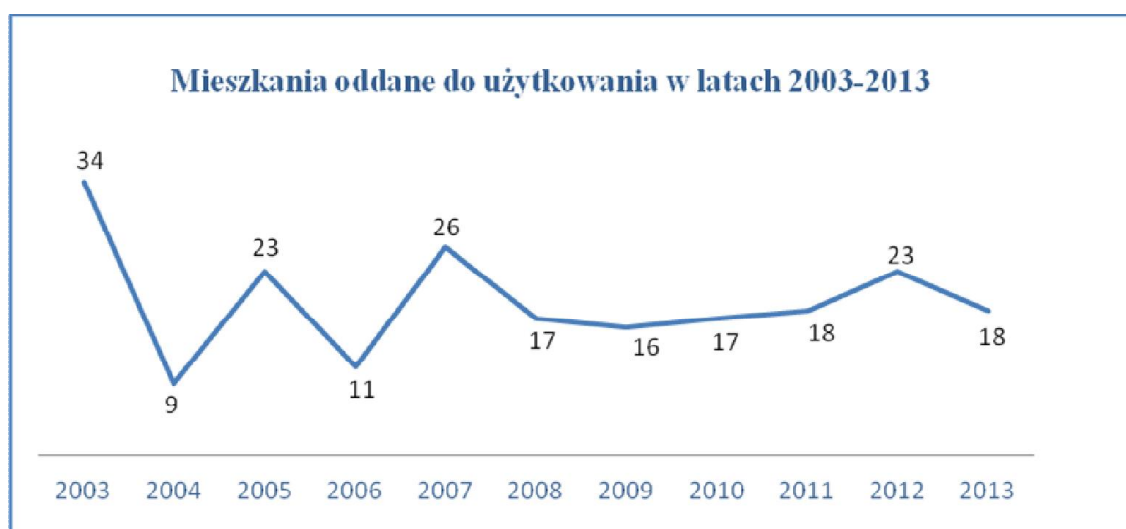
Struktura wieku mieszkańców gminy Lubaczów			
Przedziały wiekowe	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
0-9	436	492	928
10-19	558	625	1183
20-29	718	822	1540
30-39	696	657	1353
40-49	613	701	1316
50-59	494	631	1125
60-69	387	338	725
70 i więcej	619	331	950

Stan z 2013 r. wg danych Głównego Urzędu Statystycznego

3.2.2. Gospodarstwa domowe

W gminie Lubaczów jest 2360 gospodarstw domowych (stan w 2013). Zdecydowana większość z nich to domy jednorodzinne, posiadające średnio 4,3 izby. Statystyczne mieszkanie zajmuje 95,8m² powierzchni użytkowej. Przeciętnie w jednym mieszkaniu zamieszkują prawie 4 osoby (3,9), przez co na każdą z nich przypada 24,8m² powierzchni użytkowej.

Sytuacja budownictwa mieszkaniowego w gminie jest dość dobra. W okresie 2003-2013 do użytkowania oddano 212 mieszkań. Dynamikę w poszczególnych latach ilustruje poniższy wykres.

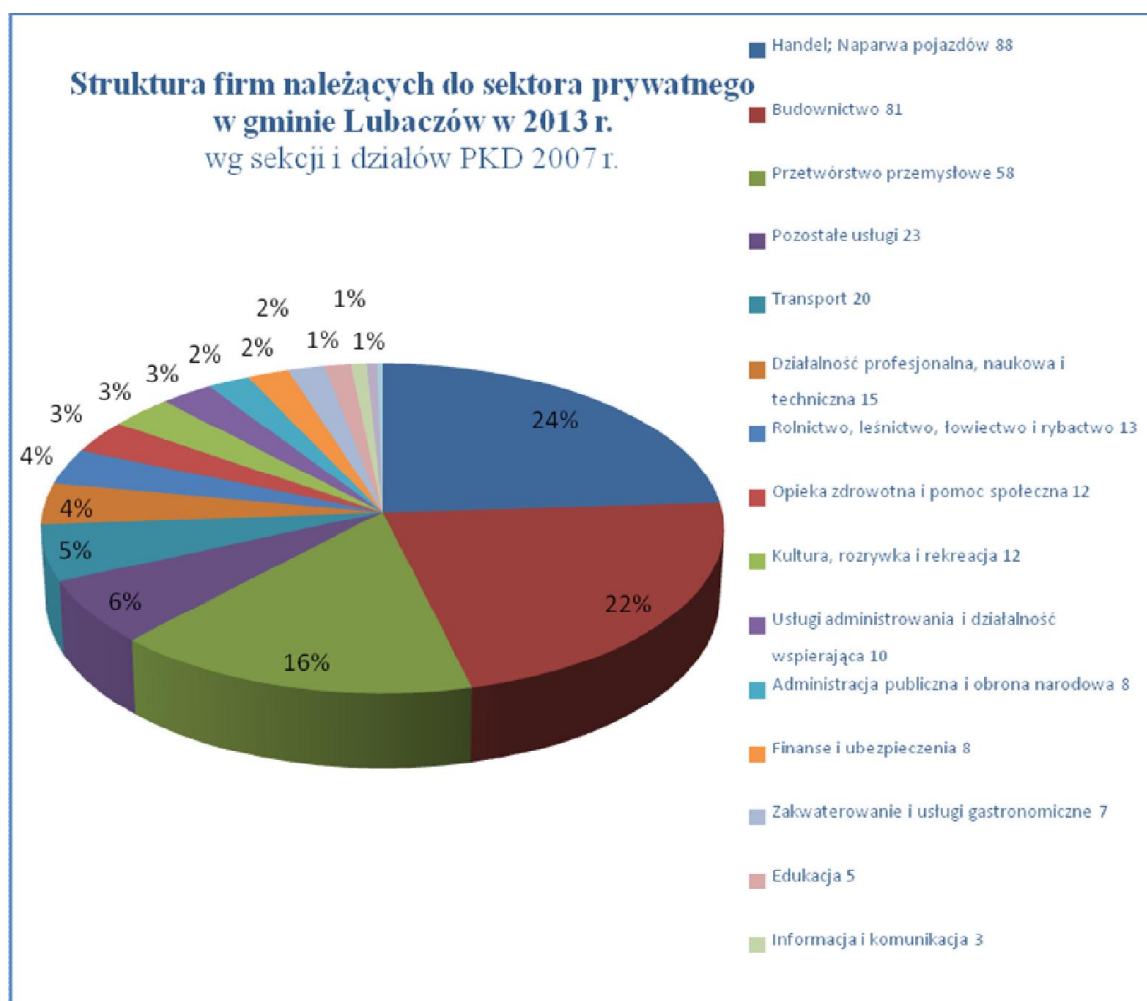
Opracowanie na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W 2013 r. 92% gospodarstw domowych gminy Lubaczów miało dostęp do sieci wodociągowej. Z kanalizacji korzystać może tylko 49,5% mieszkańców, choć warto zauważyć, że sytuacja poprawia się z roku na rok (np. w 2006 r. było to 20,2%, w 2010 37,6%). Do gazu sieciowego podłączonych jest ok. 30% mieszkań.

3.2.3. Rynek pracy

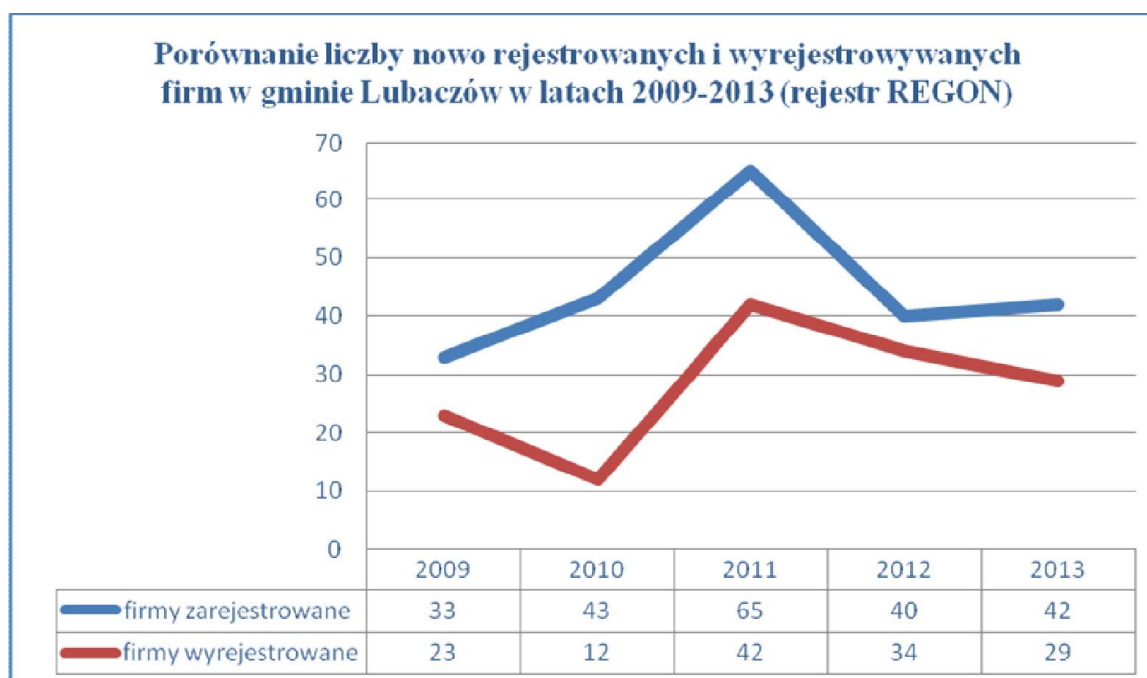
Przeważająca grupa mieszkańców gminy utrzymuje się z rolnictwa, które na tych terenach charakteryzuje niska dochodowość. Pozarolnicze zatrudnienie mieszkańcy gminy znajdują głównie w mieście Lubaczów. Jak podaje Główny Urząd Statystyczny na koniec 2013 r. w gminie Lubaczów było 443 osób pracujących (235 kobiet i 208 mężczyzn), tj. tylko 7,6% osób w wieku produkcyjnym. Wynik ten jest dalece niemiernodajny, ponieważ nie obejmuje podmiotów gospodarczych o liczbie zatrudnionych do 9 osób (a takich w gminie i w powiecie jest najwięcej – 367). Pracodawców zatrudniających powyżej 10 osób w granicach administracyjnych gminy Lubaczów jest tylko 16. Dane GUS nie uwzględniają dodatkowo rolników indywidualnych (których także jest duża liczba) oraz fundacji, stowarzyszeń, partii politycznych, związków zawodowych, organizacji społecznych, organizacji pracodawców, samorządu gospodarczego i zawodowego oraz duchownych.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2013 roku w gminie Lubaczów zarejestrowanych było 366 prywatnych podmiotów gospodarczych (w Strategii na lata 2008-2014 mowa jest o 300). W ogólnej liczbie dominowały firmy małe, działające w sferze usług i handlu.

Zestawienie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, 2014 r.

W ostatnich latach zaobserwować można dodatnie saldo podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z REGON. Oznacza to, że z roku na rok przybywa firm, a tym samym miejsc pracy w omawianym regionie. W 2013 r. w stosunku do roku poprzedniego przybyło 13 firm. Dane udostępnione przez GUS sięgają do 2009 r. W okresie tym najlepszym rokiem był 2010 – wówczas zarejestrowano aż 43 podmioty gospodarcze w sektorze prywatnym, a wyrejestrowano tylko 12. Najwięcej firm zarejestrowano rok później (65), jednak bilans nie jest aż tak korzystny, ponieważ przestały istnieć 42 firmy.

Opracowanie w oparciu o dane Banku Danych Regionalnych GUS

3.2.4. Bezrobocie

Jednym z najtrudniejszych problemów społeczno-gospodarczych w gminie Lubaczów, jest wysokie bezrobocie na poziomie 14,8% (863 osoby). Wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym aż 863 pozostaje zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy. Wynik ten jest niższy niż dla całego powiatu lubaczowskiego (17,8%) i nieznacznie wyższy niż w skali kraju (13,4%).

Wg danych z 2012 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Lubaczowie tylko 16,8% zarejestrowanych bezrobotnych posiadało prawo do zasiłku. Około 47% zarejestrowanych stanowiły kobiety, wśród których jedynie 13,6% posiadało prawo do zasiłku. Bezrobotni z gminy Lubaczów stanowią aż 20% wszystkich osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy.

W całym 2013 roku Powiatowy Urząd Pracy w Lubaczowie dysponował jedynie 16 ofertami pracy¹.

¹ Por. Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014,
http://rzeszow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podkarpackie/portrety_gmin/lubaczowski/lubaczow.pdf

3.2.5. Niepełnosprawność

3,5% mieszkańców gminy Lubaczów stanowią osoby z prawnie orzeczoną niepełnosprawnością (w 2013 r. 321 osób). Tylko 46 osób w tej grupie to osoby w wieku produkcyjnym. Wśród niepełnosprawnych najwięcej jest osób starszych.

W 2013 r. tylko 2 osoby niepełnosprawne objęte były rehabilitacją zawodową, czyli przygotowaniem do uzyskania zatrudnienia i wykonywania pracy. W Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 25 bezrobotnych niepełnosprawnych, z których zaledwie 4 osoby miały prawo do zasiłku.

W 2013 r. dzięki Warsztatom Terapii Zajęciowej 15 osób objęto rehabilitacją społeczną. Umożliwiło to osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym.

3.2.6. Poziom wykluczenia społecznego

Wysoki poziom bezrobocia oraz niskie dochody mieszkańców, osiągnane zarówno ze źródeł zarobkowych jak i niezarobkowych, są głównymi przyczynami wykluczenia społecznego. Podstawowymi czynnikami wpływającymi na ciągle wysoki poziom wykluczenia w gminie są: ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz ciężka lub długotrwała choroba.

W 2013 r. ok. 20% mieszkańców gminy Lubaczów korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. W porównaniu z ostatnimi latami, zauważalna jest powolna poprawa tego wskaźnika (w 2008 r. było to 23,9%). Pomoc ta udzielana jest przez samorząd gminny w ramach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. W 2013 r. Urząd Gminy Lubaczów przeznaczył 5 361 400 zł na różne formy wsparcia w ramach pomocy społecznej, czyli 15,4% wydatków budżetu. 509 rodzin (a w nich 1077 dzieci) w gminie otrzymało w 2013 r. zasiłki rodzinne na dzieci.

Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, 2014 r.

3.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Infrastrukturę społeczną stanowi zespół obiektów publicznych zaspokajających potrzeby oświatowe, socjalne i kulturalne ludności. Do infrastruktury społecznej zaliczamy infrastrukturę z zakresu oświaty i wychowania, kultury, ochrony zdrowia i opieki społecznej, wypoczynku i kultury fizycznej oraz bezpieczeństwa. Stan tej infrastruktury w znacznym stopniu określa jakość życia mieszkańców i możliwości rozwoju.

Wydatki budżetu gminy Lubaczów w sferze polityki społecznej w tys. zł:

	2012	2013
Oświata i wychowanie	9 285,14	9 544,41
Pomoc społeczna i pozostałe zadania z zakresu polityki społecznej	5 788,91	5 361,41
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 202,48	1 423,38
Edukacyjna opieka wychowawcza	791,69	758,25
Kultura fizyczna i sport	616,34	207,61
Ochrona zdrowia	62,95	60,36
<u>RAZEM:</u>	17 747,51	17 355,42
WYDATKI BUDŻETU GMINY OGÓŁEM	25 699,76	34 907,04

Opracowanie na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

3.3.1. Edukacja

Na terenie gminy Lubaczów 516 dzieci uczy się w 5 szkołach podstawowych. Szkoły w Basznie Dolnej, Krowicy Samej, Lisich Jamach i Młodowie prowadzone są przez gminę. Społeczną Szkołę Podstawową w Załużu od 2011 r. prowadzi Stowarzyszenie Inicjatyw Gospodarczych Gminy Lubaczów. Uczęszcza do niej 47 uczniów. Klasy w szkołach

podstawowych w gminie są nieduże i liczą średnio 17 uczniów. W 2013 r. wśród wszystkich uczniów 9 miało orzeczony stopień niepełnosprawności.

W gminnych gimnazjach w Basznie Dolnej, Lisich Jamach i Młodowie uczy się łącznie 259 dzieci. Klasy są nieco liczniejsze niż w szkołach podstawowych – liczą 24 uczniów.

Edukacja ponadgimnazjalna dostępna jest w mieście Lubaczów. Funkcjonują tam:

1. Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki;
2. Zespół Szkół im. gen. J. Kustronia, w którego skład wchodzi: Liceum Ogólnokształcące, Technikum Ekonomiczne, Technikum Mechaniczne, Technikum Informatyczne, Technikum Budowlane, Technikum Geodezyjne, Technikum Logistyczne oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa (ślusarz, operator obrabiarek skrawających, oddziały wielozawodowe dla małoletnich pracowników). Zespół Szkół prowadzi internat dla młodzieży z odległych terenów wiejskich.

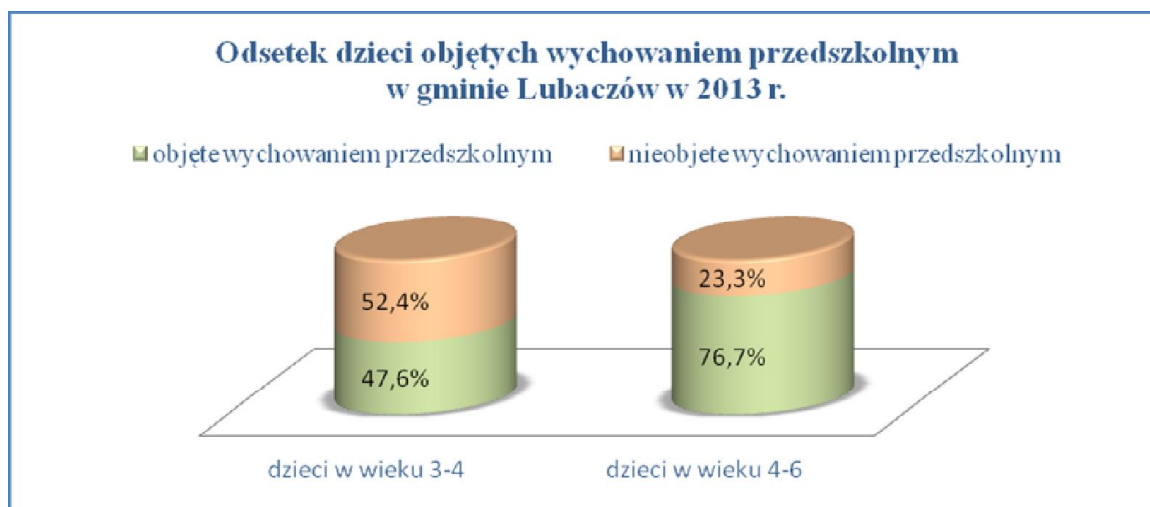
Stan infrastruktury edukacyjnej w gminie Lubaczów:

RODZAJ	LICZBA	LICZBA UCZNIÓW
Placówki wychowania przedszkolnego, w tym:	6	253
Przedszkola	1	50
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	4	185
Punkty przedszkolne	1	18
Szkoły podstawowe	5	516
Gimnazja	3	259
Szkoły ponadgimnazjalne	0	0
Szkoły policealne	0	0

Dane z Banku Danych Lokalnych GUS z 2013 r.

W gminie Lubaczów niewystarczająca jest sieć przedszkoli. Funkcjonuje tu 1 przedszkole publiczne (w Lisich Jamach), 1 przedszkole niepubliczne, 4 oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i 3 punkt przedszkolny. Wg danych na koniec 2013 r. w całej gminie Lubaczów mieszka 397 dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat). 250 z nich (czyli 63%) objętych jest edukacją przedszkolną. We wrześniu 2014 r. rozpoczęło

swoje funkcjonowanie Niepubliczne Przedszkole „Magiczny Zakątek” w Dąbkowie, które oferuje 50 miejsc dla dzieci w dwóch grupach².

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS, 2014 r.

Gmina Lubaczów, podobnie jak wiele innych gmin wiejskich w Polsce, boryka się z problemem braku żłobków. W 2013 r. w mieście Lubaczów był jeden żłobek, który opiekował się 30 dziećmi. Sytuacja ta we wrześniu 2014 r. uległa pewnej poprawie – w Dąbkowie zaczął działać żłobek, w którym przygotowano 16 miejsc.

3.3.2. Kultura

Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego stanowiły w 2013 r. 4,1% wydatków budżetu gminy Lubaczów, czyli 1 423 379,32 zł. Kwotę 997 770,20 zł przeznaczono na funkcjonowanie domów kultury i świetlic, zaś 228 772,20 kosztowało utrzymanie bibliotek gminnych.

W gminie Lubaczów działalność kulturalną realizuje Gminny Ośrodek Kultury w Lubaczowie, który posiada swoje siedziby w Basznie Dolnej, Krowicy Samej, Lisich Jamach, Załużu i Młodowie. Poszczególne ośrodki współpracują ze szkołami, biblioteką gminną, kołami gospodyń, parafiami. Budynki, wyposażone w sale widowiskowe, przystosowane są do organizacji imprez masowych i przyjęć okolicznościowych.

W 2013 r. GOK w Lubaczowie zorganizował 158 różnego rodzaju imprez kulturalnych. Największą grupę stanowiły dyskoteki (34), spotkania (23), imprezy sportowe

² Przedszkole prowadzone jest przez Spółdzielnię Socjalną Magiczny Zakątek. Placówka obejmująca dodatkowo nowoczesne centrum zabaw dla dzieci oraz żłobek powstała w ramach współpracy z gminą Lubaczów, która użyczyła lokal po dawnej podstawówce.

i turystyczne (16), konkursy (14), występy muzyczne (14) oraz wystawy (6). Gminny Ośrodek Kultury wspiera funkcjonowanie 22 różnego rodzaju kół i klubów (zrzeszających 407 osób) oraz 9 zespołów artystycznych. W ramach swojej oferty kulturalnej w 2013 GOK prowadził 6 kursów – plastyczne, nauki gry na instrumentach oraz taneczne. Łącznie uczestniczyło w nich 92 osoby.

Świetlice wiejskie znajdują się w: Basznie Górnej, Borowej Górze, Budomierzu, Dąbkowie, Dąbrowie, Hurczu, Krowicy Lasowej, Młodowie, Opace, Piastowie, Szczutkowie, Tymcach, Wólce Krowickiej.

W skład Gminnej Biblioteki Publicznej w Lubaczowie z siedzibą w Basznie Dolnej wchodzi filie w Młodowie, w Załużu, w Opace, w Lisich Jamach, w Krowicy Samej. Biblioteki mieszczą się w budynkach Gminnego Domu Kultury. Wyjątek stanowią filia w Młodowie, która mieści się w pomieszczeniach Zespołu Szkół Publicznych, oraz filia w Opace w świetlicy wiejskiej. Łącznie Gmina Lubaczów zatrudnia 8 pracowników bibliotek.

W bibliotekach znajduje się ogółem 42 074 książek, w tym literatury dla dorosłych 16 532, dla dzieci 14 413, literatury niebeletrystycznej 11 129. Najlichnieszą grupą czytelników tworzą dzieci i młodzież do lat 15. Liczba wypożyczeń na zewnątrz na koniec roku 2013 r. wyniosła 15 939. Najwięcej książek wypożyczono w Krowicy Samej [34%]. Kolejne pozycje w zestawieniu zajmują biblioteki w Basznie Dolnej [19,4%], Młodowie [16%], Lisich Jamach [13%], Załużu [9%] oraz Opace [7,6%]. W 2013 r. z wypożyczalni bibliotecznej skorzystało 853 osoby. W ostatnim dziesięcioleciu liczba czytelników zmalała o ponad jedną trzecią (2003 – 1322 czytelników).

W każdej bibliotece znajduje się czytelnia internetowa, gdzie użytkownicy mogą korzystać z bezpłatnego Internetu. Łącznie w bibliotekach gminy Lubaczów do dyspozycji mieszkańców jest 16 komputerów – liczba ta sukcesywnie rośnie (w 2008 było ich tylko 4). W 2014 r. skorzystały z nich 2 294 osoby.

W znacznym stopniu biblioteki pełnią funkcję ośrodków kultury, aktywności i edukacji społecznej w swoich wsiach.

3.3.3. Sport

Ważną sferę życia społecznego gminy Lubaczów stanowi kultura fizyczna. „Program Rozwoju Sportu w Gminie Lubaczów na lata 2011-2015” realizowany jest przez szkoły podstawowe, gimnazja oraz działające w ich ramach uczniowskie kluby sportowe, Ludowe Kluby Sportowe, Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych Gminy Lubaczów oraz Ochotnicze Straże Pożarne. Program finansowany był w 2013 r. ze środków:

- szkół podstawowych i gimnazjalnych gminy Lubaczów;
- Gminnego Ośrodka Kultury w Lubaczowie;
- Gminy Lubaczów – Działy „Kultura fizyczna i sport” (0,6% budżetu gminy Lubaczów, czyli 207 614,45 zł) oraz „Ochrona zdrowia” (rozdziały: Przeciwdziałanie alkoholizmowi i Zwalczanie narkomanii);
- „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013”.

Infrastruktura sportowa podlega ciągłemu rozwojowi. Na terenie gminy Lubaczów znajduje się 7 boisk z dostępem do szatni sportowych (Antoniki, Basznia Dolna, Krowica, Lisie Jamy, Młodów, Opaka, Wólka Krowicka), 2 obiekty sportowe „Moje Boisko Orlik” (w Basznie Dolnej i w Lisich Jamach) oraz sale sportowe (w Basznie Dolnej i Lisich Jamach). W Lisich Jamach funkcjonuje dodatkowo kompleks sportowy umożliwiający ćwiczenia na bieżni, skoczni i rzutni do pchnięcia kulą. Siłownie znajdują się w Gminnych Ośrodkach Kultury w Basznie Dolnej, Bałajach i Załużu. Wg informacji z 2013 r. długość ścieżek rowerowych w gminie wyniosła 4,5 km.

W gminie funkcjonuje 7 piłkarskich klubów sportowych:

- Klasa A:
 - Ludowy Klub Sportowy Piast Antoniki w Antonikach (2011)
 - Ludowy Klub Sportowy "Huragan" w Basznie Dolnej (1998)
 - Ludowy Klub Sportowy "Graniczni" w Krowicy (1999)
 - Ludowy Klub Sportowy "Start" w Lisich Jamach (1999)
 - Ludowy Klub Sportowy "Zryw" w Młodowie (1996)
- Klasa B:
 - Ludowy Klub Sportowy "Walter" w Opacie (1999)
 - Ludowy Klub Sportowy "Rolnik" w Wólce Krowickiej (1999).

Działalność tych klubów skupia się głównie na rozgrywkach ligowych w piłce nożnej mężczyzn w Klasie A i Klasie B wg terminarza rozgrywek. Kluby Klasy A prowadzą dodatkowo drużyny młodzieżowe. Łącznie Ludowe Kluby Sportowe otrzymały 100 000 zł dotacji budżetu z gminy Lubaczów.

Młodzież ma możliwość rozwoju fizycznego w 4 uczniowskich klubach sportowych, działających przy placówkach oświatowych:

- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "Libero" w Basznie Dolnej;
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "Partner" w Młodowie;
- Uczniowski Klub Sportowy „Kryształ” w Lisich Jamach;

- Uczniowski Klub Sportowy „Zryw” w Krowicy Samej.

Na terenie gminy organizowane są różnego typu cykliczne zawody sportowe dla dzieci i młodzieży, m.in.:

- Liga Gminna Szkół (dziewcząt i chłopców) – piłka nożna, piłka ręczna, szachy;
- Gimnazjady Gminne – tenis stołowy, piłka ręczna, piłka siatkowa, szachy drużynowe;
- Igrzyska Młodzieży Szkolnej Szkół Podstawowych – piłka koszykowa, piłka siatkowa, tenis stołowy, szachy drużynowe;
- Podkarpacka Olimpiada Tenisa Stołowego;
- Zawody sportowo-pożarnicze Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych;
- Gminny Turniej Piłki Nożnej o „Puchar Premiera Donalda Tuska”
- Turniej Piłki Nożnej chłopców Coca-Cola Cup;
- Indywidualne Mistrzostwa Powiatu Lubaczowskiego Szkół Podstawowych w warcabach 100 polowych;

oraz dla dorosłych, m.in.:

- Turniej Piłki Nożnej Służb Mundurowych;
- Turniej piłki halowej OLD BOY 40+;
- Turniej piłki siatkowej mężczyzn;
- Letni Turniej Piłki Nożnej LKS-ów o Puchar Wójta Gminy Lubaczów
- Zimowa Liga Gminna Piłki Nożnej Halowej Ludowych Klubów Sportowych Gminy Lubaczów;
- Indywidualne Mistrzostwa Powiatu Lubaczowskiego w warcabach 100 polowych;

3.3.4. Ochrona zdrowia

Pomoc medyczna w gminie Lubaczów skupiona jest przede wszystkim wokół placówek w mieście Lubaczów. Znajduje się tam Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej działający jako szpital i poradnie specjalistyczne. Mieszkańcy gminy dodatkowo korzystać mogą z opieki medycznej w:

- ZOZ R-36, Przychodnia Rejonowa w Lubaczowie oraz Punkt Zdrowia w Krowicy Samej;

- NZOZ LUMED z przychodnią w Lubaczowie oraz Ośrodkiem Zdrowia na terenie gminy Lubaczów w Opacie i w Basznie Dolnej.

W 2013 r. w zakładach opieki zdrowotnej oraz w ramach profilaktyki lekarskiej udzielono 12 005 porad lekarskich. Na 1 mieszkańca przypada 1,3 porad.

Na terenie gminy Lubaczów nie ma aptek. W miejscowościach Wielkie Oczy i Horyniec Zdrój funkcjonują punkty apteczne. Mieszkańcy gminy korzystają z 9 aptek w mieście Lubaczów.

3.3.5. Pomoc społeczna

Realizacją zadań w zakresie pomocy społecznej i środowiskowej w gminie Lubaczów zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubaczowie. Instytucja ta zatrudnia łącznie 14 pracowników. Wśród nich jest 5 pracowników socjalnych i 1 radca prawny (w 2014 r. na ¼ etatu). Do podstawowych form pomocy społecznej należą udzielanie pomocy pieniężnej, usługowej i rzeczowej oraz kierowanie do instytucji opiekuńczych. W 2014 r. w gminie Lubaczów 98 rodzin objętych było pracą socjalną.

Liczba osób objętych pomocą społeczną w gminie Lubaczów w 2013 r.:	Liczba osób, którym przyznano świadczenia		Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
ŚWIADCZENIA OGÓŁEM (w ramach zadań zleconych i zadań własnych), w tym:	904	846	473	426	1 862	1 673
Świadczenia pieniężne	335	311	319	285	1 160	1 024
Świadczenia niepieniężne	582	544	305	276	1 441	1 317
Świadczenia w ramach zadań zleconych	9	12	8	10	39	50
Świadczenia w ramach zadań własnych	899	836	469	421	1 852	1 652

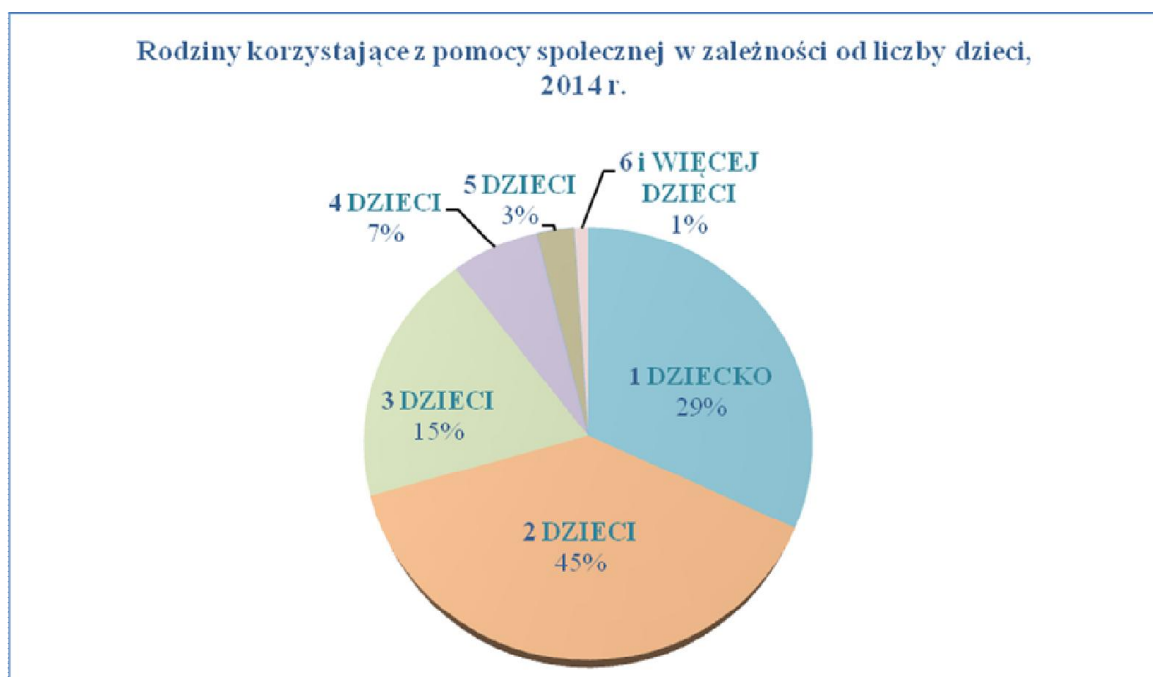
Opracowanie na podstawie danych GOPS w Lubaczowie

Porównanie lat 2013 i 2014 pokazuje, że zmniejsza się liczba osób objętych pomocą społeczną w gminie Lubaczów. Wg najnowszych danych świadczenia z pomocy społecznej przyznano 846 osobom. Pomoc pieniężna stanowiła 37% tej liczby, resztę stanowiła pomoc bezgotówkowa. Zdecydowanie w większości świadczenia te wynikały z zadań własnych, takich jak wypłacanie zasiłków stałych (31 osób), okresowych (198) i celowych (180), finansowanie posiłków, głównie dla dzieci (522), usługi opiekuńcze (10). Jeśli chodzi

o zadania zlecone to we wszystkich 12 przypadkach były to specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Najczęstszymi powodami przyznania pomocy w 2014 r. były bezrobocie (258 rodzin) oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (121). Wsparcie z GOPS otrzymują osoby niepełnosprawne (90) oraz zmagające się z długotrwałą lub ciężką chorobą (81). W ramach ochrony macierzyństwa pomoc otrzymało 81 rodzin wielodzietnych. Pomoc przyznawano także rodzinom dotkniętym ubóstwem (45) oraz alkoholizmem (26). Sporadycznie powodem udzielania pomocy były bezdomność (3), trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu zakładu karnego (2), sieroctwo (1) i przemoc domowa (1). W 2013 r. wypłacono 183 dodatki mieszkaniowe. Gmina Lubaczów dysponuje tylko 5 mieszkaniami socjalnymi.

W 2014 r. GOPS w Lubaczowie objął pomocą 437 rodzin (w 2013 r. 480). W grupie tej 289 stanowiły rodziny z dziećmi (320 w 2013 r.), wśród których przeważają rodziny z dwójką dzieci (112). Rodzin wielodzietnych, czyli z liczbą dzieci 3 i więcej jest stosunkowo niewiele – 26%. Tylko 8,5% rodzin wspieranych przez pomoc społeczną w Lubaczowie stanowią rodziny niepełne.

Opracowanie na podstawie danych GOPS w Lubaczowie

W 2012 r. powstał zakład budżetowy Centrum Integracji Społecznej w Dąbrowie. Warto podkreślić, że jest to pierwsza instytucja samorządowa tego typu na terenie

województwa podkarpackiego. Celem działalności Centrum Integracji Społecznej jest reintegracja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo. Trudności ze znalezieniem pracy napotyka dziś wiele grup społecznych. Do grup tych należą m. in.: osoby długotrwale niepracujące, bez doświadczenia zawodowego, osoby niepełnosprawne, uzależnione, bezdomne, opuszczające zakłady karne czy też ofiary przemocy w rodzinie. W każdej z tych grup występują osoby z silną motywacją do podjęcia pracy, lecz niepotrafiące się odnaleźć na trudnym obecnie rynku pracy. W 2013 r. z pomocy CIS skorzystało aż 415 osób.

Pracownicy Centrum Integracji Społecznej starają się podtrzymać motywację tych osób poprzez reintegrację społeczną i zawodową. CIS oferuje szeroki wachlarz usług, m.in.: catering, usługi stolarskie, krawieckie, ogrodnicze, leśne, sprzątanie na zewnątrz. Największym odbiorcą tej oferty jest gmina Lubaczów, która zleca wiele zadań, wykonywanych dotychczas przez firmy zewnętrzne.

W 2014 r. w XIV edycji *Ogólnopolskiego Konkursu Sposób na Sukces* pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego Centrum Integracji Społecznej otrzymało jedno z 15 wyróżnień. Nagroda ta jest tym bardziej cenna, że CIS w Dąbrowie otrzymał ją jako jedyny podmiot z terenu województwa podkarpackiego oraz jedyny samorządowy podmiot w kraju.

Zagadnieniami przeciwdziałania alkoholizmowi w gminie Lubaczów zajmuje się Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Komisja ta nadzoruje realizację Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii ustalanego rokrocznie.

Z myślą o dzieciach i młodzieży w 2008 r. utworzono 2 świetlice środowiskowe:

- w Krowicy Samej;
- w Basznie Dolnej.

3.3.6. Bezpieczeństwo publiczne

Stan przestępczości na terenie gminy nie budzi niepokoju, ponieważ wyrządzone przestępstwami szkody nie były znaczne, a sprawców nie cechowała szczególna demoralizacja.

W 2013 r. stwierdzono 172 przestępstwa (w całym powiecie lubaczowskim było 1 040 przestępstw w zakończonych postępowaniach przygotowawczych). 46,5% z nich to przestępstwa o charakterze kryminalnym z kategorii drobnych: 31 kradzieży, 7 włamań na tle

rabunkowym, 4 uszkodzenia mienia, 1 uszczerbek na zdrowiu i 37 pozostałych przestępstw kryminalnych. Wg danych z Prokuratury Rejonowej w Lubaczowie na terenie gminy Lubaczów w 2013 r., podobnie jak w roku poprzednim, zarejestrowano 5 postępowań w sprawie o posiadanie i rozprowadzanie środków odurzających (głównie marihuany). Należy zwrócić uwagę na przemoc w rodzinie – w 2012 r. zarejestrowano 12 takich spraw, w 2013 r. 13.

W 2013 r. odnotowano 9 przestępstw o charakterze gospodarczym. Wśród pozostałych przestępstw najczęściej było o charakterze drogowym – 61 nietrzeźwych kierujących to aż 35,5% wszystkich przestępstw na terenie gminy Lubaczów.

Pod względem wykrywalności sprawców przestępstw z wynikiem 93% powiat lubaczowski zajął w 2013 r. pierwsze miejsce w skali województwa podkarpackiego (67%). W gminie Lubaczów wykrywalność przestępstw wynosi 91,3%. Najskuteczniej wykrywane były przestępstwa drogowe 100%, przestępstwa gospodarcze 88,9% oraz o charakterze kryminalnym 83,8%. Kradzieże rzeczy wykrywane były w 74,2%. Wskaźnik wykrywalności 7 włamań na tle rabunkowym wynosił 71,4%. Wśród 4 przypadków uszkodzenia mienia wykryto sprawców tylko jednego przestępstwa (25%).

Bezpieczeństwo na drogach w granicach gminy Lubaczów wymaga poprawy. W 2013 r. zdarzyły się 3 wypadki drogowe, w których śmierć poniosły 3 osoby. Odnotowano 28 kolizji drogowych. W stosunku do poprzedniego roku w 2013 r. policja nasiliła częstość kontroli drogowych – liczba nałożonych mandatów karnych wzrosła z 367 do 560.

Struktura przestępstw na terenie gminy Lubaczów w 2013 r.

PRZESTĘPSTWA OGÓŁEM	172
PRZESTĘPSTWA KRYMINALNE	80
<i>Zabójstwo</i>	0
<i>Zgwałcenie</i>	0
<i>Rozbój</i>	0
<i>Uszczerbek na zdrowiu</i>	1
<i>Bójka, pobicie</i>	0
<i>Kradzież ogółem</i>	31
<i>Kradzież z włamaniem</i>	7
<i>Uszkodzenie mienia</i>	4
<i>Pozostałe przestępstwa kryminalne</i>	37
PRZESTĘPSTWA GOSPODARCZE	9
POZOSTAŁE PRZESTĘPSTWA	83
<i>Kierowanie w stanie nietrzeźwym</i>	61
<i>Inne</i>	22

Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Lubaczowie stanowi trzon powiatowego systemu ratowniczo-gaśniczego. W gminie Lubaczów działają dodatkowo jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej oraz Prawa o stowarzyszeniach:

1. OSP w Basznie Dolnej
2. OSP w Basznie Górnej
3. OSP w Krowicy Hołodowskiej
4. OSP w Krowicy Lasowej
5. OSP w Lisich Jamach
6. OSP w Młodowie
7. OSP w Szczutkowie
8. OSP w Załużu

Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należą 2 jednostki OSP: z Baszni Dolnej i Krowicy Hołodowskiej – wyróżniają się pod względem ilości wyjazdów zarówno do pożarów jak i miejscowych zagrożeń. Pozostałe jednostki, szczególnie OSP Młodów i OSP Lisie Jamy, mimo dużo skromniejszego wyposażenia w pojazdy pożarnicze, sprzęt ratowniczy i środki ochrony osobistej, także wykazują się dużą aktywnością

Od kilku lat liczba pożarów utrzymuje się na stałym poziomie. W 2011 r. i w 2012 r. wybuchło ich po 72, w 2013 70. Największy ich odsetek dotyka upraw rolnych i wiąże się z wiosennym wypalaniem traw – to aż 82% wszystkich pożarów w gminie Lubaczów. Straż wyjechała w 2013 r. tylko do 2 fałszywych alarmów. Straż, poza zagrożeniem ogniem, interweniowała 102 razy w miejscowych zagrożeniach (czyli w sytuacjach zagrożenia życia i mienia, takich jak wypadki w komunikacji, awarie techniczne, katastrofy naturalne, gwałtowne zjawiska pogodowe itp.).

Przygraniczny charakter gminy Lubaczów nie stanowi większego problemu dla bezpieczeństwa mieszkańców. Straż Graniczna w Lubaczowie obejmuje swoimi działaniami teren 6 gmin z dwóch powiatów. Na całym tym obszarze odnotowuje się nieliczne przypadki nielegalnego przekroczenia granicy państwowej – 3 w 2012 r. i 7 w 2013 r. Problemem jest przemyt papierosów, którym zajmują się głównie obywatele RP. Od 2.12.2013 r. funkcjonuje przejście graniczne Budomierz-Hruszów (odprawa samochodów osobowych, autobusów oraz samochodów ciężarowych do 3,5 tony, pieszych, rowerzystów);

Program poprawy bezpieczeństwa „Koalicja na rzecz bezpieczeństwa” w Gminie Lubaczów na lata 2011-2014 to projekt o charakterze oświatowym. Jego głównym celem jest

ograniczenie przestępczości i zachowań aspołecznych, zaburzających poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców. Działania w ramach programu skierowane są głównie do dzieci, młodzieży i ich rodziców. Zapisy „Koalicji ...” powstały i są realizowane przy partnerskim udziale:

1. Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie;
2. Placówki Straży Granicznej w Lubaczowie;
3. Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lubaczowie;
4. Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Lubaczowie;
5. Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Lubaczowie;
6. Rady Gminy Lubaczów;
7. Placówek oświatowych z terenu Gminy;
8. Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
9. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej;
10. Urzędu Gminy Lubaczów.

3.3.7. Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe powinny być ważnym partnerem dla sektora publicznego w tworzeniu wspólnych projektów polityki społecznej. Na terenie gminy Lubaczów działa coraz więcej różnego rodzaju organizacji pozarządowych. Wśród nich są:

- Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych Gminy Lubaczów (2007);
- Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego w Basznie Dolnej (2009);
- Stowarzyszenie "Być Kobietą" w Basznie Dolnej (2011);
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Krowicy Lasowej organizowane przez Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Bliskich i Przyjaciół "Nadzieja" (2001);
- Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych "Razem" w Krowicy Samej (2011);
- Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej "Sieć" (2014);
- Stowarzyszenie Jednostka Strzelecka 2033 im. gen. bryg. Józefa Kustronia w Lubaczowie, Bałaje (2014);
- 9 działających od 1992 r. ochotniczych straży pożarnych;
- 7 Ludowych Klubów Sportowych;
- 4 uczniowskie kluby sportowe działające przy placówkach oświatowych;

- Fundacja Wspierania Aktywności Lokalnej w Lisich Jamach (2010).

Do rejestru REGON wpisane są 2 spółdzielnie:

- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "Złote Runo" w Dąbkowie (2013)
- Spółdzielnia Socjalna "Magiczny Zakątek" w Dąbkowie (2014)

Gmina Lubaczów od 2008 r. współpracuje w ramach Lokalnej Grupy Działania "Rozwój Ziemi Lubaczowskiej" z miastem i gminą Oleszyce oraz gminą Stary Dzików.

Na terenie gminy Lubaczów funkcjonują także stowarzyszenia zarejestrowane w Lubaczowie np. Stowarzyszenie Pszczelarzy Ziemi Lubaczowskiej "Eko-Barć" (2008) oraz organizacje o zasięgu ogólnopolskim m.in. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Związek Harcerstwa Polskiego, Polski Związek Wędkarski, Związek Tenisa Stołowego.

Nie można nie wspomnieć o formalnych i nieformalnych grupach, które nie znajdują się w bazie NGO, a znacząco przyczyniają się do integracji społeczności lokalnej. Aktywnością na rzecz swoich środowisk wyróżniają się organizacje typowo kobiece, jak np. koła gospodyń wiejskich, których w gminie jest aż 17 (w miejscowościach Antoniki, Bałaje, Basznia Dolna, Basznia Górna, Borowa Góra, Budomierz, Dąbrowa, Krowica Lasowa, Krowica Sama, Lisie Jamy, Młodów, Opaka, Piastowo, Szczutków, Wólka Krowicka, Tymce, Załuże). Od 2009 r. są one zrzeszone w Stowarzyszeniu Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Lubaczów. W ramach działalności statutowej KGW angażują się w przedsięwzięcia kulturalne i społeczne, imprezy okolicznościowe w swoich miejscowościach, na terenie gminy i powiatu.

Rozdział IV

ANALIZA SWOT

Podczas przeprowadzonej debaty strategicznej analizowano zasoby wewnętrzne i zewnętrzne pod kątem szans i zagrożeń. Przeprowadzono tzw. analizę SWOT. Analiza ta stała się podstawą do zidentyfikowania i sformułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych. SWOT jest niezwykle efektywną metodą rozpoznania słabych i silnych stron oraz badania szans i zagrożeń wielu rozmaitych sfer aktywności, w tym polityki społecznej. Pozwala ustalić:

- **Mocne strony:** uwarunkowania wewnętrzne, które stanowią silne strony polityki społecznej i które należy wykorzystać sprzyjając będą jej wzmocnieniu. Należy utrzymać je jako mocne, by oprzeć na nich dalszy rozwój;
- **Słabe strony:** uwarunkowania wewnętrzne, które stanowią słabe strony polityki społecznej, i które niewyeliminowane będą ją osłabiać. Należy minimalizować ich działanie;
- **Szanse:** uwarunkowania zewnętrzne, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności powiatu, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwiązywaniu problemów społecznych;
- **Zagrożenia:** uwarunkowania zewnętrzne, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności powiatu, ale które mogą stanowić zagrożenie dla rozwiązywania problemów społecznych.

4.1. OGÓLNA SYTUACJA SPOŁECZNA GMINY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Walory przyrodnicze korzystne do rozwoju turystyki, Czyste środowisko naturalne; • Walory gospodarcze-bogactwa naturalne(gaz, siarka, glina); • Zróżnicowane dziedzictwo kulturowe; • Aktywny samorząd gminy; • Innowacyjność działań samorządu; • Pozyskiwanie środków zewnętrznych przez samorząd; • Dość dynamiczny rozwój sieci informatycznej oraz komputeryzacji; • Przejście graniczne Budomierz – Hruszew; • Rozwój handlu przygranicznego; • Rozwinięta infrastruktura kulturalna, turystyczna i drogowa; • Oferta usług kulturalnych; • Sieć placówek ochrony zdrowia; • Oferta edukacyjna umożliwiająca rozwój dzieci i młodzieży o różnych potrzebach i możliwościach edukacyjnych, wykwalifikowana kadra nauczycieli; • Wdrażanie rozwiązań ekonomii społecznej; • Dwie spółdzielnie socjalne; • Organizacje pozarządowe; • Integracja w stowarzyszeniach	• Peryferyjne położenie geograficzne, w tym brak dogodnych połączeń transportowych; • Wysokie bezrobocie: niskie szanse zatrudnienia absolwentów, słaba aktywność zawodowa, bezrobocie ukryte mieszkańców wsi; • Brak przemysłu – upadek starych zakładów, mało powstających nowych; • Opóźnienie gospodarcze przyczyną braku atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów; • Niewykorzystany potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych; • Małe, nisko dochodowe gospodarstwa rolne; • Niska dzietność; • Emigracja zarobkowa, w tym również trwała, szczególnie młodych osób; • Dominacja niskich rolniczo-socjalnych źródeł dochodów mieszkańców regionu; • Niski status ekonomiczny ludności oraz zagrożenie marginalizacją i ubóstwem obejmujące wiele grup społecznych; • Niedostateczny rozwój budownictwa, w tym głównie mieszkań tanich, jak również socjalnych i komunalnych; • Ograniczona dostępność do specjalistycznych usług medycznych oraz niewystarczająca liczba lekarzy specjalistów i personelu medycznego;

działających na terenie gminy; • Promocja gminy np. przez organizację cyklicznych imprez; • Zarejestrowany produkt tradycyjny; • Wioska tematyczna „Kresowa Osada”; • I miejsce w konkursie „Skuteczny beneficjent środków unijnych”; • Zawarte partnerstwa z zagranicznymi miastami; • Współpraca z sąsiedzkimi gminami i miastem Lubaczów; • Rozwój oferty dla osób starszych; • Podnoszenie kwalifikacji osób wykluczonych społecznie;	• Brak środków finansowych na promocję zdrowia.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Możliwość aplikowania po środki zewnętrzne; • Współpraca z samorządami partnerskich gmin (Ukraina, Węgry, Słowacja) • Współpraca transgraniczna i współpraca z krajami Europy Wschodniej; • Współpraca z sąsiedzkimi gminami i miastem Lubaczów; • Reaktywowanie kopalni siarki; • Aktywność, potencjał i kompetencje organizacji pozarządowych; • Wykorzystywanie możliwości związanych ze społeczeństwem informacyjnym; • Przenikanie wzorów kulturowych	• Utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia powodujący ubożenie i odpływ ludności na obszary lepiej rozwinięte gospodarczo; • Utrwalanie się procesu emigracji młodych i aktywnych ludzi z regionu; • Możliwość pozbawienia mieszkańców szans rozwoju w wyniku narastania trudności w znalezieniu pracy; • Postępujące starzenie się społeczeństwa i niski przyrost naturalny; • Brak kompleksowych usług i świadczeń skierowanych do osób starszych; • Zmniejszanie się środków budżetowych na ochronę zdrowia; • Przemysł;

i instytucjonalnych z zachodu Europy;

- Perspektywa trwałego rozwoju gospodarczego;
- Specjalizacja w niszowych sektorach produkcji: produkcja zdrowej żywności, produkty regionalne, promocja produktów regionalnych;
- Relatywnie wysoki poziom zainteresowania młodzieży zdobywaniem wykształcenia;
- Wzrost zainteresowania nauką języków obcych oraz informatyką;
- Wysokie zainteresowanie rozwojem alternatywnych źródeł energii;

- Wzrost przestępczości;
- Zaburzone bezpieczeństwo w Europie Wschodniej;
- Marginalizacja wschodnich części województwa, zwłaszcza terenów rolniczych;
- Przekształcenie wschodniej granicy w zewnętrzną granicę UE i wejście w strefę Schengen – utrudnienia w handlu.

4.2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Aktywnie działający wójt gminy i samorządowcy; • Ludzie otwarci na działalność społeczną w organizacjach pozarządowych – KGW, OSP, LKS, KSM, kluby seniora; • Sportowcy aktywni – osiągnięcia sportowe, w tym w dyscyplinach mniej popularnych, prestiżowych (warcaby 100-polowe); • Zaangażowanie, aktywność osób bezrobotnych w tworzeniu spółdzielni socjalnych – Złote Runo, Magiczny Zakątek oraz CIS; • Ludzie zaangażowani w kultywowanie tradycji i kultury socjalnej kreujący rozwój społeczno-gospodarczy – Kresowa Osada, Zespół Pieśni i Tańca	• Liczna grupa osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo; • Liczne rodziny z wyuczoną bezradnością życiową – korzystających trwale ze świadczeń pomocy społecznej; • Liczna grupa osób świadomie niepodjmujących pracy; • Brak perspektyw pracy dla młodzieży; • Migracja wykształconych osób; • Wysoki odsetek osób starszych przy niskim wzroście naturalnym; • Duża grupa osób o niskich zarobkach; • Brak następców w gospodarstwach rolnych; • Liczna grupa osób uzależniona od

„Kresy”, zespół „Niespodzianka”; • Nauczyciele budujący bogatą ofertą edukacyjną, umożliwiającą rozwój dzieci i młodzieży o różnych potrzebach i możliwościach edukacyjnych; • Rosnące w społeczności potrzeby i umiejętności samoorganizacji;	alkoholu; • Liczna grupa dzieci tzw. eurosierot i związane z tym problemy;
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Wykorzystanie potencjału ludzi młodych i dobrze wykształconych; • Wykorzystanie potencjału ludzi starych; • Wspieranie działań aktywizujących w sferze edukacji kultury i rekreacji; • Dostosowywanie kształcenia na uczelniach do nowych wyzwań i tendencji rynku;	• Wzrost przestępczości związanej z otwarciem przejścia granicznego; • Niskie dochody z pracy (zjawisko tzw. biedy pracujących); • Znaczący udział osób biernych zawodowo wśród ogółu mieszkańców; • Bezrobocie strukturalne, duży udział bezrobotnych z niski wykształceniem; • Trwałe migracje ludzi wykształconych;

4.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Szkoły podstawowe (5, w tym zespoły szkół 3), przedszkola (2), punkty przedszkolne (3), żłobek (1), „Orliki” (2), ośrodki zdrowia (3), świetlice wiejskie (14), domy kultury (5), CIS, Kresowa Osada, Centrum Kulturalno Edukacyjne „Pastorówka” • Przejście graniczne; • Szlaki turystyczne; • Organizacje pozarządowe: KGW, OSP, stowarzyszenia, LKS;	• Rozległy teren; • Pierścieniowy układ gminy (wokół miasta) stanowi utrudnienie dla stworzenia funkcjonalnej infrastruktury społecznej; • Niedoinwestowanie sfery społecznej wpływające na poziom usług; • Brak zaangażowanych i doświadczonych liderów społecznych; • Brak ośrodków opiekuńczych dla osób starszych (DPS);

• Dostępna baza placówek usług zdrowia; • Obiekty dziedzictwa kulturowego; • Zasoby kadr w sferze społecznej, które mogą być zagospodarowane w obiektach infrastruktury społecznej; • Zauważalny dynamiczny rozwój infrastruktury społecznej dzięki wykorzystaniu środków Programu Odnowy Wsi (PROW) i innych; • Chęci i pozytywne nastawienie społeczności lokalnej; • Istniejąca infrastruktura sportowa: boiska „orliki”, place zabaw, świetlice; • Zatrudnieni animatorzy „orlików”; • Kluby sportowe (LKS); • Wzrastające umiejętności współpracy międzysektorowej w gminie; • Doświadczenia partycypacji społecznej w budowaniu i realizacji strategii rozwoju społecznego – PPWOW;	• Niewielka liczba placówek niosących pomoc rodzinom dotkniętym ubóstwem, przemocą, alkoholizmem, narkomanią;
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Wdrażanie standardów unijnych wymuszających sprawne funkcjonowanie instytucji usług społecznych; • Rozwój turystyki – tworzenie nowych miejsc pracy; • Rozwój handlu. • Rozpowszechnianie sportu;	• Przemyt; • Wzrost liczby wypadków drogowych; • Pogarszające się warunki funkcjonowania służby zdrowia i brak niezbędnych inwestycji;

4.4. POMOC SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Profesjonalizm kadry pomocy społecznej oraz wzrost jej kompetencji i zaangażowania; • Współpraca między instytucjami (szkoły, policja, kuratorzy – sąd, prokuratura, ZUS, KRUS); • Realizowane projekty ministerialne i unijne; • Wykorzystanie funduszy unijnych na realizację programów związanych z reintegracją społeczną i zawodową osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym – CIS; • Dobry dostęp do informacji, informatyzacja gminy; • Poradnictwo socjalne i prawne; • Dobra identyfikacja i szybkie reagowanie na problemy i potrzeby społeczne występujące w gminie; • Dążenie społeczeństwa do zmiany stylu życia i rozwiązania istniejących problemów; • Rozwój organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej; • Promocja samozatrudnienia: spółdzielnie socjalne; • Zwiększająca się świadomość dotycząca form przemocy;	• Rozbudowana biurokracja; • Brak czasu na pracę socjalną; • Mała aktywność klientów pomocy społecznej; • Niewystarczająca ilość środków finansowych na pomoc dla osób potrzebujących; • Brak możliwości weryfikacji dochodów (z pomocy nie zawsze korzystają osoby faktycznie potrzebujące); • Ubożenie znacznej grupy społeczeństwa; • Wysoki poziom bezrobocia i słaby rynek pracy; • Niewystarczający stan infrastruktury pomocowej; • Niedostateczny rozwój usług w miejscu zamieszkania; • Brak rozwiniętego systemu wolontariatu; • Liczne postawy wyuczonej bezradności; • Niski poziom wiedzy wśród mieszkańców o formach przeciwdziałania przemocy w rodzinie; • Traktowanie zjawiska przemocy domowej w wielu środowiskach jako prywatnego i wstydliwego problemu; • Brak terapii dla sprawców przemocy.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Możliwość pozyskania środków budżetowych przez GOPS i organizacje pozarządowe na działania w obszarze pomocy np. spółdzielnie socjalne; • Możliwość wykorzystania funduszy unijnych na realizację programów związanych z reintegracją społeczną i zawodową osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym; • Zmiana (uproszczenie) przepisów; • Położenie geograficzne (granica UE); • Wykorzystanie walorów turystycznych gminy do zwiększenia zatrudnienia; • Zwiększająca się w osobach niepełnosprawnych świadomość tkwiących w nich możliwości aktywnego działania w wielu dziedzinach życia społecznego i zawodowego; • Wzrost aktywności społecznej mieszkańców; • Rozwój wolontariatu; • Tworzenie systemów wsparcia dla osób i rodzin doświadczających sytuacji kryzysowych łączących działania służb i instytucji: policji, prokuratury, organizacji pozarządowych, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pomocy społecznej, służby zdrowia; • Rozwój organizacji pozarządowych niosących pomoc osobom i rodzinom doświadczającym sytuacji kryzysowych zwłaszcza na wsi i w małych miastach;	• Uzależnienie od świadczeń pomocy społecznej; • Stale poszerzający się obszar ubóstwa; • Rozmijanie się rozwiązań prawnych z praktyką życia codziennego; • Wzrost zagrożeń sprzyjających patologii społecznej;

4.5. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wzrost wiedzy i umiejętności kadry działającej w obszarze pomocy społecznej na temat aktywnych form wspierania osób niepełnosprawnych oraz konieczności wdrażania kompleksowych programów zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności; • Warsztaty terapii zajęciowej; • Zajęcia rewalidacyjne w szkołach; • Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych; • Coraz większa liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych; • Kluby seniora;	• Przewaga pasywnych form wsparcia osób niepełnosprawnych w działaniach instytucji funkcjonujących m.in. w obszarze pomocy społecznej; • Niska aktywność osób niepełnosprawnych; • Brak domów pomocy społecznej; • Brak placówki do kształcenia uczniów niepełnosprawnych; • Brak miejsc pracy chronionej; • Utrudniony dostęp do świadczeń medycznych, zwłaszcza specjalistycznych;
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Promocja aktywności osób starszych i osób niepełnosprawnych; • Ogólnopolskie kampanie społeczne propagujące tolerancję, integrację oraz zatrudnienie osób niepełnosprawnych; • Możliwość wykorzystania funduszy unijnych w realizacji programów wsparcia środowiska osób niepełnosprawnych; • Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS);	• Ubożenie osób niepełnosprawnych i ich rodzin (wysoki odsetek osób i rodzin utrzymujących się z niezarobkowego źródła utrzymania, znaczący udział osób niepełnosprawnych biernych zawodowo wśród ogółu niepełnosprawnych mieszkańców; niski poziom wykształcenia i kwalifikacji niepełnosprawnych); • Utrwalanie się zjawisk prowadzących do wykluczenia społecznego;

4.6. PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wzrost umiejętności identyfikacji i komunikacji zagrożeń płynących z uzależnień; • Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; • Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy i Ochrony Ofiar; • Gminny Program Opieki nad Dzieckiem i Rodziną; • Poradnictwo socjalne, asystent rodzinny; • Zespół Interdyscyplinarny; • Bezpłatne porady prawne; • Porady psychologiczne; • Współpraca z policją;	• Duża liczba osób uzależnionych nieobjętych leczeniem; • Niedostateczna oferta lecznicza i terapeutyczna; • Niedocenianie skutków używania środków psychoaktywnych; • Niechęć do współpracy; • Wyjazdy do pracy zarobkowej i związane z tym eurosieroctwo, rozpad rodzin; • Zakupy alkoholu z nielegalnych źródeł (przygraniczne położenie gminy, samodzielnie pędzony alkohol);
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Podniesienie poziomu wiedzy na temat problemów związanych z używaniem środków psychoaktywnych; • Modelowanie systemów wsparcia dla osób i rodzin doświadczających sytuacji kryzysowych łączących działania służb i instytucji: policji, prokuratury, organizacji pozarządowych, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pomocy społecznej; • Poprawa współpracy; • Wzmocnienie programów profilaktycznych	• Utrata pracy; • Zubożenie społeczeństwa; • Rozpad rodziny, demoralizacja; • Brak opieki nad dziećmi; • Przemoc; • Przestępczość; • Choroby somatyczne i psychiczne; • Wzrost liczby osób uzależnionych od alkoholu;

i interwencyjnych skierowanych do różnych grup;

- Wzrost zatrudnienia osób po uczestnictwie w programach wsparcia;

- Obniżenie wieku inicjacji alkoholowej, narkotykowej, seksualnej;
- Przemyt (alkohol, papierosy);
- Rozszerzenie się zjawiska narkomanii;
- Rozpowszechnienie narkotyków i występowanie postawy społecznej przyzwalającej na ich używanie;
- Łatwa dostępność do dopalaczy i prawne przyzwolenie;
- Marginalizacja ludzi uzależnionych oraz ich rodzin;

4.7. PRZEMOC W RODZINIE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wzrost świadomości o formach przemocy oraz umiejętności jej ujawniania; • Zespół interdyscyplinarny; • Współpraca z różnymi instytucjami (policja, szkoła, sądy, prokurator, GOPS); • Realizacja projektów przeciwdziałania przemocy; • Stowarzyszenia działające na terenie gminy;	• Marginalizacja osób i rodzin dotkniętych przemocą; • Bierność i tolerancja społeczna dla zjawiska przemocy w rodzinie; • Zaburzenia w funkcjonowaniu rodzin, w których występuje zjawisko przemocy; • Bezrobocie; • Nadużywanie alkoholu; • Przemoc ukryta; • Emigracja zarobkowa; • Bieda; • Brak dostępu do specjalistów – psycholog, mediator, animator społeczności lokalnej; • Brak mieszkań chronionych i socjalnych;

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Wzrost świadomości o formach przemocy i umiejętności jej ujawniania; • Ogólnodostępna informacja, gdzie szukać pomocy; • Kampanie nagłaśniające problem oraz sposoby przeciwdziałania przemocy w rodzinie; • Możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na finansowanie działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie; • Tworzenie systemów wsparcia dla osób i rodzin doświadczających sytuacji kryzysowych łączących działania odpowiednich służb i instytucji; • Aktywna polityka społeczna: CIS, KIS; • Integrowanie się w stowarzyszeniach gminnych; • Procedura „Niebieskie Karty”;	• Dziedziczenie patologii; • Rozwody, rozpad rodziny; • Choroby psychiczne; • Wycofanie społeczne; • Rozwój patologii wśród dzieci, problemy w edukacji i brak kompetencji do wykonywania zawodu; • Zagrożenie dla środowiska szkolnego; • Niedostateczna pomoc materialna i doradcza dla rodzin dotkniętych przemocą; • Mała świadomość problemu w szkołach, służbach zdrowia i innych instytucjach, które powinny reagować na zjawisko przemocy w rodzinie; • Niedostateczna pomoc materialna i doradcza dla rodzin dotkniętych przemocą;

Rozdział V

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ

„Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych” w perspektywie powinna stać się pełną wizją rozwoju, wychodzącą od analizy istniejących problemów, wiodącą dalej ku zaspokajaniu potrzeb i aspiracji. Rozwiązywanie problemów i ich profilaktyka jest koniecznością bieżącą, natomiast tym, co daje ludziom poczucie rozwoju, jest koncentracja na szerokich potrzebach osób i społeczności. Koncentracja ta polega na właściwym – czyli takim, który poprawia poczucie wartości życia – zaspokajaniu tych potrzeb. Zmiana podejścia, poprzez skupienie się na myśleniu pozytywnym, daje szansę na wspólne kreowanie rozwoju na miarę posiadanego potencjału, możliwości zewnętrznych i aspiracji. Strategia ta posiada swoje źródło w umysłach osób ze społeczności lubaczowskiej, a dopiero przez wspólne planowanie i działanie staje się zapisaną zasadą współpracy. Takie podejście daje szansę zaistnienia integracji społeczności lokalnej.

5.1. POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Uczestnicy procesu poziom integracji w społecznościach swojej gminy w całości ocenili na poziomie średnim. Aż 57% uczestników debaty strategicznej wskazało na słabe więzi pomiędzy mieszkańcami, występowanie nielicznych przejawów pomocy wzajemnej i wspólnych działań. Natomiast na pozytywne więzi pomiędzy mieszkańcami, podejmowanie wspólnych działań w zakresie spraw społecznych wskazało 43% uczestników (tylko jedna osoba uznała społeczność za mocno zintegrowaną i podejmującą częste wspólne działania). Przyczyn takiego stanu należy upatrywać w:

- Niewystarczających umiejętnościach korzystania z zasad demokracji (kompetencje obywatelskie);
- Trudnościach w przystosowaniu się do zasad rynkowych w gospodarce i sferze społecznej;
- Niskiej zasobności;
- Upolitycznieniu zaburzającym partycypację społeczną;
- Niewystarczających umiejętnościach współpracy;

- Rosnącym zróżnicowaniu ludności pod względem zasobności i dostępu do dóbr;

Czynnikami w sposób szczególny utrudniającymi integrację społeczną są:

- Satelickie położenie gminy przy mieście powiatowym;
- Obszar gminy ukształtowany pierścieniowo wokół miasta;
- Znaczne odległości pomiędzy wsiami.

Te zjawiska stają się przyczyną i skutkiem nieaktywności, marazmu, frustracji i roszczeniowości części społeczności. Sytuacja rozproszenia aktywności mieszkańców spowodowana satelickim położeniem gminy oraz brakiem fizycznego centrum powoduje obniżenie identyfikacji ze swoją społecznością. Bardzo wiele potrzeb bytowych i społecznych mieszkańców zaspokajanych jest więc przez sąsiadujące miasto. Uczestnicy podkreślali, że stale rośnie trend ubożenia coraz szerszej grupy osób, przez co wzrasta zagrożenie dalszym wykluczeniem społecznym. Dotyczy to szczególnie grupy emerytów i osób niepełnosprawnych, często żyjących poniżej poziomu socjalnego. Spadek poziomu życia wielu rodzin prowadzi do zaburzenia więzi rodzinnych, zaniedbań wychowawczych i opiekuńczych, co w konsekwencji zwiększa ryzyko poszerzania patologii społecznych: alkoholizmu, przemocy w rodzinie i przestępczości. Utrudnia to wyjście z biedy (zjawisko biedy dziedziczonej), poprawy wzorców pracy i życia rodzinnego.

5.2. DIAGNOZA POTRZEB SPOŁECZNYCH

Zaprezentowana diagnoza potrzeb społecznych została wypracowana podczas społecznej debaty w procesie partycypacyjnego budowania strategii. O potrzebach szczególnie ważnych w społeczności lubaczowskiej rozmawiano, odnosząc się do poszczególnych grup osób. Grupy te, ze względu na swój charakter i znaczenie w życiu społecznym, narażone są w sposób znaczący na wykluczenie społeczne. Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest przede wszystkim strategią rozwoju, w której myślenie o źródłach tych problemów staje się priorytetem. Potrzeby osób w społeczności oraz sposób i poziom ich zaspokojenia stanowią o jakości życia społecznego. Odnosząc się do nich można w sposób najwłaściwszy dobrać metody działania, aby ich spełnienie nie rodziło problemów bądź je minimalizowało. Taka sytuacja jest docelowa w życiu społecznym i stanowi zasadniczy kierunek.

5.2.1. Potrzeby seniorów i osób niepełnosprawnych:

- ✓ Poczucia bezpieczeństwa psychicznego – poczucie stabilizacji;
- ✓ Poczucia bezpieczeństwa finansowego – poczucie stabilizacji;
- ✓ Zabezpieczenia potrzeb bytowych;
- ✓ Poczucia bezpieczeństwa fizycznego osób samotnych o ograniczonej sprawności;
- ✓ Możliwości dysponowania funduszami;
- ✓ Zwiększenia dostępności do usług świadczonych przez służbę zdrowia;
- ✓ Potrzeba świadczeń socjalnych obligatoryjnych;
- ✓ Potrzeba wsparcia finansowego i specjalistycznego;
- ✓ Tworzenia miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych w celu zaspokojenia osobistych potrzeb: asertywności osób niepełnosprawnych, zachowanie zdrowia, poczucie bycia potrzebnym;
- ✓ Korzystania z poradnictwa (punkt informacji dla osób niepełnosprawnych, wiedza);
- ✓ Zwiększenia czasu bycia razem;
- ✓ Większej dostępności do kultury i kreatywnego uczestnictwa w niej;
- ✓ Możliwości swobodnego korzystania z Internetu oraz uczestnictwa w nowoczesnych technologiach;
- ✓ Zwiększenia dostępności do budynków i obiektów użyteczności publicznej;
- ✓ Umożliwienia korzystania z usług turystycznych;
- ✓ Dostępności do rehabilitacji zdrowotnej, społecznej, psychicznej;
- ✓ Możliwości korzystania z domów dziennego pobytu dla osób starszych i osób niepełnosprawnych oraz uczestnictwa w klubach;
- ✓ Możliwości korzystania z całodobowego ośrodka wsparcia;
- ✓ Grupy wsparcia;

5.2.2. Potrzeby dzieci i młodzieży:

- ✓ Bezpiecznej rodziny (finansowo, bez przemocy, dającej wsparcie, posiadającej mieszkanie)
- ✓ Przyjemności;
- ✓ Akceptacji;
- ✓ Bezpieczeństwa;
- ✓ Miłości/przyjaźni;
- ✓ Miejsca do zabaw;
- ✓ Możliwości kontaktu z rówieśnikami;

- ✓ Możliwości rozwijania własnych zainteresowań;
- ✓ Bycia traktowanym po partnersku;
- ✓ Łatwego dostępu do specjalistów (psycholog, pedagog, osoby godne zaufania);
- ✓ Uczestnictwa w podejmowaniu decyzji;
- ✓ Możliwości dysponowania funduszami (kieszonkowe);
- ✓ Zabezpieczenia potrzeb bytowych;
- ✓ Przyjaznej i bezpiecznej szkoły;
- ✓ Dostępu do masowej kultury;
- ✓ Dostępu do edukacji na wysokim poziomie;
- ✓ Dostępu do Internetu;
- ✓ Możliwości sprawnej komunikacji;
- ✓ Dostęp do profilaktyki uzależnień;

5.2.3. Potrzeby rodzin, w tym rodzin wielodzietnych i niepełnych:

- ✓ Dostępu do pracy stałej;
- ✓ Zapewnienia opieki dzieciom – przedszkola, żłobki, grupy zainteresowań, zajęcia pozalekcyjne;
- ✓ Mieszkaniowe;
- ✓ Pełnego poczucia bezpieczeństwa finansowego (świadczenia rodzinne, praca, pomoc społeczna), fizycznego, psychicznego;
- ✓ Dostępu do opieki zdrowotnej;
- ✓ Wsparcia specjalistów w sytuacjach kryzysowych (terapię rodzinną, asystent rodzinny);
- ✓ Wypoczynku rodzinnego (np. festyny, pikniki, wycieczki zorganizowane, ośrodki rekreacyjne);
- ✓ Zapewnienia dziennej opieki osobom starszym w rodzinie – domy dziennego pobytu;
- ✓ Edukacji rodziny;
- ✓ Bezpieczeństwa w rodzinie i wsparcia, gdy występuje przemoc, agresja, choroba, zdarzenia losowe;
- ✓ Bezpieczeństwa psychicznego – poczucie stabilizacji, np. związane z utratą pracy, wsparcie rodziny z osobą niepełnosprawną.
- ✓ Dostęp do profilaktyki uzależnień

5.2.4. Potrzeby osób bezrobotnych

- ✓ Podnoszenie kwalifikacji;
- ✓ Dostęp do szkoleń, staży i praktyk;
- ✓ Zatrudnienie wspomagane;
- ✓ Możliwość swobodnego korzystania z Internetu oraz uczestnictwa w nowoczesnych technologiach;
- ✓ Możliwość samorozwoju i samorealizacji;
- ✓ Wsparcie w sytuacjach kryzysowych;
- ✓ Doradztwo prawne, psychologiczne, finansowe;
- ✓ Doradztwo w zakresie przedsiębiorczości;
- ✓ Stała i bezpieczna praca;
- ✓ Praca dorywcza i sezonowa;
- ✓ Dostęp do bezpłatnych usług doradczych;
- ✓ Społeczna akceptacja;

Zaspokajanie potrzeb społecznych w okresie realizacji minionej GSRPS zapoczątkował Program Integracji Społecznej. Był on największym komponentem Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich (PPWOW), który został przygotowany w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. PIS zrealizowano w latach 2008–2010 na podstawie umowy pożyczki z Bankiem Światowym. Wśród 500 gmin realizujących ten program była także gmina Lubaczów.

Samorządy otrzymały do dyspozycji środki, które przeznaczyły na realizację usług społecznych wybranych w procesie partycypacji społecznej. Warunkiem wydatkowania tych funduszy było przygotowanie Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz Planu Działania, przy uwzględnieniu kryteriów zrównoważonego wydatkowania na poszczególne grupy: seniorów, rodziny oraz dzieci i młodzież, wynikające z diagnozy potrzeb i problemów społecznych. Usługi te zostały zrealizowane przez organizacje pozarządowe i instytucje wybrane w procedurze konkursowej. Wprowadzono wiele innowacyjnych form aktywności społecznej. Powstały nowe organizacje pozarządowe oraz uaktywniły się istniejące. Zwiększył się znacząco poziom wykorzystania środków zewnętrznych na realizację polityki społecznej w gminie. W ramach Programu stworzono i upubliczniono bazę usługodawców na rynku usług społecznych, zrealizowano wizyty studyjne celem zapoznania się z dobrymi praktykami, stworzono listę form aktywności społecznej, zrealizowano wiele szkoleń (m.in. podnoszących umiejętności aplikowania o środki zewnętrzne).

Przez okres trwania Programu znacząco wzrosła społeczna aktywność mieszkańców, a standardem stała się partycypacja społeczna w planowaniu i realizacji polityki społecznej w gminie. Wyraźny udział organizacji pozarządowych w realizacji usług społecznych daje nadzieję na dynamiczny wzrost ich znaczenia i udziału w realizacji polityki społecznej w tych gminach. Wzrost podmiotowości różnych grup społecznych rokuje dynamizację życia społecznego i dalszą integrację społeczną. Partnerstwo międzysektorowe znalazło w gminie realny wymiar. Poziom zaspokajania potrzeb można prześledzić na podstawie analizy dziesiątek projektów realizowanych w gminie we wspomnianym okresie. Znaczne wykorzystanie środków zewnętrznych i środków własnych gminy stały się podstawą dynamicznego rozwoju społecznego. Lektura zawartych w Załączniku nr 2 działań wyraźnie to potwierdza.

5.3. PROBLEMY SPOŁECZNE W GMINIE LUBACZÓW

Zebranie i uporządkowanie problemów społecznych oparte zostało na analizie przedstawionego materiału Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w gminie Lubaczów, przeprowadzonej ankietyzacji i społecznej debaty w formie warsztatów strategicznych. Daje to obraz sytuacji społecznej w gminie Lubaczów i trudności, jakie dotyczą jej mieszkańców. Wielość i zróżnicowanie problemów oraz fakt, że nie występują one w izolacji od siebie (zachodzi między nimi związek przyczynowo-skutkowy) sprawiają, że trudno jest dokonać hierarchizacji. Niewątpliwie największym i najtrudniejszym do rozwiązania problemem jest rosnące bezrobocie, które powoduje drastyczne zmiany w sytuacji życiowej wielu osób i rodzin.

5.3.1. Wyniki ankiety na temat problemów społecznych w gminie Lubaczów

Badanie ankietowe dotyczące problemów społecznych w gminie

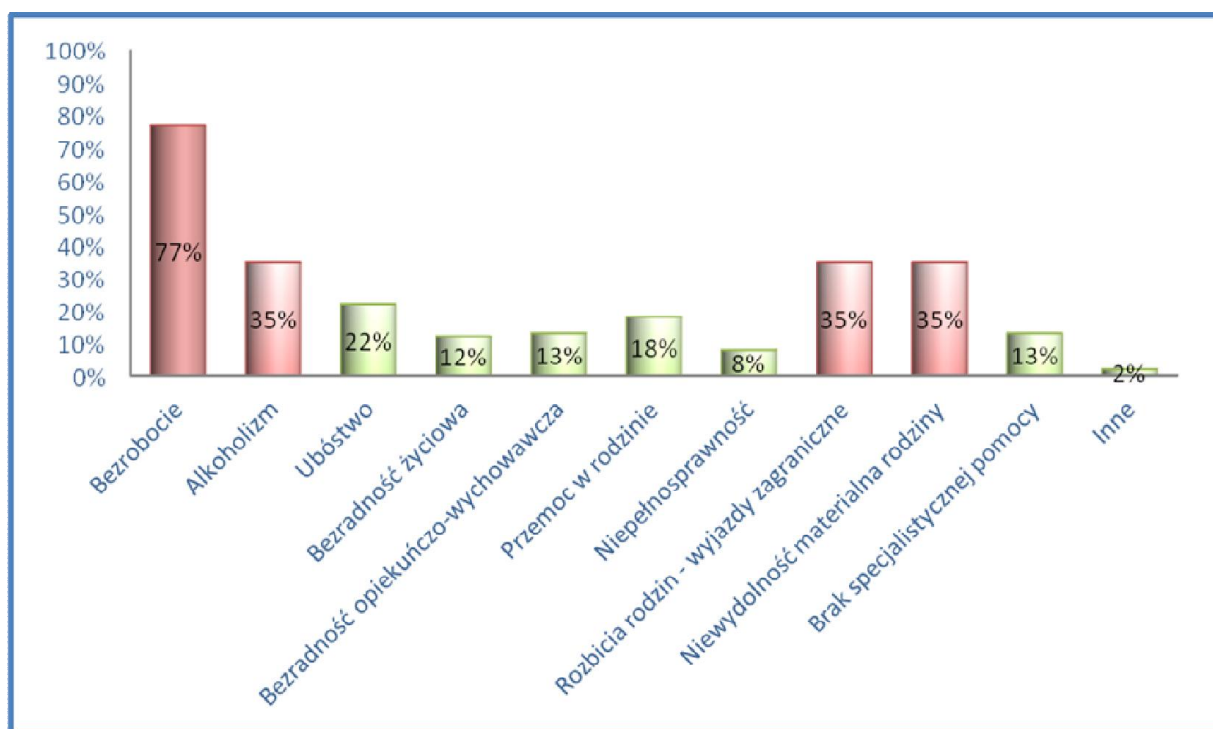
Na terenie gminy Lubaczów między 8 grudnia 2014 roku a 9 stycznia 2015 roku przeprowadzono 106 ankiet. Założeniem był przypadkowy dobór próby mieszkańców gminy Lubaczów dla kwestionariusza ankiety. W badaniu wzięły udział osoby pełnoletnie. Najwięcej osób w wieku powyżej 40 lat – 44,8%. W wieku do 30 lat było 30% badanych. Między 30 a 40 rokiem życia było 23,8% respondentów. Badani reprezentowali prawie

wszystkie miejscowości gminy Lubaczów. Jeśli chodzi o strukturę wykształcenia, aż 31% stanowiły osoby deklarujące wyższe wykształcenie. 22,6% to osoby z wykształceniem zawodowym. Wykształcenie średnie posiadało 20,7% ankietowanych. 17% badanych posiadało tylko wykształcenie podstawowe. Wśród pytań pojawiły się trzy rodzaje: zamknięte wielokrotnego wyboru, zamknięte jednokrotnego wyboru oraz otwarte. Omówienie ankiety znajduje się w dalszej części Strategii.

Problemy społeczne rodzin

Zapytano respondentów z gminy Lubaczów „*Jakie problemy społeczne uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie naszej gminy wobec rodzin?*” Można było wskazać na więcej niż jedną odpowiedź z 11 zaproponowanych. Wyniki przedstawia poniższy wykres.

Pytanie: Jakie problemy społeczne uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie naszej gminy wobec rodzin?

Wyniki badania pokazują, że w opinii ankietowanych mieszkańców gminy zdecydowanie największym problemem społecznym rodzin w gminie Lubaczów jest bezrobocie, na które wskazało aż 77% badanych. W dalszej pozycji uplasowały się inne poważne problemy: alkoholizm, niewydolność materialna rodziny oraz rozbicia rodzin spowodowane wyjazdami zagranicznymi – 35% ankietowanych. Problem ubóstwa wskazało 22% badanych. Przemoc w rodzinie dostrzegło 18%. Bezradność opiekuńczo-wychowawczą i brak dostępu do

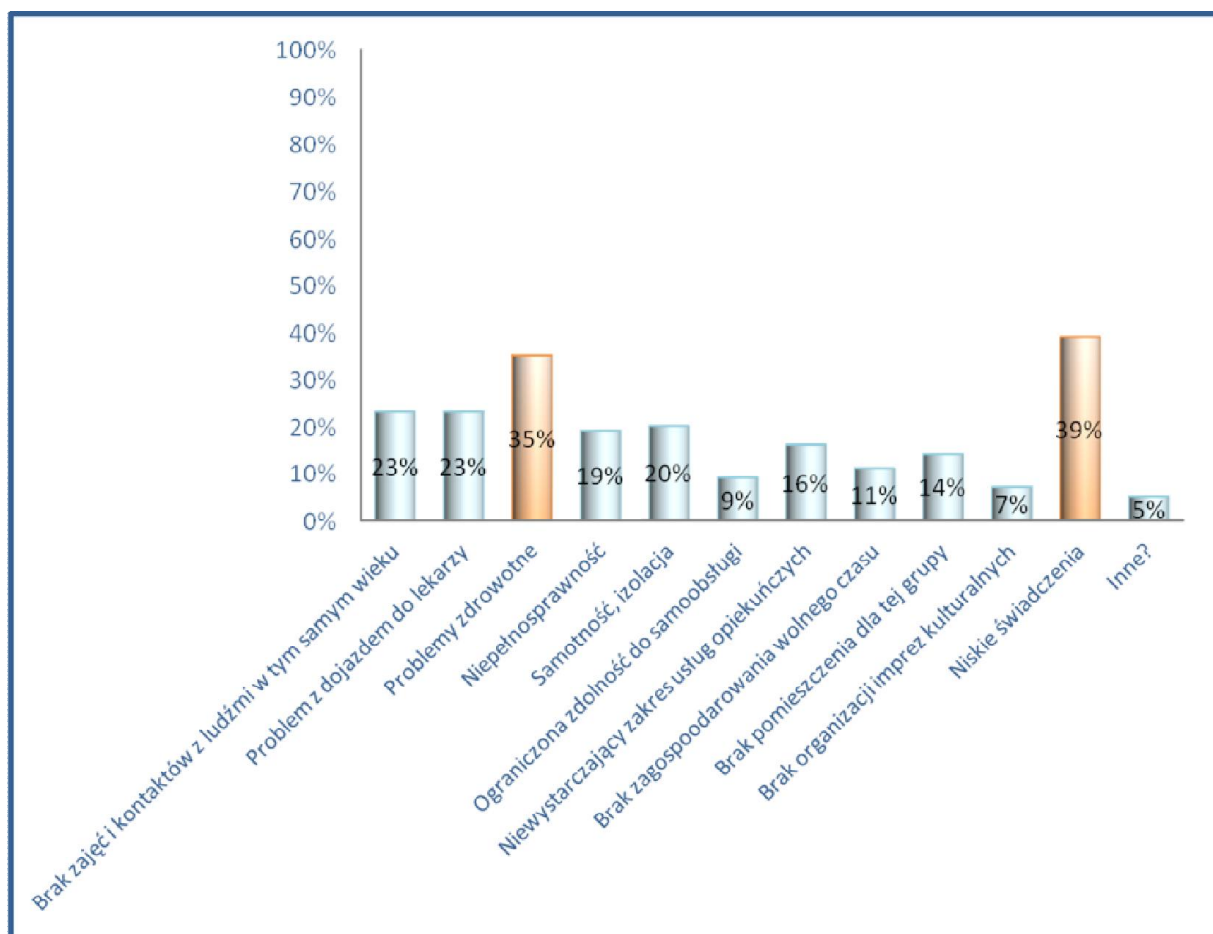
specjalistycznej pomocy wskazało 13% badanych. Na bezradność życiową wskazało 12% badanych osób.

W ramach ankiety respondenci przedstawili kilka propozycji rozwiązań będących odpowiedzią na problemy rodzin w swojej gminie. Najczęściej pojawiającą się odpowiedzią były nowe miejsca pracy. Wspominano m.in. o piknikach rodzinnych, kursach. Mowa była też o zwiększeniu zainteresowania przemocą w rodzinie, terapii rodzinnej i spotkaniach dotyczących przemocy w rodzinie.

Problemy społeczne osób w podeszłym wieku

Wyniki ankiet z pytania: „*Jakie problemy społeczne uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie naszej gminy wobec osób starszych?*” przedstawia poniższy wykres.

Pytanie: „*Jakie problemy społeczne uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie naszej gminy wobec osób starszych?*”

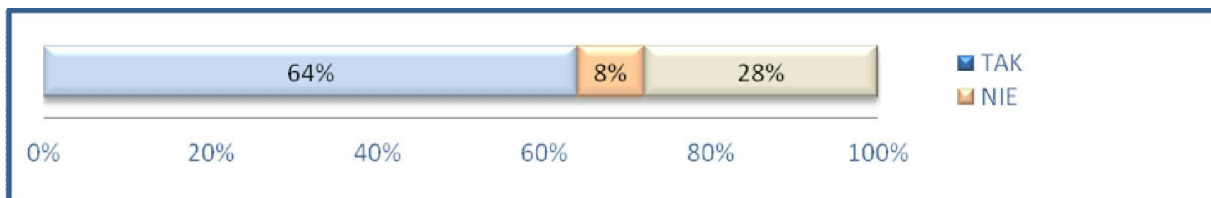

Jak wynika z zamieszczonych danych, problemy seniorów w gminie Lubaczów mają różnorodny charakter. Ankietowani za największy problem społeczny osób w podeszłym wieku uznali niskie świadczenia – aż 39%. Na drugim miejscu wskazano problemy zdrowotne – 35%. Problem braku zajęć i kontaktów z ludźmi w tym samym wieku dostrzegło 23% badanych. Tyle samo osób wskazało na problem dojazdu do lekarzy. Co piąty respondent zaznaczył samotność i izolację seniorów. 19% ankietowanych za jeden z najważniejszych problemów seniorów uznało niepełnosprawność, a 16% związany z tym niewystarczający zakres usług opiekuńczych. Wskazano też na czynniki związane ze złą organizacją: brak pomieszczenia dla spotkań seniorów (14%), brak zagospodarowania wolnego czasu (11%) oraz brak organizacji imprez kulturalnych (7%).

W ramach dalszej diagnozy problemów społecznych seniorów respondentom zadano otwarte pytanie: *„Jakie rozwiązania mogą być odpowiedzią na problemy osób starszych? Proszę o wpisanie pomysłów, które mogłyby zaistnieć w Twojej gminie?”* Padły rozmaite odpowiedzi. Najczęściej pojawiał się postulat utworzenia domu pomocy społecznej oraz ułatwienie dostępu do lekarzy (dowóz do lekarzy, wizyty domowe). Często wspomniano też o klubach seniora, organizacji spotkań, klubach zainteresowań. Wymieniano też wyższe świadczenia, pomoc materialną, usługi opiekuńcze, więcej połączeń autobusowych, szkolenia z obsługi komputera.

Respondentom zadano pytanie: *„Czy na terenie gminy jest zapotrzebowanie na świadczenia usług opiekuńczych dla osób starszych?”* Dużo, bo aż 64% ankietowanych osób widzi taką potrzebę. Tylko 8% uważa, że nie ma takiej potrzeby. 28% nie ma na ten temat zdania. Osoby, które zaznaczyły potrzebę tworzenia usług opiekuńczych, miały możliwość wskazać, kto te usługi powinien świadczyć: wykwalifikowany opiekun, GOPS, spółdzielnie socjalne, CIS, bezrobotni, wolontariusze, rodzina.

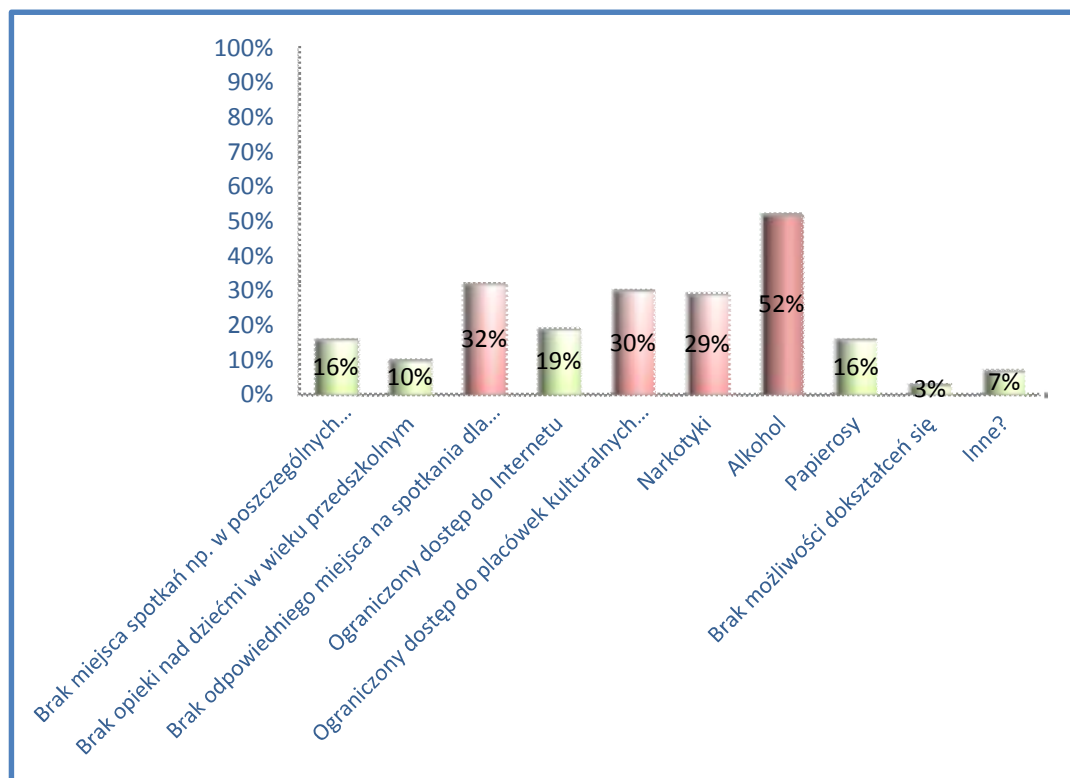
Pytanie: Czy na terenie gminy jest zapotrzebowanie na świadczenia usług opiekuńczych dla osób starszych?

Problemy społeczne dzieci i młodzieży

Odpowiedzi na pytanie „*Jakie problemy społeczne uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie naszej gminy wobec dzieci i młodzieży?*” przedstawia poniższy wykres.

Pytanie: Jakie problemy społeczne uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie naszej gminy wśród dzieci i młodzieży?

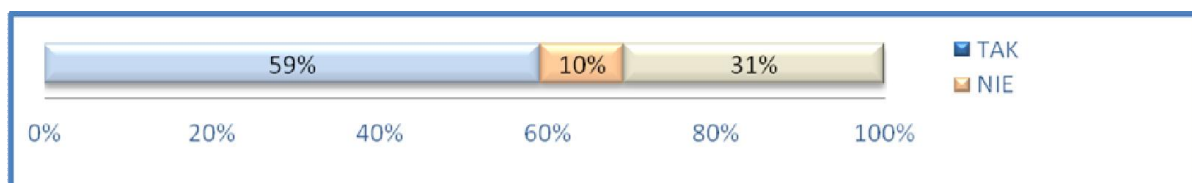
Co druga z ankietowanych osób z pośród możliwych odpowiedzi wybierała alkohol jako najważniejszy problem młodzieży w swojej gminie (52%). Drugim najistotniejszym problemem okazał się brak odpowiedniego miejsca na spotkania dla młodzieży (32%). 16% uważa, że problem leży w braku miejsca spotkań w poszczególnych wioskach. 30% badanych dostrzegło ograniczony dostęp dzieci i młodzieży do placówek kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych. Dla 29% ankietowanych problem stanowią narkotyki. Kolejne istotne miejsca wśród problemów społecznych wśród niepełnoletnich mieszkańców gminy Lubaczów zajmują ograniczony dostęp do Internetu (19%), papierosy (16%), brak opieki przedszkolnej (10%). Respondenci mieli również możliwość przedstawienia swoich propozycji diagnozy problemów młodzieży – pojawiały się: brak oferty rozwoju zainteresowań, brak pracy oraz brak perspektyw.

Badanym osobom zadano otwarte pytanie: „*Jakie rozwiązania mogą być odpowiedzią na problemy dzieci i młodzieży?*”. Wśród pomysłów, jakie zaproponowano, niektóre się

powtarzały, m.in.: związane z infrastrukturą sportową – basen, siłownie, boiska sportowe, świetlice, psycholog w świetlicach, koła zainteresowań w szkołach, kino, wolontariat.

Jednym z rozwiązań problemów społecznych dzieci i młodzieży mogą być świetlice środowiskowe. Badanym osobom postawiono pytanie: „*Czy jesteś za tworzeniem na terenie gminy świetlic środowiskowych?*”. 59% badanych osób jest za. Dość dużo, bo aż 31% nie ma w tej sprawie zdania. Co dziesiąta osoba nie widzi takiej potrzeby.

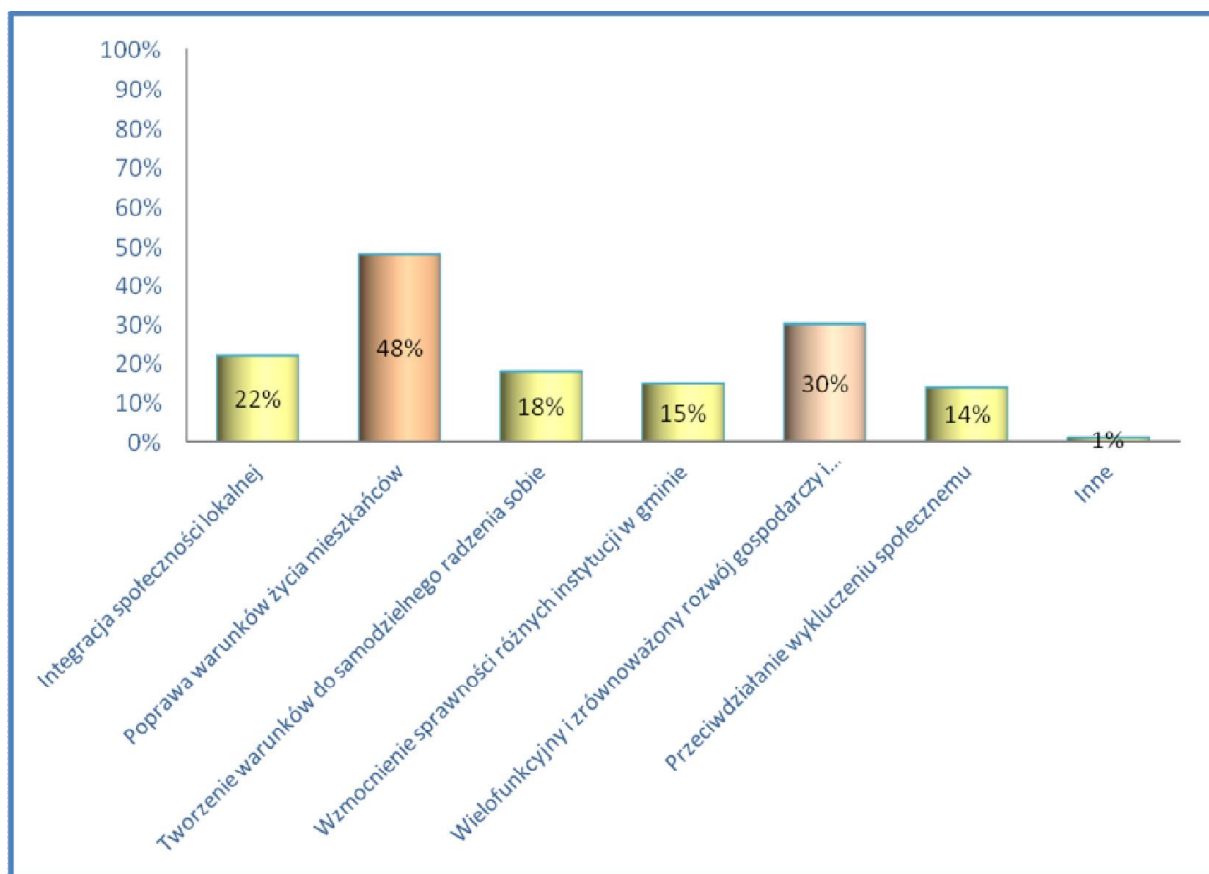
Pytanie: Czy jesteś za tworzeniem na terenie gminy świetlic środowiskowych?

Rozwiązywanie problemów społecznych

Respondentów zapytano: „*Co Pana/Pani zdaniem gmina powinna osiągnąć w zakresie ładu społecznego? Jaki cel sobie w tym zakresie postawić?*”. Poniższy wykres ilustruje odpowiedzi na to pytanie:

Pytanie: Co Pana/Pani zdaniem gmina powinna osiągnąć w zakresie ładu społecznego?

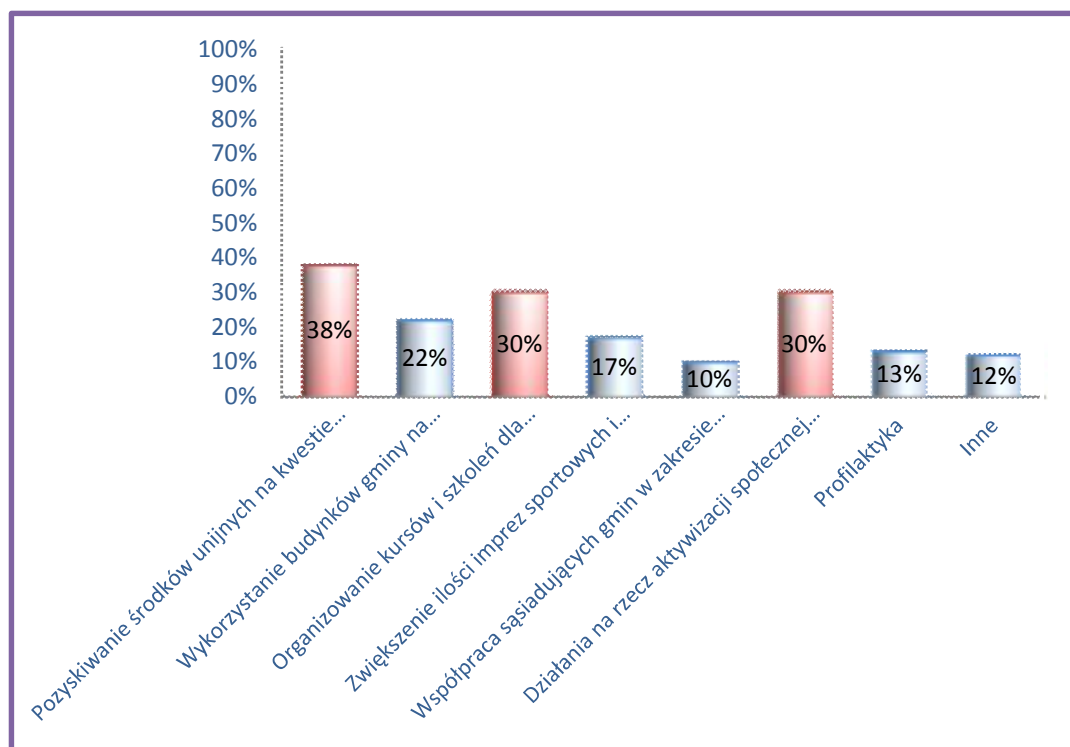

Prawie co druga osoba wskazała na poprawę warunków życia i funkcjonowania mieszkańców. Ład społeczny zostanie zbudowany przez wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny – wg 30% badanych osób. 22% wskazało na integrację społeczności lokalnej. 18% badanych za ważny cel gminy uznało tworzenie warunków ku temu, by „każdy brał swoje życie w swoje ręce”. Na kolejnej pozycji uplasowały się wzmocnienie oraz podniesienie sprawności działalności różnych instytucji w gminie (15%) oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (14%).

Ankietowane osoby zapytano: „*Jakie działania gminy mogą pozytywnie wpłynąć na rozwiązanie problemów społecznych?*”. Najwięcej osób wskazało na możliwości pozyskiwania środków unijnych – 38% pytanych. 30% na działania na rzecz aktywizacji społecznej osób oraz organizowanie kursów i szkoleń dla osób poszukujących pracy. 22% wskazało, że wykorzystanie budynków gminy na nowe inwestycje społeczne również może pozytywnie wpłynąć na rozwiązanie problemów społecznych. 17% osób wśród działań, które powinna podejmować gmina, wskazało na organizowanie większej ilości imprez sportowych

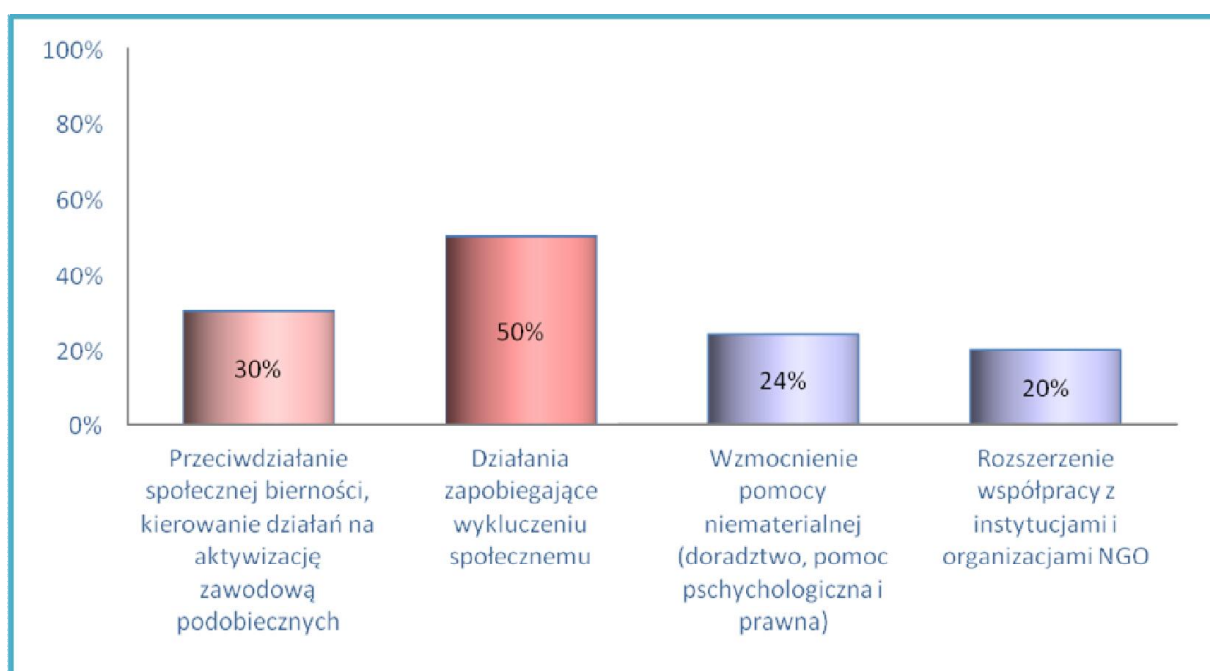
i kulturalnych. Dla 13% takim zadaniem gminy jest profilaktyka. Co dziesiąty respondent wskazał na ściślejszą współpracę z sąsiadującymi gminami w zakresie polityki społecznej.

Pytanie: Jakie działania gminy mogą pozytywnie wpłynąć na rozwiązanie problemów społecznych?

Kolejnym pytaniem, które bada opinie mieszkańców gminy Lubaczów, było: „*Jakie Twoim zdaniem należałoby podjąć działania w celu poprawy życia mieszkańców gminy?*”:

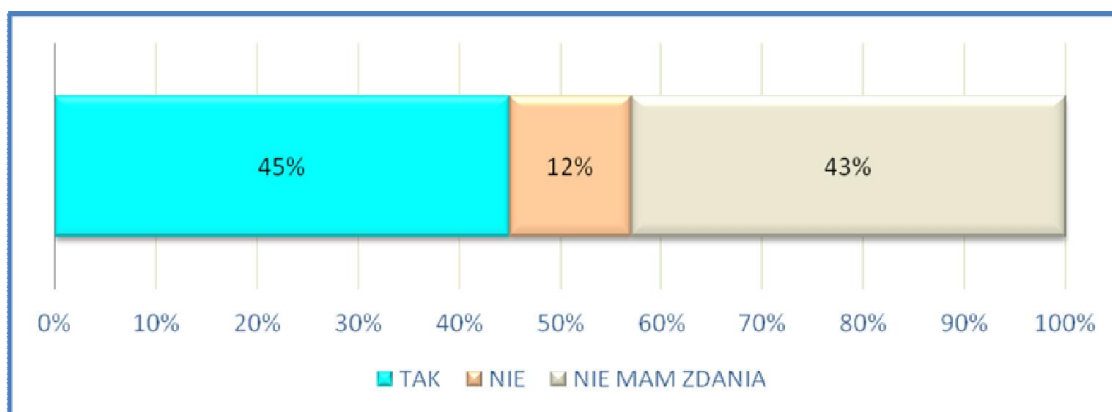
Pytanie: Jakie jeszcze Twoim zdaniem należałoby podjąć działania w celu poprawy życia mieszkańców gminy?

Aż połowa ankietowanych osób uznała, że należy podjąć działania mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób starszych, niepełnosprawnych, bezdomnych oraz uzależnionych. Za bardzo istotne działanie 30% badanych uznało przeciwdziałanie społecznej bierności, kierowanie działań na aktywizację zawodową podopiecznych. Co czwarty respondent wskazał na wzmocnienie pomocy niematerialnej (doradztwo, pomoc psychologiczna i prawna). Co piąta osoba wybrała rozszerzenie współpracy z instytucjami i organizacjami NGO.

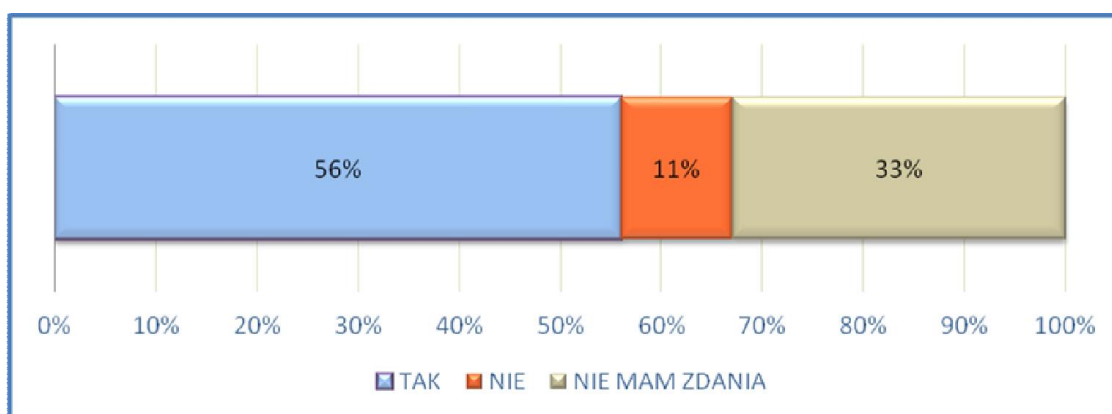
Ankietowane osoby zapytano: „Czy jesteś za prowadzeniem działań angażujących społeczność lokalną do wspólnego rozwiązywania problemów?” Badani w tej kwestii nie są jednomyślni. 45% uważa, że działania angażujące mieszkańców powinny być prowadzone. Podobnie duża grupa nie ma w tej kwestii zdania (43%). 12% jest przeciwnych takiej metodzie rozwiązywania problemów społecznych.

Pytanie: Czy jesteś za prowadzeniem działań angażujących społeczność lokalną do wspólnego rozwiązywania problemów?

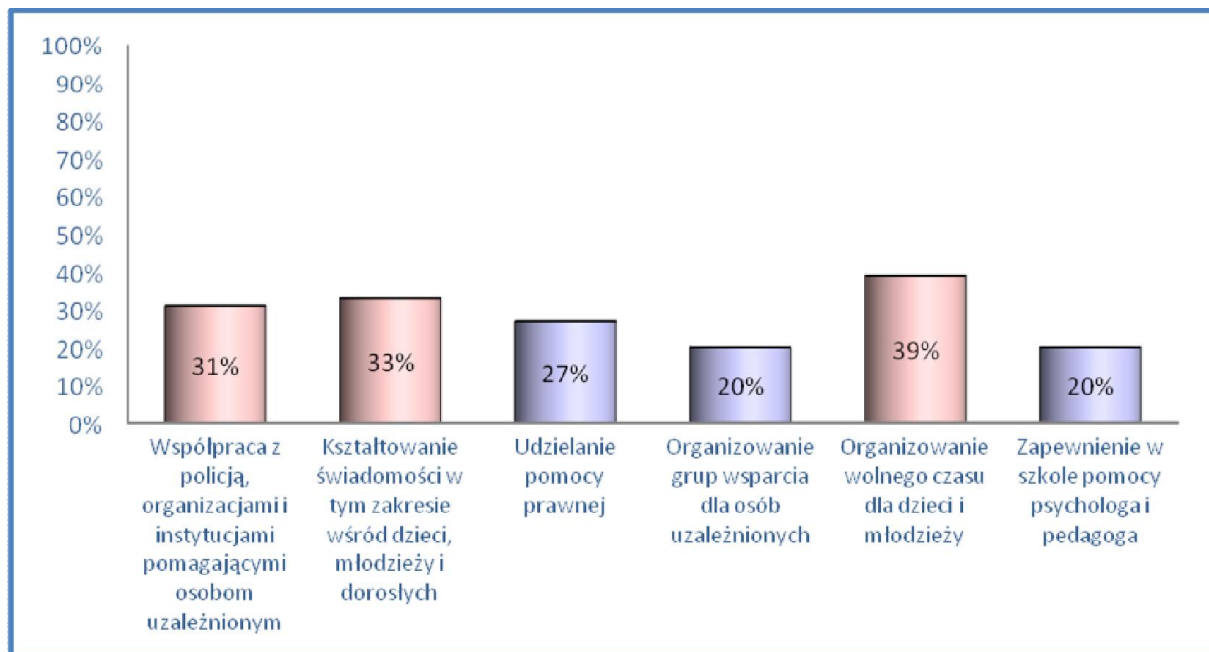
Jednym z bardziej szczegółowych pytań postawionych badanym mieszkańcom gminy Lubaczów było: „Czy jesteś za prowadzeniem kursów i szkoleń dla dorosłych?”. Potrzebę taką dostrzegło 56% pytanym osób. Tylko 11% jest przeciwnych doksztalcania dorosłych w gminie Lubaczów. Co trzecia osoba nie ma w tej kwestii zdania.

Pytanie: Czy jesteś za prowadzeniem kursów i szkoleń dla dorosłych?

Mieszkańców zapytano o rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie: „*Jakie Twoim zdaniem rozwiązania w tym temacie są najbardziej skuteczne?*”:

Pytanie: Jakie Twoim zdaniem rozwiązania są najbardziej skuteczne w rozwiązywaniu problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie?

Najwięcej osób wskazało na profilaktykę – aż 39% skuteczną metodą będzie organizowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. Co trzeci respondent wskazał na kształtowanie świadomości w tym zakresie wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Prawie tyle samo osób (31%) dostrzega celowość współpracy z policją, organizacjami i instytucjami pomagającymi osobom uzależnionym. 27% respondentów sposób na rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy domowej widzi w udzielaniu pomocy, zwłaszcza prawnej. Co piąta osoba wskazała na organizowanie grup wsparcia dla osób uzależnionych oraz zapewnienie w szkole pomocy psychologa i pedagoga.

5.3.2. Problemy i potrzeby społeczne wg uczestników warsztatów

Uczestnicy warsztatów wskazali na następujące problemy, z którymi borykają się mieszkańcy, instytucje i organizacje społeczne działające gminie w obszarze społecznym:

Problemy kultury:

- Skupienie się wyłącznie na kultywowaniu tradycji

- Mało atrakcyjne akademie w szkołach
- Mało profesjonalnych animatorów kultury
- Mało organizacji pozarządowych zajmujących się działalnością kulturalną;
- Brak obycia dzieci z kulturą wyższą;
- Brak wydarzeń kulturalnych w nowoczesnych świetlicach wiejskich i szkołach;
- Mało różnorodnych form promocji wydarzeń kulturalnych;
- Mało środków przeznaczanych na kulturę;

Problemy organizacji i więzi społecznych

- Nadmierne sformalizowanie działalności organizacji społecznych;
- Trudności w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację zadań;
- Małe zaangażowanie mieszkańców w działalność społeczną;
- Niesystematyczność działań społeczności- działanie akcyjne;
- Upolitycznienie działań społecznych skutkujące brakiem spójności działań;
- Mała aktywność społeczna ludzi młodych, także z powodu migracji zarobkowej;
- Brak specjalisty do spraw współpracy z organizacjami społecznymi na poziomie gminy;
- Słabe więzi społeczne;
- Wzrost zachowań agresywnych z powodu używania alkoholu, dopalaczy;

Problemy pomocy społecznej:

- Roszczeniowość beneficjentów;
- Niewystarczająca ilość środków finansowych;
- Brak chęci do poprawy sytuacji życiowej podopiecznych OPS;
- Rozmijanie się przepisów prawnych z praktyką życia codziennego;
- Rozbudowana biurokracja;
- Brak instrumentów mogących nakłonić podopiecznego do współpracy;
- Uzależnienie od OPS – dziedziczenie postaw zależności i roszczeniowości;
- Ukryta przemoc w rodzinie;
- Brak psychologa;
- Duże bezrobocie;
- Alkoholizm – uzależnienia;
- Niskie kwalifikacje zawodowe klientów;

- Niestabilność przepisów prawnych;
- Problemy osób starszych;
- Poszerzające się ubóstwo;

Bezpieczeństwo publiczne

- Pogarszające się bezpieczeństwo w szkołach (narkotyki, papierosy, przemoc);
- Pogarszające się bezpieczeństwo na drogach;
- Rosnąca liczba wałęsających się psów (bezpańskich oraz posiadających właścicieli);
- Niskie bezpieczeństwo na przystankach autobusowych;
- Nietrzeźwi na drogach (głównie młodzi);
- Przemoc w rodzinie;
- Malejące bezpieczeństwo osób starszych;
- Malejące bezpieczeństwo kredytowe (pożyczki „chwilówki”);
- Oszustwa handlowe;
- Zagrożenia płynące z Internetu dla dzieci i młodzieży;
- Alkoholizm wśród mieszkańców;
- Praca dzieci w gospodarstwie w warunkach niebezpiecznych;

Ochrona zdrowia

- Trudny dostęp do specjalistów;
- Długie kolejki oczekiwania do specjalistów;
- Brak lekarza, higienistki i stomatologa w szkole;
- Brak badań przesiewowych w różnych grupach wiekowych;
- Brak pediatrów w wiejskich ośrodkach zdrowia;
- Monopol spółek w danym ośrodku zdrowia
- Brak wiedzy o prawach pacjenta;
- Brak stałych spotkań konsultacyjnych dotyczących profilaktyki zdrowia, żywienia, uzależnień;
- Sklepiki szkolne niespełniające oczekiwań rodziców (brak zdrowej żywności, niedostateczna kontrola sanepidu);
- Brak siłowni (sprzętu do ćwiczeń dla osób w różnym wieku) i innej infrastruktury sportowej dla dorosłych dla działań prozdrowotnych;

Sport:

- Brak ciekawych, zróżnicowanych ofert dostosowanych do różnych potrzeb;
- Zbyt mało instruktorów i trenerów;
- Brak organizacji zajęć sportowych dla seniorów;
- Brak ofert dla osób w średnim wieku;
- Niedostateczna baza do ćwiczeń (aerobik, siłownie, strzelectwo);
- Niedostateczne wykorzystanie posiadanych zasobów;
- Brak wolontariuszy;
- Słabo wykorzystana istniejąca infrastruktura sportowo-rekreacyjna;

Edukacja:

- Niewystarczająca edukacja rodziców w zakresie umiejętności rodzicielskich;
- Słaba współpraca rodziców ze szkołą (dyrekcją, pedagogiem, psychologiem);
- Problemy wychowawcze w szkole: agresja, przemoc, uzależnienia;
- Niska motywacja uczniów do nauki;
- Niskie zdyscyplinowanie uczniów;
- Trudności w egzekwowaniu odpowiedzialności uczniów za wyrządzone krzywdy, szkody materialne i trudna współpraca z rodzicami w tym zakresie;
- Wysokie koszty podręczników;
- Wzrastające i długotrwałe eurosieroctwo wśród uczniów;
- Brak dostępu do gabinetu stomatologa i pielęgniarki w szkole;
- Niedostatek organizacji czasu wolnego, pozalekcyjnego;
- Słaba, mało zróżnicowana oferta szkół w rozwoju predyspozycji i talentów uczniów.

Uczestnicy warsztatów partycypacyjnego budowania strategii za najważniejsze problemy, które w planowaniu działań winny być punktem wyjścia, uznali:

1. niewystarczającą aktywność społeczną, zawodową oraz ekonomiczną, w tym trudności na rynku pracy i brak sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości;
2. Problemy rodzin, dzieci i młodzieży;
3. Problemy osób starszych i niepełnosprawnych;
4. Niewystarczające warunki do świadomego, kreatywnego, aktywnego i powszechnego udziału społeczności w podnoszeniu jakości życia mieszkańców gminy.

Rozdział VI

PLANOWANIE DZIAŁAŃ

6.1. MISJA I WIZJA GMINY LUBACZÓW

Misja

Wspólnie podejmujemy aktywność na rzecz poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców naszej Gminy Lubaczów.

Wyznacznikami jakości życia są:

- Bezpieczni i aktywni seniorzy pozostający w miejscu zamieszkania;
- Rodziny w bezpieczeństwie socjalnym i w godnych warunkach rozwojowych;
- Dzieci rozwijające swoje talenty i radośnie uczestniczące w edukacji;
- Młodzież twórczo i w poczuciu dumy żyjąca w swoim środowisku;
- Osoby z dysfunkcjami i w trudnej życiowej sytuacji otoczone troską i wsparciem;
- Aktywni i świadomi obywatele, współpracujący z samorządem;
- Społeczność otwarta na szerokie otoczenie;
- Społeczność zaangażowana we współzrządzenie;

Wizja rozwoju społecznego Gminy Lubaczów:

Polityka społeczna w Gminie Lubaczów jest kontynuacją systemowo realizowanego modelu wsparcia w rozwoju rodzin, dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, osób w szczególnej sytuacji życiowej, opartego na aktywności społeczności lokalnej i współpracy struktur samorządowych z organizacjami społecznymi.

Wizja rozwoju gminy zostanie zrealizowana poprzez działania z zakresu: edukacji, sportu, turystyki, kultury, opieki zdrowotnej i społecznej. Kluczowym zadaniem władz Gminy Lubaczów jest współpraca systemowa z instytucjami i organizacjami społecznymi w celu zapewnienia wysokiego poziomu życia każdemu mieszkańcowi gminy, stworzenie możliwości i warunków do rozwoju we wszystkich dziedzinach życia. Na szczególną uwagę zasługują osoby, które samodzielnie nie są w stanie włączyć się w szereg przemian podnoszących warunki życiowe społeczności lokalnej, tj. starsze, niepełnosprawne,

uzależnione. Specjalistyczne wsparcie tych osób stworzy im szansę do rozwoju i integracji ze społeczeństwem.

Analiza sytuacji społecznej w gminie Lubaczów dokonana przez partnerów społecznych jest próbą nakreślenia pozytywnego obrazu przemian koniecznych dla sukcesywnego rozwiązywania nagromadzonych problemów społecznych i tych, które będą pojawiały się jako naturalne zjawisko towarzyszące życiu gospodarczemu i społecznemu oraz nowej lepszej jakości życia na miarę potrzeb i aspiracji osób żyjących w społeczności.

W oparciu o debatę zespołu pracującego nad strategią można wyróżnić cztery zasadnicze komponenty:

- Rozwój społeczny powinien być zrównoważony, tzn. dotyczyć powinien wszystkich grup, w tym uwzględniać szczególnie grupy narażone na wykluczenie społeczne: rodziny dysfunkcyjne, rodziny wielodzietne, rodziny dotknięte bezrobociem, rodziny niepełne, ubogie, osoby samotne, uzależnione, niepełnosprawne, osoby starsze, osoby należące do mniejszości narodowych, osoby opuszczające zakłady resocjalizacyjne;
- Spójny system wsparcia i rozwoju oparty winien być na zaufaniu społecznym, współpracy, współdecydowaniu, wspólnych wartościach z ich poszanowaniem;
- Realizacja systemu poprzez partnerstwo samorządu, organizacji pozarządowych, instytucji, przedsiębiorców i liderów;
- Podniesienie aktywności społecznej w gminie i zbudowanie wsparcia organizacji pozarządowych oraz platformy współpracy pomiędzy organizacjami społecznymi i samorządem.

6.2. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I ZADANIA

Celem Strategii są działania długookresowe i długofalowe, polegające na inwestycji w kapitał ludzki, system edukacji, aktywność obywatelską, poprawę sytuacji materialnej, co przekłada się na działania na rzecz poprawy zatrudnienia oraz budowania lokalnego rynku pracy. Kompleksowa pomoc osobom z problemami społecznymi powinna opierać się ponadto na profilaktyce, systematycznym monitorowaniu sytuacji społecznej i wczesnym reagowaniu na dostrzegane deficyty.

Szczegółowa diagnoza i analiza sytuacji społecznej gminy Lubaczów połączona z badaniami ankietowymi, opiniami ekspertów zgromadzonych na warsztatach strategicznych, pozwoliła wyodrębnić następujące **cele strategiczne**:

WIZJA	Polityka społeczna w Gminie Lubaczów jest kontynuacją systemowo realizowanego modelu wsparcia w rozwoju rodzin, dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, osób w szczególnej sytuacji życiowej, opartego na aktywności społeczności lokalnej i współpracy struktur samorządowych z organizacjami społecznymi.			
CELE STRATEGICZNE	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>	<i>IV</i>
	Promowanie i wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej oraz ekonomicznej w duchu samodzielności i przedsiębiorczości	Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży	Zapewnienie dobrej jakości życia osobom starszym i niepełnosprawnym	Wzmacnianie rozwoju kapitału społecznego i ludzkiego

Następnie w ramach poszczególnych celów strategicznych wyodrębniono cele operacyjne i zadania:

CELE OPERACYJNE I ZADANIA				
Cele strategiczne	Cele operacyjne	Zadania	Wykonawcy	Budżet
Promowanie i wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej oraz ekonomicznej w duchu samodzielności i przedsiębiorczości	Wzrost kompetencji i wiedzy potrzebnej na rynku pracy	Prowadzenie kursów i szkoleń zawodowych dla osób dorosłych	GOPS, NGO	Środki zewnętrzne
		Usługi poradnictwa zawodowego: spotkania indywidualne, prelekcje, warsztaty grupowe, inne	GOPS, Szkoły, NGO, JST	Środki zewnętrzne
		Usługi poradnictwa psychologicznego spotkania indywidualne, prelekcje, warsztaty grupowe, inne	GOPS, Szkoły, NGO, JST	Środki zewnętrzne
		Organizacja staży zawodowych	GOPS, NGO, JST	Środki PUP
		Spotkania z pedagogiem	Szkoły	Środki własne i zewnętrzne
	Pobudzanie lokalnych inicjatyw społecznych do rozwiązywania	Stworzenie partnerstwa lokalnego na rzecz aktywizacji osób niepracujących	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne

	problemów rynku pracy	Promowanie i wspieranie istniejących przedsiębiorstw ekonomii społecznej	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Tworzenie i wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
	Rewitalizacja społeczna ukierunkowana na redukcję ubóstwa i wykluczenia społecznego	Kontynuacja procesu rewitalizacji obszarów zdegradowanych gminy Lubaczów w sołectwie Basznia Dolna i sąsiednich	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele gospodarcze (w tym adaptacja budynków i obiektów oraz budowa nowych)	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów turystycznych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych i re-kreacyjnych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Poprawa spójności społecznej, poprzez wyrównanie dysproporcji w jakości życia, eliminację ubóstwa, ograniczanie nierówności społecznych, produktywnie zatrudnienie oraz integrację społeczną	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Podnoszenie poziomu wykształcenia (szczególnie ludności należącej do grup marginalizowanych) a przez to zwiększenie kreatywności ludzi, ich zdolności do innowacji, podnoszenie przedsiębiorczości i konkurencyjności	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Rozwój zdolności adaptacyjnych w kontaktach społecznych i gospodarczych, poprzez odpowiedni system opiekuńczy i edukacyjny	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
	Poprawa samooceny, motywacji do zmian oraz aktywności życiowej	Warsztaty kompetencji społecznych	GOPS, JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
	Promocja ekonomii społecznej	Współpraca samorządu z NGO w zakładaniu i funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, CIS i innych podmiotów ES	NGO, JST, GOPS	Środki własne i zewnętrzne
	Promocja przedsiębiorczości	Prowadzenie i rozwój usług gminnego ośrodka wsparcia dla przedsiębiorczości	NGO, JST, GOPS	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja spotkań (szkoleń, konsultacji indywidualnych) dla przedsiębiorców i osób zamierzających założyć działalność gospodarczą	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Wspieranie form samoorganizacji organizacji przedsiębiorców	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Promocja terenów inwestycyjnych (targowisko, działki)	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne

	Promocja dojrzałych postaw konsumenckich	Akcja społeczna - Edukacja konsumencka ukierunkowana na lokalne potrzeby i możliwości	NGO, JST	Środki własne i zewnętrzne
Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży	Promocja rodziny	Akcja społeczna w formie festynów wiejskich i forum rodziny	NGO, JST, GOPS	Środki własne i zewnętrzne
	Ograniczenie marginalizacji spowodowanej ubóstwem	Dożywianie	GOPS, JST, NGO, Szkoły	Środki własne i zewnętrzne
		Przeprowadzenie akcji charytatywnych	GOPS, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Pomoc finansowa	GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Współpraca z Bankiem Żywności, Caritasem, itp.	GOPS, NGO	Środki zewnętrzne
	Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie	Tworzenie grup wsparcia dla rodzin przeżywających sytuacje kryzysowe	GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Punkt Informacji, Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie	GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Działania Zespołu Interdyscyplinarnego, grup roboczych	GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
	Wzrost kompetencji rodzicielskich	Warsztaty kompetencji rodzicielskich, szkolenia dla rodziców	GOPS, Szkoły, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Wsparcie asystenta rodziny	GOPS	Środki własne i zewnętrzne
	Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży	Prowadzenie prac z uczniem zdolnym poprzez zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań, przygotowanie do konkursów	Szkoły, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja zajęć wyrównawczych z poszczególnych przedmiotów	Szkoły, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja zajęć sportowych, rekreacyjnych, turystyczno-krajoznawczych	Szkoły, NGO, kluby sportowe,	Środki własne i zewnętrzne
		Udział dzieci i młodzieży w turniejach i rozgrywkach sportowych	Szkoły, NGO, kluby sportowe,	Środki własne i zewnętrzne
	Popularyzacja aktywnego wypoczynku przez uprawianie sportu i rekreację	Organizacja zawodów sportowych	Szkoły, NGO, kluby sportowe, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Prowadzenie treningów dla członków klubów sportowych	Szkoły, NGO, kluby sportowe, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja wycieczek turystyczno-krajoznawczych	Szkoły, NGO, JST	
		Organizacja zajęć sportowych, zawodów strażackich z udziałem mieszkańców	Szkoły, NGO, kluby sportowe, JST	Środki własne i zewnętrzne
	Wspomaganie rodzin w procesie wychowania	Diagnoza potrzeb uczniów	Szkoły, przedszkole, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Prowadzenie zajęć specjalistycznych, w tym dydaktyczno-wyrównawczych, kół zainteresowań, warsztatów plastycznych, muzycznych, technicznych	Szkoły, NGO, przedszkole, JST, GBP	Środki własne i zewnętrzne

		teatralnych i innych		
		Prowadzenie grup socjoterapeutycznych dla dzieci z zaburzeniami zachowania	Szkoły, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Prowadzenie spotkań z pedagogiem, psychologiem, logopedą	Szkoły, NGO, przedszkole	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja pomocy materialnej i wsparcia w trudnej sytuacji życiowej	Szkoły, GOPS, NGO, przedszkole	Środki własne i zewnętrzne
	Kształtowanie właściwych postaw społecznych	Prelekcje, spotkania z przedstawicielami służb publicznych, pogadanka z zakresu ochrony przeciwpożarowej	Szkoły, GOPS, NGO, JST, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Udział w projektach i kampaniach wojewódzkich, ogólnopolskich	Szkoły, GOPS, NGO, przedszkole, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja kampanii społecznych	Szkoły, JST, GOPS, NGO, przedszkola, policja, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Budowanie pozytywnego systemu wartości poprzez organizację spotkań, warsztatów	Szkoły, GOPS, NGO, przedszkole, GBP	Środki własne i zewnętrzne
	Promocja kultury	Organizacja konkursów dla dzieci przedszkolnych i szkolnych, młodzieży i dorosłych	Szkoły, GOPS, GBP, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja spotkań autorskich i wykładów, spotkania z ludźmi kultury i sztuki, organizacja widowisk, spektakli, recitali, festiwali, wystaw	GBP, przedszkole, szkoły	Środki własne i zewnętrzne
		Prowadzenie kół zainteresowań	GBP, przedszkole, szkoły	Środki własne i zewnętrzne
		Organizowanie spektakli, przedstawień teatralnych dla społeczności	Szkoły, przedszkole, GBP, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Rozwijanie wśród dzieci i młodzieży różnorodnych zainteresowań poprzez organizację warsztatów (np. warsztaty taneczne, muzyczne, wokalne, plastyczne, teatralne, fotograficzne, dziennikarskie i inne)	Szkoły, przedszkole, GBP, JST	Środki własne i zewnętrzne
	Ochrona i promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego	Prowadzenie warsztatów regionalnych dla dzieci, młodzieży	GBP, NGO, przedszkole, szkoły	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja konkursów o tematyce regionalnej	GBP, NGO, przedszkole, szkoły	Środki własne i zewnętrzne
		Prezentacja lokalnych twórców ludowych	GBP, NGO, przedszkole, szkoły	Środki własne i zewnętrzne
	Poprawa funkcjonowania rodzin zagrożonych patologią	Zapobieganie przemocy w rodzinie, upowszechnianie wiedzy na temat profilaktyki uzależnień poprzez prowadzenie kampanii informacyjnych, zajęć edukacyjnych, spotkań, konkursów, olimpiad	GKRPA, szkoły, GOPS, Policja, NZOZ-y, NGO, JST	Środki własne i zewnętrzne

		Wyrównywanie szans edukacyjnych przez pomoc materialną dla młodzieży szkolnej (stypendia, dofinansowanie udziału w ofercie kulturalnej oraz wycieczek dydaktycznych)	GOPS, szkoły, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Działanie klubu AA, ALANON, grup wsparcia, grup terapeutycznych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
	Wdrażanie do życia w rodzinie	Prowadzenie zajęć wychowujących do życia w rodzinie, budowanie pozytywnego obrazu rodzin, w tym rodzin wielodzietnych	Szkoły, przedszkole, GBP, GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja konkursów promujących rodzinę, organizacja pikników rodzinnych, festynów	Szkoły, przedszkole, GBP, GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Poprawa infrastruktury medycznej w gminie, zatrudnienie lekarzy specjalistów, badania profilaktyczne	NZOZ	Środki własne i zewnętrzne
	Wychowywanie zdrowotne	Organizacja akcji profilaktycznych w tym konkursów i akcji plakatowych oraz propagowanie zdrowego stylu życia	Szkoły, przedszkole, GBP, GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Udział w różnych programach edukacyjnych	Szkoły, przedszkole, GBP, GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Udział w programach: „Szklanka mleka” i „Owoce w szkole”, aktywność zdrowotna	Szkoły, przedszkole, GBP, GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Realizacja programów ekologicznych	Szkoły, przedszkole, GBP, GOPS, JST	Środki własne i zewnętrzne
		Kształtowanie postaw asertywnych wobec nałogów poprzez organizowanie akcji o tematyce profilaktycznej, gazetki o tematyce profilaktycznej, spotkań z przedstawicielami służb publicznych, szkolenia dla nauczycieli np. Niebieska Karta	GOPS, Szkoły, przedszkole, JST	Środki własne i zewnętrzne
	Zapewnienie dobrej jakości życia osobom starszym i niepełnosprawnym	Organizacja wspólnych imprez, uroczystości integracyjnych, np. wigilii dla starszych i samotnych, Dnia Seniora, Dnia Babci i Dziadka	GOPS, Szkoły, przedszkole, NGO, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja działań służących promocji rodziny wielopokoleniowej	GOPS, Szkoły, przedszkole, NGO, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Prowadzenie zajęć z uwzględnieniem potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, w tym kursów komputerowych, warsztatów aktywizujących dla seniorów	Szkoły, NGO, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Program integracji międzypokoleniowej, komunikacja międzypokoleniowa oraz podtrzymywanie tradycji	GOPS, NGO, GBP, przedszkola	Środki zewnętrzne

		regionalnych; wykorzystywanie wiedzy seniorów o historii, kulturze i regionie		
		Udział w ogólnopolskich akcjach charytatywnych	OSP, NGO, JST, Szkoły, przedszkole	Środki własne i zewnętrzne
		Program integracji osób zdrowych z niepełnosprawnymi	GOPS, szkoły, przedszkole, JST	Środki zewnętrzne
		Zakup literatury specjalistycznej dla opiekunów oraz osób niepełnosprawnych	GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Prowadzenie działań edukacyjnych w szkołach i przedszkolach kształtujących właściwą postawę wobec osób starszych i niepełnosprawnych oraz aktywizujących do podejmowania działań samopomocowych na rzecz tych osób	Szkoły, NGO, GBP, przedszkole	Środki własne i zewnętrzne
		Zwiększenie oferty edukacyjnej dla osób starszych (Klub Seniora)	NGO, JST, GOPS	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja wycieczek, wyjazdów integracyjnych	NGO, JST, szkoły, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych w sferze sportu, rekreacji i kultury, w tym likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej	NGO, JST, GBP	Środki własne i zewnętrzne
	Świadczenie pomocy osobom niepełnosprawnym, starszym, przewlekle chorym	Wypłacanie zasiłków stałych, pielęgnacyjnych, świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasiłków losowych	GOPS	Budżet państwa
		Świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osobom niepełnosprawnym i samotnym, które ze względu na wiek, chorobę lub inne dysfunkcje wymagają pomocy	GOPS, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów turystycznych, edukacyjnych, społecznych /Dom Pomocy Społecznej utworzony w Krowicy Lasowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi zapewni mieszkańcom warunki spokojnego, bezpiecznego i godnego życia	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Zabezpieczenie miejsc socjalnych	GOPS, JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Inicjowanie grup wsparcia dla osób opiekujących się osobami niepełnosprawnymi	GOPS, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Wspieranie działalności organizacji pozarządowych w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym	JST	Środki własne i zewnętrzne,
	Poprawa	Stworzenie Gminnego Centrum	GOPS, szkoły	Środki własne

	funkcjonowania w środowisku	Wolontariatu		i zewnętrzne
		Utworzenie ośrodka wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja pomocy sąsiedzkiej	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
	Zapobieganie zjawisku pogłębiania się niepełnosprawności	Zapewnienie osobom niepełnosprawnym wsparcia – utworzenie Domu Pomocy Społecznej	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Organizowanie spotkań, konsultacji, konferencji dotyczących problemów prawnych i innych dotyczących osób niepełnosprawnych	JST, NGO, GBP	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja dowozów uczniów niepełnosprawnych do placówek edukacyjnych i innych zajmujących się rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego	Aktywizacja, integracja, wsparcie	Organizacja konferencji, spotkań	GBP, NGO JST	Środki własne i zewnętrzne
		Współpraca z NGOS w zakresie zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Wspólne diagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych, wyznaczanie celów do rozwoju	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
	Aktywizacja do działania na rzecz swojej społeczności poprzez zakładanie organizacji pozarządowych	Tworzenie systemu wsparcia dla NGO w tym doradztwo prawne i finansowe	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Utworzenie centrum wsparcia organizacji pozarządowych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne
		Organizacja kampanii „1%”, innych zbiorów publicznych	NGO, JST, OSP	Środki własne i zewnętrzne
		Wspomaganie grup obywatelskich w zakładaniu organizacji pozarządowych	JST, NGO	Środki własne i zewnętrzne

Źródła finansowania

Zidentyfikowane cele i działania w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w gminie Lubaczów wymagają odpowiednich źródeł finansowania. Źródła te można podzielić na cztery grupy:

1. Pierwszą grupę stanowią środki finansowe pochodzące z budżetu gminy dotyczące finansowania zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej oraz w innych obszarach ujętych w strategii.
2. Środki pochodzące z budżetu państwa na zadania zlecone gminie przez administrację rządową.

3. Środki finansowe pochodzące ze źródeł organizacji pozarządowych. Pozyskiwaniem tych środków powinny się zająć organizacje pozarządowe funkcjonujące na terenie gminy przy wsparciu samorządu.
4. Fundusze Europejskie np. Program Operacyjny Wiedza i Rozwój;

6.3 HARMONOGRAM WDRAŻANIA STRATEGII NA LATA 2016 - 2022

Cele operacyjne	Zadania	Realizacja						
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wzrost kompetencji i wiedzy potrzebnej na rynku pracy	Prowadzenie kursów i szkoleń zawodowych dla osób dorosłych	x	x	x	x	x	x	x
	Usługi poradnictwa zawodowego: spotkania indywidualne, prelekcje, warsztaty grupowe, inne	x	x	x	x	x	x	x
	Usługi poradnictwa psychologicznego spotkania indywidualne, prelekcje, warsztaty grupowe, inne	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja staży zawodowych	x	x	x	x	x	x	x
	Spotkania z pedagogiem	x	x	x	x	x	x	x
Pobudzanie lokalnych inicjatyw społecznych do rozwiązywania problemów rynku pracy	Stworzenie partnerstwa lokalnego na rzecz aktywizacji osób niepracujących	x	x	x	x	x	x	x
	Promowanie i wspieranie istniejących przedsiębiorstw ekonomii społecznej	x	x	x	x	x	x	x
	Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej	x	x	x	x	x	x	x
Rewitalizacja społeczna ukierunkowana na redukcję ubóstwa i wykluczenia społecznego	Kontynuacja procesu rewitalizacji obszarów zdegradowanych gminy Lubaczów w sołectwie Basznia Dolna i sąsiednich	x	x	x	x	x	x	x
	Uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych	x	x	x	x	x	x	x
	Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele gospodarcze (w tym adaptacja budynków i obiektów oraz budowa nowych)	x	x	x	x	x	x	x
	Dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów turystycznych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych i rekreacyjnych	x	x	x	x	x	x	x
	Poprawa spójności społecznej, poprzez wyrównanie dysproporcji w jakości życia, eliminację ubóstwa, ograniczanie nierówności społecznych, produktywnie zatrudnienie oraz integrację społeczną	x	x	x	x	x	x	x
	Podnoszenie poziomu wykształcenia (szczególnie ludności należącej do grup marginalizowanych) a przez to zwiększenie kreatywności ludzi, ich zdolności do innowacji, podnoszenie przedsiębiorczości i konkurencyjności	x	x	x	x	x	x	x
	Rozwój zdolności adaptacyjnych w kontaktach społecznych i gospodarczych, poprzez odpowiedni system opiekuńczy i edukacyjny	x	x	x	x	x	x	x
Poprawa samooceny, motywacji do zmian oraz aktywności życiowej	Warsztaty kompetencji społecznych	x	x	x	x	x	x	X
Promocja ekonomii społecznej	Współpraca samorządu z NGO w zakładaniu i funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, CIS i innych podmiotów ES	x	x	x	x	x	x	X
Promocja przedsiębiorczości	Prowadzenie i rozwój usług gminnego ośrodka wsparcia dla przedsiębiorczości	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja spotkań (szkoleń, konsultacji indywidualnych) dla przedsiębiorców i osób zamierzających założyć działalność gospodarczą	x	x	x	x	x	x	x
	Wspieranie form samoorganizacji organizacji przedsiębiorców	x	x	x	x	x	x	x
	Promocja terenów inwestycyjnych (targowisko, działki)	x	x	x	x	x	x	x
Promocja dojrzałych postaw	Akcja społeczna- Edukacja konsumencka ukierunkowana na lokalne potrzeby i możliwości	x	x	x	x	x	x	x

konsumenckich							
Promocja rodziny	Akcja społeczna w formie festynów wiejskich i forum rodziny	x	x	x	x	x	x
Ograniczenie marginalizacji spowodowanej ubóstwem	Dożywanie	x	x	x	x	x	x
	Przeprowadzenie akcji charytatywnych	x	x	x	x	x	x
	Pomoc finansowa	x	x	x	x	x	x
	Współpraca z Bankiem Żywności, Caritasem, itp.	x	x	x	x	x	x
Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie	Tworzenie grup wsparcia dla rodzin przeżywających sytuacje kryzysowe	x	x	x	x	x	x
	Punkt Informacji, Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie	x	x	x	x	x	x
	Działania Zespołu Interdyscyplinarnego, grup roboczych	x	x	x	x	x	x
Wzrost kompetencji rodzicielskich	Warsztaty kompetencji rodzicielskich, szkolenia dla rodziców	x	x	x	x	x	x
	Wsparcie asystenta rodziny	x	x	x	x	x	x
Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży	Prowadzenie prac z uczniem zdolnym poprzez zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań, przygotowanie do konkursów	x	x	x	x	x	x
	Organizacja zajęć wyrównawczych z poszczególnych przedmiotów	x	x	x	x	x	x
	Organizacja zajęć sportowych, rekreacyjnych, turystyczno-krajoznawczych	x	x	x	x	x	x
	Udział dzieci i młodzieży w turniejach i rozgrywkach sportowych	x	x	x	x	x	x
Popularyzacja aktywnego wypoczynku przez uprawianie sportu i rekreację	Organizacja zawodów sportowych	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie treningów dla członków klubów sportowych	x	x	x	x	x	x
	Organizacja wycieczek turystyczno-krajoznawczych	x	x	x	x	x	x
	Organizacja zajęć sportowych, zawodów strażackich z udziałem mieszkańców	x	x	x	x	x	x
Wspomaganie rodzin w procesie wychowania	Diagnoza potrzeb uczniów	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie zajęć specjalistycznych, w tym dydaktyczno-wyrównawczych, kół zainteresowań, warsztatów plastycznych, muzycznych, technicznych teatralnych i innych	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie grup socjoterapeutycznych dla dzieci z zaburzeniami zachowania	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie spotkań z pedagogiem, psychologiem, logopedą	x	x	x	x	x	x
	Organizacja pomocy materialnej i wsparcia w trudnej sytuacji życiowej	x	x	x	x	x	x
Kształtowanie właściwych postaw społecznych	Prelekcje, spotkania z przedstawicielami służb publicznych, pogadanka z zakresu ochrony przeciwpożarowej	x	x	x	x	x	x
	Udział w projektach i kampaniach wojewódzkich, ogólnopolskich	x	x	x	x	x	x
	Organizacja kampanii społecznych	x	x	x	x	x	x
	Budowanie pozytywnego systemu wartości poprzez organizację spotkań, warsztatów	x	x	x	x	x	x
Promocja kultury	Organizacja konkursów dla dzieci przedszkolnych i szkolnych, młodzieży i dorosłych	x	x	x	x	x	x
	Organizacja spotkań autorskich i wykładów, spotkania z ludźmi kultury i sztuki, organizacja widowisk, spektakli, recitali, festiwali, wystaw	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie kół zainteresowań	x	x	x	x	x	x
	Organizowanie spektakli, przedstawień teatralnych dla społeczności	x	x	x	x	x	x
	Rozwijanie wśród dzieci i młodzieży różnorodnych zainteresowań poprzez organizację warsztatów (np. warsztaty taneczne, muzyczne, wokalne, plastyczne, teatralne, fotograficzne, dziennikarskie i inne)	x	x	x	x	x	x

Ochrona i promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego	Prowadzenie warsztatów regionalnych dla dzieci, młodzieży	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja konkursów o tematyce regionalnej	x	x	x	x	x	x	x
	Prezentacja lokalnych twórców ludowych	x	x	x	x	x	x	x
Poprawa funkcjonowania rodzin zagrożonych patologią	Zapobieganie przemocy w rodzinie, upowszechnianie wiedzy na temat profilaktyki uzależnień poprzez prowadzenie kampanii informacyjnych, zajęć edukacyjnych, spotkań, konkursów, olimpiad	x	x	x	x	x	x	x
	Wyrównywanie szans edukacyjnych przez pomoc materialną dla młodzieży szkolnej (stypendia, dofinansowanie udziału w ofercie kulturalnej oraz wycieczek dydaktycznych)	x	x	x	x	x	x	x
	Działanie klubu AA, ALANON, grup wsparcia, grup terapeutycznych	x	x	x	x	x	x	x
Wdrażanie do życia w rodzinie	Prowadzenie zajęć wychowujących do życia w rodzinie, budowanie pozytywnego obrazu rodzin, w tym rodzin wielodzietnych	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja konkursów promujących rodzinę, organizacja pikników rodzinnych, festynów	x	x	x	x	x	x	x
	Poprawa infrastruktury medycznej w gminie, zatrudnienie lekarzy specjalistów, badania profilaktyczne	x	x	x	x	x	x	x
Wychowywanie zdrowotne	Organizacja akcji profilaktycznych w tym konkursów i akcji plakatowych oraz propagowanie zdrowego stylu życia	x	x	x	x	x	x	x
	Udział w różnych programach edukacyjnych	x	x	x	x	x	x	x
	Udział w programach: „Szlanka mleka” i „Owoce w szkole”, aktywność zdrowotna	x	x	x	x	x	x	x
	Realizacja programów ekologicznych	x	x	x	x	x	x	x
	Kształtowanie postaw asertywnych wobec nałogów poprzez organizowanie akcji o tematyce profilaktycznej, gazetki o tematyce profilaktycznej, spotkań z przedstawicielami służb publicznych, szkolenia dla nauczycieli np. Niebieska Karta	x	x	x	x	x	x	x
Aktywizacja i integracja osób starszych i niepełnosprawnych	Organizacja wspólnych imprez, uroczystości integracyjnych, np. wigilii dla starszych i samotnych, Dnia Seniora, Dnia Babci i Dziadka	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja działań służących promocji rodziny wielopokoleniowej	x	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie zajęć z uwzględnieniem potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, w tym kursów komputerowych, warsztatów aktywizujących dla seniorów	x	x	x	x	x	x	x
	Program integracji międzypokoleniowej, komunikacja międzypokoleniowa oraz podtrzymywanie tradycji regionalnych; wykorzystywanie wiedzy seniorów o historii, kulturze i regionie	x	x	x	x	x	x	x
	Udział w ogólnopolskich akcjach charytatywnych	x	x	x	x	x	x	x
	Program integracji osób zdrowych z niepełnosprawnymi	x	x	x	x	x	x	x
	Zakup literatury specjalistycznej dla opiekunów oraz osób niepełnosprawnych	x	x	x	x	x	x	x
	Prowadzenie działań edukacyjnych w szkołach i przedszkolach kształtujących właściwą postawę wobec osób starszych i niepełnosprawnych oraz aktywizujących do podejmowania działań samopomocowych na rzecz tych osób	x	x	x	x	x	x	x
	Zwiększenie oferty edukacyjnej dla osób starszych (Klub Seniora)	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja wycieczek, wyjazdów integracyjnych	x	x	x	x	x	x	x

	Zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych w sferze sportu, rekreacji i kultury, w tym likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej	x	x	x	x	x	x	x
Świadczenie pomocy osobom niepełnosprawnym, starszym, przewlekle chorym	Wypłacanie zasiłków stałych, pielęgnacyjnych, świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasiłków losowych	x	x	x	x	x	x	x
	Świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osobom niepełnosprawnym i samotnym, które ze względu na wiek, chorobę lub inne dysfunkcje wymagają pomocy	x	x	x	x	x	x	x
	Dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów turystycznych, edukacyjnych, społecznych /Dom Pomocy Społecznej utworzony w Krowicy Lasowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi zapewni mieszkańcom warunki spokojnego, bezpiecznego i godnego życia	x	x	x	x	x	x	x
	Zabezpieczenie miejsc socjalnych	x	x	x	x	x	x	x
	Inicjowanie grup wsparcia dla osób opiekujących się osobami niepełnosprawnymi	x	x	x	x	x	x	x
	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym	x	x	x	x	x	x	x
Poprawa funkcjonowania w środowisku	Stworzenie Gminnego Centrum Wolontariatu	x	x	x	x	x	x	x
	Utworzenie ośrodka wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja pomocy sąsiedzkiej	x	x	x	x	x	x	x
Zapobieganie zjawisku pogłębiania się niepełnosprawności	Zapewnienie osobom niepełnosprawnym wsparcia – utworzenie Domu Pomocy Społecznej	x	x	x	x	x	x	x
	Organizowanie spotkań, konsultacji, konferencji dotyczących problemów prawnych i innych dotyczących osób niepełnosprawnych	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja dowozów uczniów niepełnosprawnych do placówek edukacyjnych i innych zajmujących się rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych	x	x	x	x	x	x	x
Aktywizacja, integracja, wsparcie	Organizacja konferencji, spotkań	x	x	x	x	x	x	x
	Współpraca z NGOS w zakresie zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej	x	x	x	x	x	x	x
	Wspólne diagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych, wyznaczanie celów do rozwoju	x	x	x	x	x	x	x
Aktywizacja do działania na rzecz swojej społeczności poprzez zakładanie organizacji pozarządowych	Tworzenie systemu wsparcia dla NGO w tym doradztwo prawne i finansowe	x	x	x	x	x	x	x
	Utworzenie centrum wsparcia organizacji pozarządowych	x	x	x	x	x	x	x
	Powołanie gminnego pełnomocnika ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi	x	x	x	x	x	x	x
	Organizacja kampanii „1%”, innych zbiórek publicznych	x	x	x	x	x	x	x
	Wspomaganie grup obywatelskich w zakładaniu organizacji pozarządowych	x	x	x	x	x	x	x

Rozdział VII

MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

7.1. SYSTEM MONITOROWANIA STRATEGII.

Monitoringiem i ewaluacją objęte będą postępy w realizacji Strategii na dwóch poziomach: poszczególnych zadań i projektów oraz celów operacyjnych i strategicznych.

Monitoring prowadzony będzie jako:

- monitoring wskaźnikowy – w oparciu o oczekiwane wskaźniki osiągnięć
- monitoring społeczny – na podstawie wyników badania opinii, w szczególności poprzez konsultacje społeczne.

Poziom osiągnięcia każdego celu operacyjnego będzie mierzony raz na dwa lata poczynając od 2016 roku, a poszczególnych zadań i projektów realizacyjnych na koniec każdego roku kalendarzowego.

Istotny element systemu monitorowania stanowić będzie sporządzanie sprawozdania z rocznego planu realizacyjnego wraz ze wskazaniem zadań zrealizowanych, zrealizowanych częściowo i nierozpoczętych oraz identyfikacją przyczyn problemów oraz prezentacją propozycji ich przezwyciężenia.

Bazą informacji statystycznej, zbieranej na potrzeby wskaźników monitorowania będą źródła statystyki państwowej (GUS) na poziomie gminy. Poza tym bazę tą będą stanowiły informacje i dane otrzymane od instytucji i organizacji, grup środowiskowych biorących udział w programach związanych z poszczególnymi celami realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów. Dodatkowo dane uzyskane dzięki wykorzystaniu ankiet oraz szerokiego udziału mieszkańców służyć będą ocenie realizacji oraz uaktualnieniu zapisów strategii. Częstotliwość pomiaru, a także raporty wskaźników ustalone będą w zależności od ich kategorii.

Przedsięwzięcia z zakresu realizacji Strategii monitorowane będą przez zespół zadaniowy powołany zarządzeniem wójta.

Wskaźniki ewaluacyjne

Jednym z podstawowych instrumentów umożliwiających przeprowadzenie monitoringu i ewaluacji i uzyskanie wiarygodnych wyników będą wskaźniki pomiaru osiągnięć celów wytyczonych przez strategię. Wskaźnik może być zdefiniowany jako pomiar

celu, który ma zostać osiągnięty, zaangażowanych środków, otrzymanego efektu, miernika jakości lub zmiennej wynikającej z kontekstu. Rozróżniamy następujące rodzaje wskaźników:

- wskaźniki zasobów – przedstawiają informacje o środkach finansowych, rzeczowych oraz zasobach ludzkich, które są wykorzystywane do wdrożenia danego zadania/projektu; w ujęciu tym wskaźniki te odnoszą się do wielkości alokacji budżetowych na danym poziomie pomocy; np. liczba dni pracy ekspertów czy koszt budowy mieszkania socjalnego;
- wskaźniki wyników, odnoszą się do bezpośrednich konsekwencji działań zadania/projektu – oddziałujących na bezpośrednich beneficjentów; wskaźniki te mogą mieć charakter fizyczny (np. liczba osób przeszkolonych) lub finansowy (zmniejszenie kosztów leczenia);
- wskaźniki oddziaływania, odnoszą się do konsekwencji zadania/projektu (zamierzonych i niezamierzonych, pozytywnych i negatywnych) wykraczających poza efekty bezpośrednie – krótkoterminowe; można wyróżnić dwa rodzaje oddziaływania:
 - oddziaływanie bezpośrednie – efekty, które pojawiają się po pewnym upływie czasu, ale są bezpośrednio związane z podjętymi działaniami i beneficjentami bezpośrednimi;
 - oddziaływanie pośrednie – wszystkie inne rodzaje efektów – niezamierzone przez daną interwencję lub wynikające z niej działania.

Przykłady wskaźników oddziaływania, to np. spadek stopy bezrobocia w regionie dzięki realizacji programu szkoleniowego, wzrost liczby przedsiębiorstw w wyniku działania sieci wsparcia biznesu itd.

Obiektywnie weryfikowalne wskaźniki opisują cele przedsięwzięcia przy pomocy wielkości mierzalnych. Z punktu widzenia wiarygodności i spójności procesu monitoringu i ewaluacji wskaźnik powinien spełniać określone kryteria. Często stosowaną prostą zasadą odnoszącą się do definiowania wskaźników jest [zasada SMART](#):

Specific – określony – odniesienie się do określonych elementów matrycy logicznej projektu,

Measurable – mierzalny (kwantyfikowalny) – w zakresie dostępnych źródeł weryfikacji,

Achievable – możliwy do osiągnięcia po akceptowalnych kosztach, realistyczny,

Relevant – właściwy w stosunku do potrzeb (w tym wypadku, np. wynikających z zakresu ewaluacji),

Timely – ograniczony czasowo – czyli odnoszący się do granic czasowych projektu lub zakresu badania ewaluacyjnego.

Wskaźnikami oceny monitorowania celów strategicznych i szczegółowych Strategii będą np.:

- Wymierne ilości zmodernizowanych obiektów i infrastruktury komunalnej dla funkcjonowania instytucji i organizacji ze sfery rozwiązywania problemów społecznych;
- Ilość zlikwidowanych barier architektonicznych;
- Ilość uruchomionych działalności gospodarczych;
- Ilość stworzonych nowych miejsc pracy, w tym dla osób niepełnosprawnych;
- Ilość oddanych do użytkowania mieszkań (w tym socjalnych);
- Liczba osób mających problemy opiekuńczo – wychowawcze, którym skutecznie udzielono pomocy;
- Liczba osób uchronionych przed przemocą w rodzinie;
- Liczba osób, które podjęły leczenie odwykowe;
- Ilość zorganizowanych kampanii na rzecz profilaktyki antyalkoholowej i antynarkotykowej oraz liczba osób, do których dotarły materiały i ulotki informujące o zagrożeniu związanym z tymi patologiami w ramach systemu sieciowej pomocy;
- Liczba atrakcji (zajęć, imprez, itp.) organizowanych, głównie dla dzieci i młodzieży, mających na celu rozwój zainteresowań oraz promocję zdrowego stylu życia;
- Procentowy wzrost mieszkańców zadowolonych z jakości życia w gminie.

W każdym realizowanym zadaniu zostaną zidentyfikowane wskaźniki, przed rozpoczęciem realizacji – zaplanowane, na końcu – osiągnięte. Każde zadanie zostanie podsumowane raportem pisemnym, przekazywanym do koordynatora strategii.

Wzór raportu:

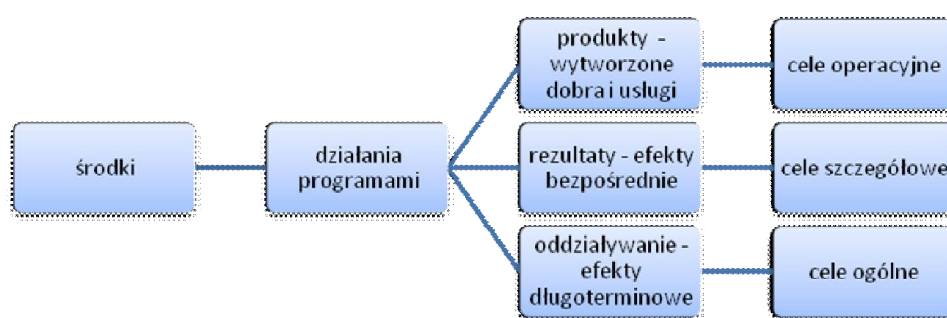
Zadanie / Projekt	Instytucja / Organizacja realizująca	Zaplanowane wskaźniki osiągnięć	Osiągnięte wskaźniki	Źródła danych
Nazwa i opis, cele		Twarde	twarde	ankiety, listy obecności, dokumenty projektu, itp.
		miękkie	miękkie	

7.2. EWALUACJA STRATEGII.

Ewaluacja strategii będzie to systematyczna i obiektywna ocena jej zaplanowania, wdrożenia i rezultatów. Celem ewaluacji GSRPS jest określenie adekwatności i stopnia osiągnięcia celów, efektywności, skuteczności, wpływu i trwałości.

Ewaluacja stanowić będzie ocenę przedsięwzięć w kontekście ich wyniku, wpływu, oraz potrzeb, które miały zaspokajać. W tym ujęciu celem ewaluacji będzie weryfikacja osiągnięć danego przedsięwzięcia w realizacji do zaplanowanych oczekiwań oraz wykorzystanie uzyskanych w ten sposób informacji i doświadczeń przy projektowaniu i planowaniu podobnych działań w przyszłości. Rekomendacje i wnioski formułowane będą w oparciu o określone standardy i kryteria.

Logika interwencji

Cele:

- Osiągnięcie celów operacyjnych może być przedstawione poprzez produkty (np. Dostarczenie określonej liczby szkoleń dla osób bezrobotnych);
- Realizacja celów szczegółowych/zadań może być przedstawiona poprzez rezultaty (np. Osiągnięcia poprawy – w wyniku zrealizowanych szkoleń – w zakresie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych);
- Realizacja celów ogólnych/strategiczných może być przedstawiona poprzez wyniki oddziaływania strategii (np., ograniczenia bezrobocia wśród osób wcześniej bezrobotnych);

Ewaluacja oceniać będzie wszystkie elementy logiki interwencji strategii - zarówno dla poziomu działań, produktów, rezultatów i oddziaływań, jak i na poziomie wszystkich rodzajów celów danej interwencji.

Zasadniczym celem ewaluacji będzie stałe doskonalenie skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane w kategoriach pozytywnych efektów społecznych lub gospodarczych związanych bezpośrednio z realizacją danej strategii. Celem ewaluacji będzie przede wszystkim uzyskanie niezależnej opinii na temat rzeczywistych lub potencjalnych sukcesów strategii oraz czynników, które przyczyniły się osiągnięcia danych rezultatów. Jednym z celów ewaluacji jest również wymiar edukacyjny, to analiza mechanizmów działania strategii, próba identyfikacji dobrych praktyk w zarządzaniu strategią i ich upowszechnienie czy też analiza popełnionych błędów celem ich uniknięcia w przyszłości.

Kryteria ewaluacji

Jednym z ważnych elementów etapu planowania ewaluacji będzie podjęcie decyzji w jaki sposób ma być dokonana ocena, jakie kryteria ewaluacji powinny być zastosowane do określonego badania.

Główne kryteria ewaluacji³:

- Trafność: to stopień w jakim cele przedsięwzięcia są zgodne z wymaganiami beneficjenta, potrzebami lokalnymi oraz politykami i priorytetami partnerów/donorów; projekt/zadanie musi wynikać z rzeczywistych potrzeb lokalnych.
- Efektywność - to ocena właściwego przekształcania zasobów/środków (funduszy) ludzi, czasu itd. w efekty; efektywność koncentruje się na relacji między produktami, rezultatami i/lub oddziaływaniem i środkami (w szczególności finansowymi) przeznaczonymi do ich uzyskania.
- Skuteczność - to stopień, w jakim przedsięwzięcie osiągnęło (lub ma osiągnąć) cele przy uwzględnieniu stopnia ważności tych celów; skuteczność porównuje to co zostało zrobione z tym co pierwotnie planowano.
- Oddziaływanie/użyteczność - to wszystkie konsekwencje wdrożenia strategii – krótko i długoterminowe, bezpośrednie i pośrednie, pozytywne i negatywne, przewidziane i nieprzewidziane; oddziaływanie jest miernikiem oceny szerszych konsekwencji na poziom lokalnym, regionalnym, czy krajowym.
- Trwałość - to stopień jakim efekty strategii oddziałują po jego zakończeniu; to prawdopodobieństwo kontynuacji tych efektów długim odstępem czasu; trwałość może

³ Podręcznik zarządzania projektami miękkimi w kontekście Europejskiego Funduszu Społecznego, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.

być oceniana z punktu widzenia możliwości jej utrzymania i rozbudowy w przyszłości.

Proces ewaluacji

Ewaluacja strategii jest procesem wieloetapowym, na który składa się: planowanie, projektowanie, realizacja, raportowanie, wykorzystanie wyników ewaluacji.

Planowanie ewaluacji GSRPS obejmie następujące etapy:

- Określenie celu (lub celów): zdefiniowanie problemów oraz podstawowych kryteriów ewaluacji, dzięki czemu otrzymamy odpowiedź na pytanie: po co przeprowadzamy ewaluację;
- Wyznaczenie czasu badania: etapu w cyklu realizacji strategii, który będzie podlegał ewaluacji i wstępnego harmonogramu ewaluacji (rozpoczęcia, zakończenia, terminu dostarczenia raportu z ewaluacji);
- Wskazanie zakresu: przedmiotowego (strategii poddanej ewaluacji lub innych obszarów interwencji czy zagadnień horyzontalnych); czasowego; terytorialnego oraz określenie zasobów potrzebnych do realizacji badania;
- Wybór odbiorców: w zależności od sprecyzowania grup docelowych strategii czy innych zainteresowanych stron;
- Identyfikacja dostępnych danych wyjściowych, czyli dokumentów programowych, raportów z monitoringu strategii, danych statystycznych, wyników wcześniejszych ewaluacji;
- Wyznaczenie instytucji odpowiedzialnej za zlecenie i nadzór nad przeprowadzeniem ewaluacji oraz podjęcie decyzji o tym, kto będzie włączony (ze strony instytucji zlecającej) w proces projektowania i wdrażania ewaluacji.

Projektowanie ewaluacji ma na celu sprecyzowanie i określenie oczekiwań stawianych wobec badania ewaluacyjnego, będzie składał się z następujących elementów:

- Bardziej dokładnego określenia – sprecyzowania przedmiotu ewaluacji (przy uwzględnieniu wcześniejszych decyzji podjętych na etapie planowania),
- Sformułowania listy szczegółowych pytań ewaluacyjnych,
- Opracowania zakresu zadań dla wykonawcy badania oraz innych wymagań czy procedur prowadzenia badania ewaluacyjnego.

Istotnym elementem fazy projektowania będzie podjęcie decyzji co do metod, które będą stosowane w czasie badania ewaluacyjnego, jej szczegółowego zakresu oraz dostępnych zasobów. Zastosowane zostaną następujące rodzaje pytań ewaluacyjnych:

- Opisowe, których celem jest obserwacja, opis i pomiar zmian (rejestracja tego, co się wydarzyło),
- Przyczynowo - skutkowe, które pozwalają zrozumieć i ocenić relacje między przyczynami i skutkami (w jaki sposób i do jakiego stopnia określone zjawisko/zmiany można przypisać danej strategii),
- Normatywne – odnoszące się do kryteriów ewaluacji (np. Czy wyniki i wpływ interwencji są zadowalające w odniesieniu do postawionych celów, zadań, itd.),
- Predyktywne – będące próbą określenia, co stanie się w rezultacie wprowadzenia danej interwencji (np. Czy program nakierowany na zwalczanie bezrobocia na danym obszarze nie zagrozi już istniejącym miejscom pracy),
- Krytyczne, których celem jest wsparcie procesu zmiany, np. Z punktu widzenia postawy zgodności z wartościami (Jak polityka w zakresie równych szans może być w większym stopniu akceptowana przez MŚP?, Jakie są skuteczne strategie dla ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego).

Realizacja ewaluacji weźmie pod uwagę następujące fazy cyklu procesu ewaluacji:

- Projektowanie ewaluacji (strukturalizacja) – szczegółowe określenie kryteriów i elementów ewaluacji, wybór narzędzi obserwacji i zestawu wskaźników;
- Pozyskiwanie danych – zebranie danych koniecznych do analizy (danych administracyjnych – dokumentacji strategii, danych pierwotnych i wtórnych, wywiady z uczestnikami i beneficjentami);
- Analiza danych – interpretacja zebranych danych (zestawienie danych i ich porównanie), analiza wykorzystująca takie narzędzia, jak weryfikacja hipotez, analiza przyczynowo - skutkowa, itd. – przy zastosowaniu metod statystycznych i innych;
- Formułowanie ocen – ocena efektów strategii w odniesieniu do wcześniej sformułowanych pytań ewaluacyjnych.

Raport ewaluacyjny⁴

⁴ Podręcznik zarządzania projektami miękkimi w kontekście Europejskiego Funduszu Społecznego, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.

Raport ewaluacyjny będzie końcowym, najważniejszym produktem badania ewaluacyjnego, gdyż dostarczy informacji o jego wynikach oraz jest podstawą do akceptacji wyników prac zespołu ewaluacyjnego. Zastosowana zostanie następująca struktura raportu ewaluacyjnego:

- Podsumowanie,
- Tekst główny raportu,
- Wnioski i zalecenia,
- Aneksy,
- Zakres zadań wykonawcy,
- Zastosowana metodologia,
- Skład osobowy zespołu wykonawcy (z podaniem zakresów odpowiedzialności za poszczególne zadania),
- Lista konsultowanych osób i organizacji,
- Harmonogram badania,
- Wykaz dokumentacji wykorzystanej przy ocenie,
- Inne dokumenty techniczne (np. Formularze ankiet, wykorzystane dane statystyczne).

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

WYBRANE PROJEKTY REALIZUJĄCE STRATEGIĘ ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY LUBACZÓW NA LATA 2008-2014

I) REDUKOWANIE ZJAWISKA MARGINALIZACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO I ZAWODOWEGO POPRZEZ AKTYWIZACJĘ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ ORAZ WSPÓŁPRACĘ MIĘDZYSEKTOROWĄ.

1.1 Ograniczenie bezrobocia i aktywizacja osób wykluczonych zawodowo podjęte zostały następujące projekty:

Aktywizacja społeczno-zawodowa:

- 1) „Wzrost kwalifikacji mieszkańców szansą rozwoju Gminy Lubaczów”, 2008, projekt w ramach POKL: szkolenia i kursy zawodowe dla kobiet;**
- 2) Utworzenie Punktu Konsultacyjnego dla Przedsiębiorców, 2008;**
- 3) „Nowe kwalifikacje szansą na rozwój mieszkańców Gminy Lubaczów”, 2009, projekt realizowany przez gminę Lubaczów ze środków EFS. Aktywizacja społeczno-zawodowa: szkolenia i kursy zawodowe 15 mężczyzn;**
- 4) „Razem możemy więcej”, 2009, projekt realizowany przez gminę Lubaczów ze środków EFS. Aktywizacja społeczno-zawodowa: szkolenia i warsztaty dla 15 kobiet;**
- 5) „Czas na aktywność w gminie Lubaczów”, 2008-2013, projekt systemowy realizowany przez GOPS w Lubaczowie ze środków EFS i gminy. Aktywizacja społeczno-zawodowa bezrobotnych: szkolenia i kursy zawodowe (każdego roku dla 23-26 beneficjentów);**
- 6) „Zajęcia aktywizujące w Klubie Integracji Społecznej w Dąbrowie”, 2009-2010, projekt realizowany przez GOPS ze środków PIS. Szkolenia i warsztaty rękodzielnicze dla kobiet;**
- 7) „Aranżacja i estetyka stołu”, 2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów, Aktywizacja społeczno-ekonomiczna gospodyń wiejskich: szkolenia i warsztaty rękodzielnicze;**
- 8) „Klub Integracji Społecznej partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych”, 2008-2010, projekt realizowany przez UG Lubaczów we współpracy z GOPS i PUP ze środków MPiPS. Szkolenia i kursy zawodowe dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zakup sprzętu do realizacji prac społecznie użytecznych (brukarstwo, prace porządkowe);**

- 9) **„Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej”**, 2011-2012, projekt realizowany przez Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych BARKA ze środków EFS: Utworzenie w 2012 r. **Centrum Integracji Społecznej w Dąbrowie**. Reintegracja społeczno-zawodowa: warsztaty zawodowe;

Centrum Integracji Społecznej w Dąbrowie, www.lubaczow.com.pl

- 10) **„Chcesz, potrafisz, możesz”**, 2012, projekt realizowany ze środków MPiPS: aktywizacja kobiet na rynku pracy: szkolenia zawodowe;
- 11) **„Glina, słoma i drewno - budownictwo naturalne szansą na własny dom w Gminie Lubaczów”**, 2012-2013, projekt realizowany ze środków MPiPS. Aktywizację zawodową 12 mężczyzn oraz popularyzację technologii budownictwa naturalnego, uruchomienie Centrum Edukacji Ekologicznej w Lisich Jamach (mieszkanie „awaryjne”);

Centrum Edukacji Ekologicznej w Lisich Jamach, www.elubaczow.com

- 12) Utworzenie **Wielobranżowej Spółdzielni Socjalnej „Złote Runo”**, 2013. Działalność gospodarcza z miejscami pracy dla długotrwale bezrobotnych. Spółdzielnia usługowa utworzona przez Gminę Lubaczów i Powiat Lubaczowski;

Tworzenie oferty turystycznej:

- 13) **„Wyznaczenie tras turystycznych na terenie gmin Lubaczów i Horyniec-Zdrój wraz z niezbędną renowacją i modernizacją infrastruktury kulturowej i rekreacyjnej”**, 2011. Projekt z funduszu EFRR. W ramach projektu m.in.:

- remont obiektów kulturalnych w Baszni Dolnej, Krowicy Samej, Lisich Jamach, Horyńcu Zdroju, Radrużu, przebudowa przejścia podziemnego z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych w Horyńcu Zdroju,
- prace remontowo-budowlane przy pastorówce w Podlesiu, remont kapliczek przydrożnych,

Centrum Edukacyjno-Kulturalne Pastorówka w Podlesiu, www.kresowaosada.pl

- rekonstrukcja cerkwi z ogrodzeniami w Baszni Dolnej, Krowicy Samej, Opacie, odnowa ogrodzenia cmentarzy w Krowicy Samej,

- 14) „Transfer dobrych praktyk z gminy Lubaczów na rzecz rozwoju gminy Niemirów”, 2011, projekt ze środków MSZ: wytyczenie trasy turystycznej „Na szlakach dziedzictwa Jana III Sobieskiego” przez teren trzech przygranicznych powiatów;
- 15) „Utworzenie „Kresowej Osady” oraz nadanie nowych funkcji turystycznych i edukacyjnych szansą dla obszaru przemysłowego i popegeerowskiego Gminy Lubaczów”, 2012-2013, W ramach projektu:
- rekultywacja terenów przemysłowych Kopalni Siarki Machów S.A.
 - budowa „Kresowej Osady”,

Kresowa Osada w Baszni Dolnej, www.kresowa-osada.pl

- adaptacja byłej szkoły podstawowej w Baszni Górnej na cele promocji produktów regionalnych i tradycyjnych,
- renowacja zabytkowego cmentarza w Podlesiu,
- przebudowa szlaków komunikacyjnych łączących elementy infrastruktury obszaru rewitalizowanego,
- stworzenie produktu turystycznego Festiwal Kultur i Kresowego Jadła wraz z rekonstrukcją Bitwy pod Niemirówem króla Jana III Sobieskiego,
- stworzenie spójnego systemu informacji zewnętrznej,
- przedsięwzięcia promujące obszar i obiekty rewitalizowane,
- redukcja zjawiska wykluczenia społecznego i zawodowego poprzez aktywizację społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Lubaczów.

1.2 Działania na rzecz wsparcia żyjących w ubóstwie mieszkańców gminy

- 1) „Świetlice środowiskowe z programem socjoterapii” przy szkołach w Krowicy Samej i Baszni Dolnej, 2008-2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów oraz gminę. Zapewnienie dzieciom opieki i wychowania w świetlicach: działalność bieżąca, wyposażenie i materiały, wypoczynek wakacyjny;
- 2) „Pierwsze prawdziwe wakacje”, 2009, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów i gminę ze środków ROPS Rzeszów: wypoczynek wakacyjny dla 66 dzieci;
- 3) „Wyprawka szkolna”, krajowy program realizowany przez szkoły: dystrybucja pomocy dla rodziców;
- 4) Stypendia szkolne i dożywianie uczniów, krajowe programy realizowane przez GOPS;

1.4 Ograniczenie uzależnień i zjawisk patologicznych związanych z uzależnieniami.

- 1) „Masz tylko jedno życie”, 2009, projekt realizowany przez Oddział KSM w Baszni Dolnej. Profilaktyka skierowana do gimnazjalistów: specjalistyczne warsztaty;

- 2) **„Organizacja i prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym”**, 2009, projekt realizowany przez Parafię Rzymsko Katolicką pw. MB Fatimskiej w Lisich Jamach: tworzenie alternatywnych form spędzenia wolnego czasu dla młodzieży;
- 3) **„Organizacja i prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym”** Parafia Rzymsko Katolicka pw. Św. Stanisława BM w Lubaczowie: tworzenie alternatywnych form spędzenia wolnego czasu dla młodzieży;
- 4) **„Młodość dar i zadania, szanse i zagrożenia”**, 2010, projekt realizowany przez Parafię Rzymsko Katolicką pw. Św. Stanisława BM w Lubaczowie, Cykl spotkań wychowawczych dla dzieci i młodzieży;
- 5) Szereg działań w ramach Programu **Poprawy Bezpieczeństwa „Koalicja na rzecz bezpieczeństwa” w Gminie Lubaczów na lata 2011-2014**: m.in. pedagogizacja rodziców, spotkania z przedstawicielami Policji, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Straży Granicznej;

1.5 Integracja społeczna osób starszych

- 1) **„Aktywizacja Seniorów”**, 2009, projekt realizowany przez SRZL: spotkania tematyczne;
- 2) **„Spotkania integracyjne osób starszych – film źródłem poznania i dyskusji”**, 2009, projekt realizowany przez KSM w Załużu: spotkania seniorów z Załuża;
- 3) **„Organizacja różnego rodzaju form aktywności osób starszych”**, 2009, projekt realizowany przez Parafię Rzymsko Katolicką pw. MB Fatimskiej w Lisich Jamach: spotkania tematyczne dla seniorów;
- 4) **„Edukacja międzypokoleniowa”**, 2009, projekt realizowany przez Stowarzyszenie KGW Gminy Lubaczów. Spotkania karnawałowe dla seniorów;
- 5) **„Działania służące kultywowaniu i wymianie i historii i tradycji lokalnej”**, 2009, projekt realizowany przez Stowarzyszenie KGW Gminy Lubaczów: kursy i warsztaty tradycji lokalnej;
- 6) **„Integracja międzypokoleniowa”**, 2010, projekt realizowany przez KSM w Załużu skierowany do seniorów, dzieci i młodzieży z Załuża oraz środowiska KGW: spotkanie i wystawa jubileuszowa KGW w Załużu;
- 7) **„Sami dla siebie i środowiska”**, 2010, projekt realizowany przez Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Powiatowo Miejskie Koło Terenowe nr 12 w Lubaczowie, Spotkanie edukacyjne i wyjazd integracyjny dla 50 seniorów i osób niepełnosprawnych;
- 8) **Kurs obsługi komputera dla seniorów**, 2011-2012, działania realizowane przez GBP w Lubaczowie;
- 9) **„Biblioteka Lokalnym Centrum Historii Mieszkańców Gminy Lubaczów”**, 2013, projekt realizowany przez GBP w Lubaczowie: spotkania seniorów, dzieci i dorosłych, stworzenie Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej;
- 10) **„Spotkania z pasjami”**, 2013, projekt edukacyjno-animacyjny dla seniorów realizowany przez GBP w Lubaczowie w ramach współpracy z „Akademią Orange dla bibliotek”

1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców, inicjowanie oraz wsparcie organizacji pozarządowych. Wzmocnienie zdolności lokalnych liderów i grup do rozwiązywania problemów poprzez działalność w organizacjach społecznych.

- 1) „**Gminne Zawody Sportowo Pożarnicze dla Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu gminy Lubaczów**”, 2009-2010, projekt realizowany przez OSP w Lisich Jamach;
- 2) „**Promocja i publikacja monografii *Piastowo***”, 2010, projekt realizowany przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego w Baszni Dolnej: impreza promocyjna w Piastowie, wyjazd mieszkańców do Nowin Horynieckich;
- 3) „**Wólczańskie spotkania**”, 2010, projekt realizowany przez Stowarzyszenie Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Lubaczów: cykl imprez i spotkań dla mieszkańców;
- 4) „**Po owocach ich poznacie**”, 2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów: konferencja podsumowująca realizację PIS na terenie Gminy Lubaczów;
- 5) **Utworzenie Społecznej Szkoły Podstawowej z Oddziałem Przedszkolnym w Załużu** przez SISG Gminy Lubaczów, 2011;
- 6) „**Ekonomia społeczna szansą rozwoju lokalnego Gminy Lubaczów**”, 2013, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów ze środków PO FIO: warsztaty i szkolenia, Targi Ekonomii Społecznej w Lisich Jamach;

1.8. Poprawa relacji społecznych i więzi sąsiedzkich.

- 1) Organizacja imprez masowych, m.in.: Festiwal Kresowego Jadła, Gminne Dożynki;
- 2) Udział UG Lubaczów w projekcie „Szkolenia ogólne i specjalistyczne dla kadr urzędów gmin wiejskich i miejsko-wiejskich” realizowanym przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej w Warszawie;
- 3) Udział UG Lubaczów w projekcie „W stronę klienta – nowa twarz administracji samorządowej” realizowanym przez Towarzystwo ALTUM w Warszawie;
- 4) Udział UG Lubaczów w projekcie „Dobre rządzenie w sektorze publicznym – wdrażanie zarządzania jakością i badania satysfakcji z usług w gminach woj. podkarpackiego” realizowanym przez Centrum Promocji Biznesu w Rzeszowie;
- 5) Udział UG Lubaczów w projekcie „Europejski Urzędnik – szkolenia dla pracowników gmin i powiatów Podkarpacia”;
- 6) Udział gminy Lubaczów w programie Gmina Fair Play – certyfikowana lokalizacja inwestycji;
- 7) Udział w projekcie „Podkarpacki System e-Administracji Publicznej (PSeAP) jako skuteczne narzędzie dostępu obywateli do informacji sektora publicznego”.

II: „PROFESJONALIZACJA SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ W CELU ROZSZERZENIA ZAKRESU I POPRAWY JAKOŚCI USŁUG SOCJALNYCH ORAZ AKTYWIZACJI OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM”

2.1 Dostosowanie systemu pomocy społecznej do wzrastających potrzeb:

- 1) Udział pracowników socjalnych w wielu szkoleniach z zakresu pomocy społecznej, zmian w prawie itd.;

- 2) Udział pracowników socjalnych w wielu konferencjach i spotkaniach dotyczących pomocy społecznej;

2.3 Przygotowanie ośrodka pomocy społecznej oraz innych podmiotów, działających w sferze pomocy społecznej do pozyskiwania funduszy pomocowych:

- 1) Szkolenie dla koordynatorów i kierowników projektów systemowych i konkursowych w obszarze pomocy społecznej – zarządzanie projektem, 2009-2010.

III.: „ZAPEWNIENIE DZIECIOM I MŁODZIEŻY SZEROKIEJ OFERTY EDUKACYJNEJ, KULTURALNEJ, SPORTOWEJ ITP. ORAZ WSPARCIE W ZAKRESIE ZADAŃ OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH, MAJĄCE NA CELU WSZECHSTRONNY ROZWÓJ TEJ GRUPY MIESZKAŃCÓW”

3.1 Uzupełnienie oferty i poprawa jakości edukacji przedszkolnej dzieci w gminie.

- 1) **„Wyrównanie szans edukacyjnych najmłodszych mieszkańców Gminy Lubaczów poprzez utworzenie dwóch punktów przedszkolnych”**, 2008-2009, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów przy wydatnej pomocy Gminy w ramach POKL: Organizacja punktów przedszkolnych w **Baszni Dolnej i Młodowie**;
- 2) **„Edukacja elementarna”**, 2008, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów ze środków PIS: j. angielski w oddziałach zerowych, zajęcia dodatkowe i wyjazdy dla dzieci przedszkolnych.
- 3) Utworzenie Społecznej Szkoły Podstawowej z **Oddziałem Przedszkolnym w Załużu** przez SISG Gminy Lubaczów, 2011;
- 4) **„Wyrównywanie szans edukacyjnych najmłodszych mieszkańców Gminy Lubaczów poprzez utworzenie przedszkola w Krowicy Samej”**, 2013, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów ze środków PO Kapitał Ludzki: Punkt przedszkolny dla 18 dzieci;

3.3. Zapewnienie oferty rozwoju zainteresowań i uzdolnień dzieci i młodzieży:

Zajęcia fakultatywne w szkole:

- 1) **„Nie siedz w domu, zacznij działać, rozwijaj swoje zainteresowania”**, 2008, projekt realizowany przez Gimnazjum w Wólce Krowickiej ze środków PIS: zajęcia dodatkowe dla dzieci;
- 2) **„Wspieranie zdolnych gwarancją sukcesu”**, 2009, projekt realizowany przez Gimnazjum w Młodowie: zajęcia dodatkowe dla najzdolniejszych uczniów;
- 3) **„I my mamy szansę”**, 2009, projekt realizowany przez SP w Lisich Jamach: Zajęcia dodatkowe dla dzieci;
- 4) **„Ośmiel się być mądrym”**, 2009, projekt realizowany przez SP w Dąbkowie: Zajęcia dodatkowe dla dzieci;
- 5) **„Bądź kreatywny, rozwijaj się”**, 2009, projekt realizowany przez SP w Baszni Dolnej: Zajęcia dodatkowe dla dzieci;
- 6) **„Na wsi i w mieście”**, 2009, projekt realizowany przez SP w Krowicy Samej: Zajęcia dodatkowe dla dzieci;

- 7) **„Równe szanse, równe możliwości. Program Rozwojowy S.P. w Młodowie, Lisich Jamach, Baszni Dolnej, Krowicy Samej”**, 2013, projekt realizowany przez firmę E.H.O. Szkolenia Językowe Agnieszka Andruszowska i gminę ze środków PO Kapitał Ludzki: Nauka języka angielskiego dla dzieci;
- 8) **„Aktywna Szkoła 2013”**: zajęcia dodatkowe w szkołach;

Zajęcia i spotkania hobbystyczne, wyjazdy tematyczne:

- 9) **„Eurokarpackie Forum Młodzieży Przełamywać bariery”**, 2008, projekt realizowany przez GOK w Lubaczowie: wyjazd młodzieży gimnazjalnej na warsztaty fotograficzne na Słowacji;
- 10) **„Roztocze i Ja”**, 2008, projekt realizowany przez Gimnazjum w Młodowie: wycieczka uczniów na Roztocze;
- 11) **„Poznanie świata przyrody i mediów”**, 2008, projekt realizowany przez Parafię w Baszni Dolnej ze środków PIS: wyjazd dzieci do Zoo i kina;
- 12) **„Z nami poznasz swój kraj i zdobędziesz przyjaciół”**, 2009, projekt realizowany przez Chorągiew Podkarpacką ZHP: spotkania integracyjne i wycieczka;
- 13) **„Rozwój przedsiębiorczości wśród młodzieży”**, 2009, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów: Szkolenia i warsztaty przedsiębiorczości dla młodzieży;
- 14) **„Kto ty jesteś?”**, 2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów: konkurs o funkcjonowaniu instytucji samorządu gminnego;
- 15) **„Aktywnie tworzymy naszą przyszłość”**, 2008, projekt realizowany przez Oddział KSM w Załużu ze środków PIS: utworzenie sekcji teatralnej dla dzieci i młodzieży;
- 16) **„Życie to teatr, aktorami są ludzie”**, 2009, przedstawienie zrealizowane w Gimnazjum w Baszni Dolnej;
- 17) **„Świat bajek świat fantazji”**, 2009-2010, projekt realizowany przez GOK w Lubaczowie: przegląd teatrzyków dziecięcych w Młodowie;
- 18) **„Wycieczka edukacyjna śladami Jana Pawła II”**, 2009, projekt realizowany przez Gimnazjum w Wólce Krowickiej: Wycieczka młodzieży (Kraków, Wadowice, Kalwaria Zebrzydowska i Zakopane);
- 19) **„Dzieje ziemi – podróże i przygody w czasie”**, 2009, projekt realizowany przez SP w Młodowie: Wycieczka dzieci (Młódów, Rzeszów, Sandomierz, Bałtów);
- 20) **„Poznajemy naszą małą Ojczyznę”**, 2010, projekt realizowany przez KSM w Załużu: wycieczka rowerowa dla dzieci i młodzieży z Załuża;
- 21) **„10 kroków na stulecie ZHP”**, 2010, projekt realizowany przez Chorągiew Podkarpacką ZHP: udział harcerzy w krajowym zlocie drużyn harcerskich w Krakowie;
- 22) **„Bóg jest miłością - KSM przyszłością”**, 2010, projekt realizowany przez Parafię Rzymsko Katolicką pw. Św. Stanisława BM w Lubaczowie: wyjazd dzieci i młodzieży na mistrzostwa futsalu;
- 23) **„Na ludową nutę”**, 2010, projekt realizowany przez SP w Krowicy Samej: spotkania i warsztaty artystyczne dla dzieci;
- 24) **„W krainie bajek i baśni”**, 2010, projekt realizowany przez ZSP w Młodowie: zajęcia świetlicowe;

Zajęcia sportowe:

- 25) „**Nauka pływania**”, 2008, projekt MUKS "LIBERO" ze środków PIS: cykliczne wyjazdy na basen dla grupy 40 uczniów z Gimnazjum i SP w Baszni Dolnej;
- 26) „**W zdrowym ciele nowy duch**”, 2009, projekt realizowany przez UKS "Sokół II" z Wólki Krowickiej: całoroczne zajęcia sportowe;
- 27) „**Żyję zdrowo**”, 2009, projekt realizowany przez MUKS "Partner": całoroczne zajęcia sportowe;
- 28) „**Kółko sportowe z piłki siatkowej**”, 2009, projekt realizowany przez MUKS "Libero": całoroczne zajęcia sportowe;
- 29) „**Jestem dużym dzieckiem**”, 2009, projekt realizowany przez Gimnazjum Basznia Dolna: Zajęcia sportowe w Dniu Dziecka;
- 30) „**Pływać każdy może**”, 2010-2012, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów ze środków MSiT: zajęcia pływackie dla dzieci z klas IV szkół podstawowych z całej gminy;
- 31) „**W szachy gram innych zadziwiam**”, 2010, projekt realizowany przez UKS "Sokół II" z Wólki Krowickiej: utworzenie sekcji szachowej;

Spotkania międzypokoleniowe:

- 32) „**Inauguracja świetlic w Antonikach i Bałajach**”, 2009, GOK w Lubaczowie: 2 festyny inauguracyjne świetlic w w/w miejscowościach;
- 33) „**Rodzinny rajd rowerowy 2008**”, projekt SISG Gminy Lubaczów ze środków PIS;

Wakacyjny wypoczynek:

- 34) „**Niech żyją wakacje**”, 2010, projekt realizowany przez Chorągiew Podkarpacką ZHP: wypoczynek wakacyjny dzieci i młodzieży;
- 35) „**Wakacje z przygodą**”, 2010, projekt realizowany przez GOK w Lubaczowie: wypoczynek wakacyjny dzieci i młodzieży;
- 36) „**W czasie wakacji nie nudzę się, poznaję historię swojego kraju**”, 2010, projekt realizowany przez Gimnazjum w Wólce Krowickiej: wypoczynek wakacyjny dla dzieci i młodzieży.
- 37) „**Letnia akademii sztuki**” 2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów: zajęcia artystyczne w DK w Młodowie;
- 38) „**Przygoda ze sztuką**”, 2011, projekt realizowany przez GOK i Stowarzyszenie KGW Gminy Lubaczów: wypoczynek wakacyjny dzieci;
- 39) „**Wakacyjny tydzień różnorodności**”, 2010, projekt realizowany przez Szkołę Podstawową im. Poety ks. Jana Twardowskiego w Krowicy Samej: zajęcia dodatkowe dla dzieci;
- 40) „**Bezpiecznie i wesoło spędzamy wakacje**”, 2010, projekt realizowany przez SP w Lisich Jamach: wypoczynek wakacyjny dzieci;
- 41) „**Baw się razem z nami**”, 2010, projekt realizowany przez Zespół ZSP w Młodowie: wypoczynek wakacyjny dzieci;

Nagradzanie osiągnięć:

- 42) „**Promocja uczniów zdolnych Talent 2009**”, projekt realizowany przez SISP Gminy Lubaczów: nagrody końcowo roczne dla najzdolniejszych uczniów;
- 43) „**Promocja i wspieranie uczniów wybitnie uzdolnionych**”, 2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów: nagrodzenie wyników najlepszych uczniów w gminie;

3.4 Eliminowanie lub ograniczenie deficytów edukacyjnych i zdrowotnych dzieci i młodzieży:

- 1) „**Wczesna diagnoza deficytów rozwojowych**”, 2009-2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów, Profilaktyka zdrowia dzieci: spotkania, szkolenia, badania przesiewowe;
- 2) „**Tydzień Rozwoju Rodziny**”, 2010, projekt realizowany przez LCIS „Nasza Przyszłość”: cykl spotkań o tematyce wychowawczej dla rodziców i dzieci;
- 3) „**Indywidualizacja nauczania uczniów klas I-III w gminie Lubaczów**”, 2012-2013, projekt realizowany przez SP w gminie ze środków EFS;

3.5 Wsparcie rozwoju kultury i sportu:

- 1) „**Festiwal Inicjatyw Artystycznych w Młodowie**”, 2008, projekt realizowany przez OSP w Młodowie;
- 2) „**Mnie ta ziemia od innych jest droższa**”, 2009, projekt realizowany przez Gimnazjum w Baszni Dolnej: spotkania i wycieczki kulturalne dla młodzieży;
- 3) „**Wspólnie czerpać z zasobów historyczno-kulturowych**”, 2010, projekt realizowany przez GOK w Lubaczowie: dofinansowanie działalności zespołu Ludowego Kresy.
- 4) „**Cudze chwalicie swego nie znacie – XX lat KGW w gminie Lubaczów**” 2010, projekt realizowany przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Lubaczowie z/s w Baszni Dolnej: ekspozycja KGW;
- 5) „**Z tradycją w nowoczesność**”, 2010, projekt realizowany przez SISG Gminy Lubaczów: cykl spotkań z udziałem zespołu śpiewaczego „Niespodzianka”.
- 6) „**Zapraszamy do stołu**”, 2010, projekt realizowany przez Stowarzyszenie KGW Gminy Lubaczów: stworzenie regionalnej książki kucharskiej.